

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1932.

Första kammaren.

Nr 3.

Måndagen den 18 januari f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Gyllenswärd* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 28, angående avskrivning av vissa i flottledsfonden ingående fordringsbelopp; och
nr 29, angående vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar.

Föredrogs ånyo Kungl. Maj:ts proposition nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1932/1933. *Statsverkspropositionen.*

Herr **Möller**: Herr talman! Det finns många människor, som älska spänning. Man skulle tro, att tiden nu ger dem sitt lystmäte. Det system, i vilket världens ekonomiska liv vilar, knakar i sina fogar, finansmän i den mest framskjutna ställning förklara då och då, om man får tro tidningarna, att om vissa åtgärder icke snabbt vidtagas, så kommer kanske redan under innevarande år kapitalismens ödestimma att slå. Såvitt man kan döma, komma de åtgärder, som påyrkas, icke att genomföras. Motsättningarna mellan olika nationer och deras intressen eller rättare inbillade intressen, äro alltför stora för att man skall våga hoppas på förnufts seger.

Aldrig tillförne ha vi sett så groteska, så härresande paradoxer som nu, och kapitalismens förtroendemän sakna uppenbarligen de nödvändiga förutsättningarna för att häva dessa paradoxer och skapa reda, ordning och förnuft i den ekonomiska tillvaron, vilket är ungefär liktydigt med människornas tillvaro överhuvud taget. Gamle Marx var kanske ändå icke en så dålig profet, då han hävdade, att den kapitalistiska utvecklingen slutligen skulle bringa produktionen i sådana fjättrar, att systemet överlevde sig självt och därför med nödvändighet, precis som en gång det feodala systemet, skulle komma att sprängas sönder. Ty vad är det vi uppleva? Ja, vad är det egentligen?

Det feodala systemet kunde på sin tid icke försörja människorna. Före den franska revolutionen vimlade landsvägarna i Frankrike av tiggare, samtidigt som böndernas stora flertal led bitter nöd. Då kringgärdades varuutbytet av tullar och restriktioner inom länderna, tills människorna under fruktansvärda lidanden slogo sönder bojorna, och det feodala systemet störtade samman med dunder och brak.

Vad som nu händer är först och främst att det kapitalistiska systemet i sin tur icke kan försörja människorna. Gångna tiders tusentals tiggare motsvaras av våra tiders miljoner arbetslösa. Även de äro hänvisade till tiggeriet. De tigga om arbete, de tigga om arbetslöshetshjälp. Arbete kan ingen ge dem och vad hjälpen beträffar, så ha kapitalismens politiska drabanter huvudsakligen en omsorg: att hjälpen skall bli så minimal som möjligt. Motsägelserna inom kapitalismens system ha slagit ut i full blom, och dess egna bärare och anhängare stå rådvilla och hjälplösa.

Första kammarens protokoll 1932. Nr 3.

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Vad är det som kräves för att människorna skola kunna producera, livnära sig, kläda sig och leva?

Det är tre ting: råvaror, arbetskraft och kapital.

Eftersom hela världen nu genomlever en kris, mera djupgående än någon föregångare, eftersom i de större länderna miljoner och i de mindre hundratusentals människor sakna det allra nödvändigaste för en människovärdig tillvaro, så måtte väl världen lida brist antingen på råvaror eller på kapital eller också sakna armar, som förmå omsätta råvarorna och kapitalet i nyttiga produkter. Är det så?

Nej, det är icke så. Tvärtom. Råvaror finnas i myckenhet för att icke säga i överflöd. För överskådlig tid synes det icke i ringaste grad sannolikt att råvarorna skola tryta. Jorden är med hänsyn till sina dolda rikedomar ännu utforskad. I vårt eget sedan årtusenden bebodda land göras nya fynd av väldiga naturtillgångar. Vad skall då icke finnas i andra delar av världen, dit den moderna s. k. civilisationen ännu icke trängt fram?

Och arbetskraft? Minst 30 miljoner äro de människor som icke, hur de än bemöda sig, kunna erhålla något arbete. I vårt lilla Sverige sannolikt för närvarande inemot 200,000, som ingenting högre önska på jorden än arbete, genom vilket de kunna försörja sig och de sina. Ja, arbetskraft finns det sannoligen också i överflöd.

Nå, men kapitalet då, det måtte väl fattas? Ingalunda. Ingen människa, som studerat den nuvarande krisen, har funnit på att förklara den som en kris, framkallad av brist på kapital.

Nej, mina herrar, allting finnes. Alla primära faktorer för en givande produktion till människornas nytta och försörjning finnas och finnas i överflöd.

Felet ligger icke däri, att själva utgångspunkterna för en produktion, som skulle kunna ge välstånd åt alla, brista. Felet ligger i det kapitalistiska systemet självt. Systemet kan icke fungera, så att de mänskliga resurserna bli tillfredsställande utnyttjade. Och nu kommer jag till vad jag skulle kunna kalla paradoxernas paradox. Mitt i överflöd på allting, mitt i en tid med större tillgång än någon föregående tidsålder på råvaror, kapital och arbetskraft, hotas miljoner människor med ruin, undergång, bister nöd och obeskrivligt elände.

Det har, som jag tidigare påpekat, funnits ekonomiska system förr, som fungerat så uselt, att människor svultit i onödan. Men det vanliga framför allt under 1800-talet har dock varit att nödar, att ren hungersnöd hängt samman med missväxt. Markens gröda har kunnat torka bort eller regna bort. Ingen människa kunde göras ansvarig för de klimatiska svårigheterna. Hungersnöd var en följd av bokstavig brist på livsmedel. Nu är böndernas nöd bunden till överflöd på livsmedel. Nu bränner man på sina håll i världen upp spannmålen.

Jag sade nyss, att det finnes överflöd på allt det som behövs för en produktion av välstånd, och jag sade också, att orsakerna till krisen ligga i det kapitalistiska systemet. Ni, mina herrar, på den borgerliga kanten, som ha varit hängivna anhängare av den kapitalistiska ordningen, ha inga tvivel på dess förträfflighet börjat fräta er själ? Är er tro och er tillförsikt lika orubbade som för ett par år sedan bara? Kunna ni sluta era ögon alldeles för denna tids oangenäma för att icke säga förskräckliga vittnesbörd? Jag väntar inga offentliga medgivanden. Men ha ni icke någon gång under föregående år i era lönnliga kamrar frågat er, huruvida tidens elände icke är ett tecken på, att det är något radikalt på tok med hela det ekonomiska systemet, som har i släptåg sådana konsekvenser, som dem jag nyss skildrat och som äro obestridliga? Det kan ju hända, att denna kammars förhärdade politici icke grubbla över så penibla ting, men jag är övertygad, att många andra gamla troende

på det kapitalistiska systemet börja känna sig allvarligt besvärade av de fakta jag i det föregående pekat på.

Besvärade ha också uppenbarligen åtskilliga av dem blivit, som ha till uppgift att sörja för den kapitalistiska och antisocialistiska opinionsbildningen. I sin andliga nöd har man försökt den förklaringen, att anledningen till världens eländiga tillstånd är den utsvävande sociala välfärdspolitiken och då i främsta rummet den generösa arbetslöshetspolitiken och arbetslöshetsförsäkringen i England och Tyskland.

De värda herrar, som ha åtagit sig den tunga plikten att upplysa överklassen och medelklassen om de ekonomiska sammanhangen här i världen, ha tydligen ett obegränsat förtroende till sin publiks tanklöshet och brist på kännedom om fakta. Eftersom det icke är fråga om kortslutning i opinionsbildarnas hjärnor, tycker man, att de skulle rygga tillbaka för sådana påståenden som att den sociala välfärdspolitiken är det verkliga onda, av vilket tiden lider, inför sådana fakta som att den ekonomiska krisen — icke den penningpolitiska — började i Amerika, och att Ungern är det första land som inställt sina räntebetalningar. I Amerika har icke veterligen någon slags social välfärdspolitik bedrivits. Och i Ungern härskar sedan mer än 10 år en aristokratisk diktatur, som är fullständigt fri från känslan av sociala förpliktelser.

I dessa båda länder äro socialisterna utan varje spår av inflytande. Amerika är hög- och storkapitalismens förlovade land; där ha närmare 2,000 banker sammanstörtat och stupat och 8 å 10 miljoner människor blivit arbetslösa. Ungern är den vita terrorns land, där socialdemokraterna och arbetarerörelsen äro utsatta för en ihärdig förföljelse, och ändå är det Europas första bankrutta stat. Synes det herrarna icke en smula egendomligt, att den fullkomligast utbildade kapitalismen i världen icke lyckats bemästra situationen bättre än att bankkatastrof efter bankkatastrof inträffar, ja, att bankkatastrofer i tusental inträffa? Eller tycker icke herrarna att det skorrar en smula i öronen, då man vill inbilla folk, att arbetslöshetsförsäkring är orsaken till arbetslösheten och överhuvud till tidens onda, då det finnes inemot 10 miljoner arbetslösa i en storstat utan arbetslöshetsförsäkring och då en annan stat icke förmår fullgöra sina ekonomiska förpliktelser mot utlandet trots att den saknar arbetslöshetsförsäkring!

Anej, saken är den, att kapitalismens försvarare befinna sig i en pinsam intellektuell förlägenhet. De måste söka förvända synen på folk, de måste försöka leda människornas tankar på villospår, de måste tillgripa sina förtvivlade förklaringar till nationernas och folkens nöd för att om möjligt förhindra att människorna se det verkliga sammanhanget mellan det kapitalistiska systemet och den svåra krisen. Människorna vilja ju så gärna tro, vad som passar dem. Kapitalismens försvarare vädja där, såsom erfarenheten visat, ingalunda förgäves till tankelättjan och minnesslöheten hos sin publik. Att skylla på fackföreningarna och arbetslöshetsförsäkring eller andra socialistiska påhitt är onekligen enkelt, instinkterna tillfredsställas och man slipper att plåga sig med en mängd svårlösta problem.

Men, mina herrar, problemen finnas där ändå, vare sig man vill eller icke. Jag har nys påpekat att de primära förutsättningarna för en produktion av välstånd existera och existera i överflöd: råvaror finnas, arbetskraft finns och kapital finns. Och jag har vidare sagt, att det faktum att tillgängliga resurser icke utnyttjas beror på själva det kapitalistiska systemet. Nu till bevisningen. Råvaror och arbetskraft äro faktorer av annat slag än kapitalet. De stå nämligen i kapitalets tjänst. Kapitalet är köparen av de båda andra produktionsfaktorerna. Kapitalet använder råvarorna och sysselsätter arbetskraften. Kapitalet blir på så sätt den dominerande produktionsfaktorn. Då denna vägrar att fullgöra sin funktion, då den strejkar — för att använda ett

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

ord som eljest plägar tillämpas endast på arbetskraften — avbrytes eller krympes produktionen. Och det är detta fenomen vi för närvarande i hög grad uppleva.

Kapitaltillgångarna befinna sig i privat ägo. De enskilda kapitalägarna ställa direkt såsom företagare eller aktietecknare eller också indirekt genom bankerna sitt kapital till produktionens förfogande. Men dessa enskilda kapitalägare vilja i två avseenden ha vissa garantier: de vilja ha säkerhet och de vilja ha ränta. Den nu pågående krisen har kraftigare än någonsin vittnat därom, att säkerheten kommer i första rummet. Den gamla tesen, att kapitalet flyter dit, där den högsta räntan betalas, har visat sig falsk, i den mån icke kapitalägarna trott, att den höga räntan förenas med säkerhet för kapitalet.

Man skall icke tro, att jag riktar någon förebråelse mot kapitalägarna för deras inställning. Denna är naturlig, för att icke säga självklar, under det härskande ekonomiska systemet. Även om krisens ursprung är att söka i överspekulation, i överproduktion eller underkonsumtion på vissa håll i världen, så måste krisens oerhörda skärpa tillskrivas den under förra året oavbrutet växande bristen på förtroende hos kapitalägarna till den säkerhet, som kunde erbjudas dem för deras kapitalplaceringar. Huruvida denna brist på förtroende hade eller har reell grund eller ej är i detta sammanhang likgiltigt. Att den fanns och finnes är ett faktum, och detta faktum är avgörande för krisens utveckling. När den svenska riksbanken icke kan på rimliga villkor erhålla ett lån på något 100-tal miljoner dollars trots vår sunda och säkra statsfinans, trots vår industris ännu år 1930 utmärkta ställning, då ha vi fått handgripliga bevis på vad denna brist på förtroende betyder för affärerna. Sverige tvingas överge guldmyntfoten, därför att kapitalister ute i världen icke känna sig säkra på att en kapitalplacering i detta land är verkligt trygg.

Bristen på förtroende är i sin tur förorsakad av en hel rad sammanstötande omständigheter: ekonomiska och politiska. Vilka som väga tyngst lär knappast kunna klart utredas, ehuru många tecken tyda på att det är fruktan för politiska omvälvningar, som dominera sinnena. Uppenbart är att det saknas den nödvändiga balansen i produktion och ekonomi. Jordbrukets svårigheter med överproduktion av åtskilliga alster, den bristande köpkraften hos en hel rad länder, Tysklands väldiga lån för att betala krigsskadeståndet — lån som äro större än landets utbetalningar till fordringsägarna — guldanhopningen i Frankrike och Amerika, de många bankkrascherorna på skilda håll i världen, guldmyntfotens övergivande i en stor del av världen, den bristande jämvikten mellan export och import — orden tagna i deras vidsträcktaste bemärkelse — och därav följande svårigheter för betalningsbalansen, allt detta jämte andra ekonomiska faktorer är ägnat att underhålla och förstärka kapitalägarnas brist på förtroende till den säkerhet, som erbjudes.

Bland de politiska faktorer, som inverkat och inverka i samma riktning är särskilt en iögonenfallande, nämligen fascismens framryckning i Tyskland och Österrike. Ingen sanningskär iakttagare kan bestrida, att från och med den dag, då det fascistiska hotet fick en akut karaktär i Tyskland, har den s. k. förtroendekrisen blivit mer och mer djupgående. Det synes faktiskt vara så, att det fascistiska hotet haft en mycket starkare verkan än det kommunistiska, då det gällt att bringa världens affärer i oordning. Det är intressant att konstatera, ty å andra sidan vet man ju, att den fascistiska rörelsen mottagit kolossala ekonomiska understöd från den tyska storindustrien och från tyska banker, utan vilket understöd Hitlerrörelsen aldrig skulle kunnat nå sin nuvarande slagkraft. För de svenska fascistaporna eller deras enfaldiga uppmuntrare kan det möjligen utgöra en tankeställare att observera det nära sammanhanget mellan Hitlers politiska framgångar och krediternas avspärr-

ning från Tyskland, som varit en av de kraftigast verkande orsakerna till hela krisens elakartade utveckling.

Men när kapitalisterna förlorat förtroende för kapitalplaceringar på olika håll, börja de, om de kunna, att draga tillbaka sitt kapital först från de osäkra länderna och från de osäkra bankerna till dess hela kreditväsendet gnisslar och krånglar, till dess hela det sinnrika system, genom vilket kapital ledes från sina källor ut i produktionen i världen, slutar att fungera, i varje fall fungerar ytterst otillfredsställande.

Ur dessa fakta ha vi emellertid att draga en slutsats. Privatäganderätten till kapitalet måste få sina konsekvenser. Här se vi konsekvenserna så att de privata kapitalisterna, om de på förnuftiga eller oförnuftiga grunder gripas av panik, kunna kasta sand i, ja, kunna stoppa upp produktionsmaskineriet, till enorm skada för miljoner och åter miljoner människor. De privata kapitalisterna äga följaktligen en fruktansvärd makt. Såväl världshushållningen som de enskilda folkhushållen äro fullständigt beroende av vad dessa kapitalister befrakta som sina intressen utan hänsyn till gemensamma mänskliga intressen. Den dag, då kapitalisterna strejka, och en sådan strejk föreligger utan tvivel just nu i viss omfattning, måste folken säga sig, så snart de verkligen upptäckt sammanhanget, att en dylik makt över allas öden omöjligen kan få kvarstanna i enskilda personers händer, enskilda personer, vilka på grund av hela systemet måste komma att, när omständigheterna enligt deras mening så påkalla, handla som de nu göra, enskilda personer, som känna ansvar endast för sig själva och för sin familj, möjligen också för sina arvingar, men däremot icke känna något ansvar för samhällenas eller folkens välfärd.

En sådan med hänsyn till folken och samhällena ansvarslös makt att förvandla stora delar av världen till en ekonomisk skrothög, där miljoner och åter miljoner människor förgäves spana efter ett arbetstillfälle, där med hustrur och barn inemot hundra miljoner personer stå utan existensmedel och utan hopp för framtiden, kan omöjligen i längden tolereras. Visserligen tycker man ofta att vi leva i ett gemensamt dårhus, där allt är möjligt, men en gång måste tålmodet taga slut, och då lär den privata kapitalismens makt icke bli mycket värd.

Jag har sagt, att kapitalisternas förtroendemän sannolikt icke förmå att ställa världen på fötter igen. Och det beror därpå, att de ju äro indragna i kapitalismens allmänna malström. Den som förvaltar en bank — stor eller liten — måste förvalta den i sina klienters och sina delägares intressen. Eftersom hans insättare, om de förlora förtroendet för hans bank, draga tillbaka sina pengar, måste han försöka handla så, att han kan bibehålla deras förtroende. Men det förutsätter i en tid som denna att han icke tar några risker. Han kan icke handla stick i stäv mot sina klienters åsikter. Han kan arbeta på att återställa förtroendet till möjligheterna att driva sunda affärer i världen, men han behärskar därvid ingalunda alla de faktorer, som skulle kunna skapa den känsla av trygghet, som kapitalägarna behöva.

För övrigt visar den hittillsvarande erfarenheten, att kapitalismens förnämligaste förtroendemän icke kunna enas om åtgärder, som skulle kunna återställa det rubbade förtroendet. Även i deras kretsar stå intressen mot intressen med en skärpa, som hittills åtminstone förhindrat dem att ena sig om lösningar av de finansiella problem, av vars lösning världens tillfrisknande är beroende. Hur många hundra banker, som ännu måste gå under, hur mycket världshandelns volym ytterligare måste krympa, innan man skall lyckas övervinna sin rådvillhet och sin hjälplöshet, är sannerligen icke gott att veta. Kunna de icke alls övervinna den, så kommer utan tvivel sammanstörtandet. I våra största länder gå de arbetslösa omkring på gatorna som miljoner levande anklagare mot ett system, som icke kan — trots överflödet på resurser — hålla produk-

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

tionen i gång. Ännu kan man säkerligen inbilla en mängd människor, särskilt synes så vara förhållandet i vårt land, att arbetslösheten är en frukt av fackföreningarnas politik och en alltför generös arbetslöshetspolitik, men förr eller senare måste ett sådant gottköpsargument genomskådas. Man måste upptäcka, att det ingalunda räcker som förklaring till arbetslöshetens fenomen, då Guds eget land utan socialistiska fackföreningar och utan arbetslöshetspolitik lider av en arbetslöshet, minst lika stor som i England och i Tyskland.

Trots vad jag förut sagt om det kapitalistiska systemets egna konsekvenser, som äro ofrånkomliga därför att de innebo i systemet, hyser jag den uppfattningen, att denna kapitalismens kris aldrig hade behövt bli så svår som den är, om man haft förstånd nog att acceptera och förverkliga den mellanstatliga politik, som den socialistiska arbetareinternationalen sedan 10 år och mera ständigt predikat, tyvärr hittills för döva öron i de flesta delar av världen. Den socialistiska internationalen har inte alldeles ensam förfäktat denna politik, även s. k. borgerliga — dock sällan politici men åtskilliga nationalekonomer — ha givit den sin anslutning, men de ha ledsamt nog haft ett ganska obetydligt inflytande på den offentliga meningen i sina olika länder. Den politik, internationalen anbefallt, kan sammanfattas i tre paroller: Avskriv krigsskulderna! Riv tullmurarna! Avrusta! Det är nästan 10 år sedan internationalen på ett sammanträde i Frankfurt, där tyskarna, fransmännen, engelsmännen, belgarna och österrikarna voro representerade, enhälligt förklarade, att krigsskadeståndet måste inskränkas till rena reparationsbetalningar, om man icke ville förstöra världens ekonomi. Hela internationalen har gång efter gång uttalat sin förkastelsesdom över de fantasisummor, som segermakterna pålagt de besegrade att betala, och opponerat sig mot de generationers ekonomiska slaveri, i vilket man trots sig kunna hålla sina gamla fiender. Man har fördömt det som en orimlighet och orättfärdighet i och för sig, men också som en allvarlig fara för freden. Senast i januari för ett år sedan uttalade en för den socialistiska arbetarinternationalen och fackföreningsinternationalen gemensam kommission: »En annullering eller åtminstone en resning av ur kriget framprungna betalningsförpliktelser skulle otvivelaktigt vara ett medel att lösa världsekonomiens svårigheter.»

Och detta utalande gjorde sedermera internationalens kongress i Wien i juli--augusti till sitt. Jag skall inte trötta kammaren med en mängd citat ur internationalens resolutioner. Det är tillräckligt att konstatera, att internationalen, som föraktas och ses över axeln av så många, icke tröttnat att anvisa de vägar, på vilka mänskligheten måste vandra, om mörkret skall kunna skingras. Internationalen är måhända ännu inte en makt. Den måste inskränka sig till att predika sunt förnuft, men så mycket borde vara uppenbart, att den sett riktigare och klarare de medel, som skulle kunna medföra lättnader för folken i deras betryck, än kapitalismens representanter ha gjort. Vad internationalen för 10 år sedan förklarade såsom sunt och klokt, det börjar nu en del av kapitalismens representanter inse vara oundvikligt, om man skall kunna rädda folken från en katastrof. En del, ja! Ingalunda alla. Lausannekonferensen förefaller komma att sammanträda under fullkomlig villervalla. Den kortsynta nationalegoismen sitter alltjämt i högsätet i bestämmande länder. Den kommer sannolikt att kunna förhindra de radikala beslut, som ensamma skulle kunna leda folken ut ur den återvändsgränd, där de nu befinna sig.

Den ärade ledaren av första kammarens högerparti förklarade sig för ett par år sedan teoretiskt vara frihandlare men praktiskt vara protektionist. Han befinner sig utan tvivel därvid i full nivå med de ledande statsmännen i världens stormakter. Det är en skön värld, de ha lyckats skapa! Lösen nu är, som bekant: alla skola exportera, inga skola importera! Genomförandet av ett så underbart handelspolitiskt program måste man överlåta åt baron Münchhausen,

som ju hade den märkvärdiga kvalifikationen, att han kunde lyfta sig själv i håret. I stället för att riva tullmurarna ha nästan alla länder höjt dem. I stället för att underlätta varuutbytet mellan folken ha de visa borgerliga statsmännen i världen ansträngt sina hjärnor att finna nya medel för att försvåra och förhindra varuutbytet, och de ha lyckats förträffligt. Världshandens volym har krympt så, att om de bara få några år till på sig, så komma de sannolikt att ha befriat haven ifrån handelsfartygen. Merkantilismens tidsålder uppdyker ånyo, om ock i en ny gestalt.

Statsverkspropositionen.
(Forts.)

Och avrustningen! De 10 år, som folkens förbunds olika avrustningskommissioner arbetat, ha staterna i allmänhet använt väl. Det så djupt rotade inbördes misstroendet har med omsorg underhållits och odlats genom olika slags åtgärder. Jag vill ingalunda spå ofärd åt avrustningskonferensen i Genève. Tvärtom hoppas jag, att den skall ge positiva resultat, men det är uppenbart, att de krafter, som sätts in för att åstadkomma ett fiasko, äro mycket, mycket starka.

Avrusta, riv tullmurarna, avskriv krigsskulderna! Det är parollerna. Jag undrar, hur många de äro i denna kammare, oavsett parti, som skulle vilja bestrida, att dessa tre radikala åtgärder skulle med ett slag förändra hela världens situation till det bättre. Men om vi här i Sverige trots alla meningsskiljaktigheter i övrigt tämligen kunna enas om att dessa internationalens tre förslag äro förnuftiga, är det inte då också sannolikt att de verkligen äro kloka? Men vad göra folkens kapitalistiska ledare? De kunna inte enas om någonting. De underblåsa var för sig i sina länder misstron mot andra folk. De bära bränsle till den mer eller mindre fanatiska nationalismens eldar. De genomdriva åtgärder, som det heter, till skydd för det egna folket med påföljd, att de andra folken svara med samma mynt eller ännu värre och att situationen i världen blott ytterligare försämras.

Hur länge skola folken finna sig i sådana ledare, som ha visat sin totala oförmåga att bringa någon ordning i världens affärer, ehuru lösningarna i själva verket ligga ganska nära till hands? Mätte den tiden snart komma, då folken förkasta ledare, som sakna djärighet och mod att beträda de enda vägarna, som föra till fred, till ekonomisk hälsa och till utjämning mellan folken.

Ja, man frågar sig kanske i kammaren, vad denna skildring av världens nuvarande tillstånd, världskrisen, dess konsekvenser, av internationalens maningar till folken ha att göra med en svensk remissdebatt. Jag kan till mitt för svar anföra, att vårt land, även om det ligger i en avkrok av Europa, dock numera är så invävt i de världsekonomiska och därmed även i de världspolitiska sammanhangen, att man icke kan förstå vårt eget nuvarande läge, dess svårigheter, vår arbetslöshet och de problem, som därmed uppstå, om man inte ser alltsamman mot bakgrunden av den allmänna krisen. Om vi nu stå inför en nödbudget, som man överdrivet kallar årets statsverksproposition, så beror det mindre på åtgärder i vårt eget land, på felgrepp hemma hos oss än på den politiska och ekonomiska situationen i allmänhet ute i världen. Vi ha i Sverige precis om i andra länder kapitalister av högre och lägre ordning. Vi ha beundrare av det kapitalistiska systemet, och vi ha mer eller mindre fanatiska antisocialister. Det må då vara tillåtet att framföra inför deras ansikten en spegelbild av den utmärkta värld, som kapitalismens ekonomiska och politiska bärare lyckats timra upp. Det är kanske inte alldeles uteslutet, att den spegelbilden kan väcka en eller annan till eftertanke och begrundan.

Vad våra inhemska förhållanden beträffar, har tidens stora oro satt spår i vår tillvaro inte endast på det sättet, att näringslivet stagnerat, att börsvärdena ramlat ned, om jag inte misstager mig, med miljarder, att guldmyntfoten måst övergivas, att räntorna äro höga och att massarbetslöshet uppstått. Den har även påverkat vissa grupper tänkesätt i en riktning, som tyder på förlorad

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

andlig balans. Jag syftar därvid icke på Dejeveterinären, utan på den beryktade vapensmugglingen och den s. k. munckska kåren.

Mina herrar, vi ha upplevat, att man smugglat in vapen från främmande land, att i denna smuggling svenska arméofficerare varit inblandade och att officersställningen missbrukats till att överskylda smugglingen. Vi ha upplevat, att det finns en lika hemlig som privat poliskår på 2,000 man och att en av statens högsta förtroendemän utfärdat kollektiva vapenlicenser åt denna kår i uppenbar strid mot gällande författning på området. Vi ha upplevat, att de tappra och modiga män, som voro inblandade i vapensmugglingen och voro ledare för den privata och hemliga poliskåren, först försökte ljuga sig från alltsammans, sedermera att svänga sig för att slutligen ändå nödgas tillstå sina förehavanden. När de väl slutligen, nödda och tvungna, bekände, så iklädde de sig också snabbt den manhaftighet, som bör utmärka svenska officerare från löjtnants till generals rang. Och när saken en gång dragits fram i offentlighetens ljus, så funno vederbörande både devota försvarare och personer, som voro villiga att gå sin salighets ed på oskulden hos de snälla herrarna, som bara ville förstärka ordningsmakten, då denna behöfde deras hjälp.

Ja, mina herrar, all verklig oskuld är rörande. Men det är svårt att låta bli att ställa vissa frågor: varför skulle den munckska kåren vara hemlig t. ex., om den uteslutande hade lojala syften? Hemliga beväpnade kårer — det är i varje fall icke ägnat att väcka förtroende. Varför försökte vederbörande ansvariga att svänga sig, då saken fördes offentligen på tal? Varför framträdde de icke omedelbart med öppet visir såsom generaler och andra krigare höves. Är det icke vanligt, att människor, som svänga sig, ha dåligt samvete, att de veta med sig, att deras sak är sjuk? Hemlighet i sådana ting tyder på skumraskgärningar eller skumrasktankar, som icke tåla dagens ljus! Det är sant, att vi ha kommunister i detta land. Det är också sant, att vår lilla klick av kommunister är en av högerpartiets allra bästa politiska tillgångar. Man kan följaktligen förstå, att vårt största borgerliga parti känner ett starkt behov av att göra det mesta möjliga av de kommunistiska gossarna och flickorna med deras röda front och engelska lärarinna, med deras krigiska terminologi och lek med krigiska ting. Tomma tunnor bullra som bekant mest, och kommunisterna ha ju en otrolig förmåga att, om de äro 20, låta som om de vore 500, och om de äro 1,000 låta som om de vore 100,000. Men högern torde i alla fall vid detta laget ha gjort den erfarenheten, att det kan vara farligt att göra en mygga till en elefant, hur behjärtansvärt syftet än må vara, ty det finns alltid en del folk, som tro på elefanten! Det är väl närmast därom den munckska kåren vittnar.

I själva verket har högern men även andra borgerliga partier i sin propaganda till den grad överdrivit kommunisternas betydelse här i landet, att det icke är att undra på om somliga människor fått för sig, att det verkligen stod en revolution för dörren. I varje fall har en stor del av den svenska officerskåren uppenbarligen på fullt allvar trott, att kommunisterna hade militärt utbildade, vapenövade och beväpnade kårer till sitt förfogande, och detta är med all sannolikhet den verkliga bakgrunden till det så fruktansvärt sorgliga Lundedramat i Ådalen.

Det är emellertid knappast troligt, att jag skulle ha sysslat med den munckska hemliga kåren — nu är den ju inte hemlig längre annat än så till vida, att man ju i alla fall inte får veta, vilka, som äro medlemmar däraf — i denna remissdebatt, om icke högerns politiske ledare tagit denna missbildning under sitt beskydd. I ett offentligt uttalande har som bekant amiral Lindman å egna, å herr Tryggers och å förre socialministerns vägnar förklarar sig solidarisk med den munckska kåren. Om man sammanställer detta med den hållning, som den förutvarande polismästaren i Stockholms stad intagit, så måste man

fråga sig: vad är det egentligen för slags anda, som regerar den svenska högern, det största borgerliga partiet i vårt land? Förstår man icke, att man leker med elden? Tror man det vara möjligt, att här i landet kan bildas väpnade kårer av vissa samhällsgrupper utan att väcka misstänksamhet hos andra samhällsgrupper? Är det spelad eller är det verklig naivitet, det är fråga om, då man begär att det skall betraktas som i sin ordning, att medborgarna i detta land bilda beväpnade självhjälpsorganisationer, emedan de förlorat förtroendet för samhällets förmåga att skydda dem? Begriper man verkligen icke, att det är en farlig lära, som konsekvent måste leda till att vi i Sverige i likhet med andra, olyckligare länder komma att få se det uppbyggliga skådespelet av samhällsklasser, sammanslutna i beväpnade förband, färdiga att vid lämpligt tillfälle överfalla varandra, byta valrörelser och parlament mot gatustrider och öppen kamp med vapen i hand? Det är enligt min mening fullständigt otänkbart — under vilken förevändning det än måtte ske — att övriga samhällsgrupper skulle passivt åse, hur en samhällsgrupp icke blott beväpnar sig utan organiserar sina beväpnade medlemmar i förband med militära pretentioner. Om vi icke vilja gå en utveckling till mötes, liknande den, som utmärker Tyskland och Österrike i detta nu, så måste statsmakterna utan tvekan med kraft ingripa för att omintetgöra existensen av alla privata beväpnade band, de må vara offentliga eller hemliga. Jag tillåter mig uppmana regeringen att sätta i gång en skoningslös undersökning över hela landet rörande förekomsten av privata beväpnade organisationer. I sammanhang med den munckska kåren blev det ju klart, att sådana organisationer existera i vitt skilda delar av riket. I denna sak ha vi rättighet att kräva, att alla sådana organisationer kvävas i sin linda.

Mina herrar, jag har försökt att teckna bakgrunden till den kris, som även vårt land och dess näringsliv genomgår. Jag vill också försöka att anvisa vägar, vilkas beträdande efter min mening skulle leda till en lindring och kanske till ett övervinnande av det nuvarande kristillståndet. Jag tror, att krisen har visat oss ohållbarheten i vårt nuvarande ekonomiska system, men jag vet också, att tillgripandet av de medel, på vilka jag pekat i överensstämmelse med internationalen, icke beror på oss allena, och att en omläggning av det ekonomiska systemet, om den skall kunna försiggå utan allt för smärtsamma skakningar, måste taga gestalt under en långsam utvecklingsprocess. Under tiden lida emellertid massor av människor nöd. Det är enligt min mening samhällets plikt att i den mån det är möjligt bistå dem, som äro hårdast drabbade. De arbetslösa och de svagast ställda på den svenska landsbygden måste då först och främst komma i åtanke. Det är tyvärr omöjligt att mera exakt angiva antalet av dem, som under denna vinter äro arbetslösa, och det är ännu svårare att säga någonting bestämt om det kommande budgetåret. Men jag misstager mig nog ej mycket, om jag uppskattar antalet hos arbetslöshetskommissionen anmälda arbetslösa nu till ungefär 100,000 och det verkliga antalet arbetslösa till inemot 200,000. Erfarenheten har nämligen visat, att det endast är ett jämförelsevis litet antal av de arbetslösa, som gå till kommissionen. Vi ha icke sedan vintern 1922 haft en sådan förfärande massarbetslöshet i vårt land. År 1922 anslog riksdagen på den dåvarande socialdemokratiska regeringens begäran ej mindre än 105 miljoner kronor till bekämpande av arbetslösheten. Innevarande år krävs det, skulle jag tro, helt andra tag än den frisinnaade regeringen tänker sig, om man skall på ett rimligt sätt kunna bispringa de arbetslösa. Tre miljoner till beredskapsarbeten innebär, att denna form för arbetslöshets hjälp alltjämt fullständigt skjutes i bakgrunden, medan den tvärtom borde i allt väsentligt ersätta arbetslöshetskommissionens verksamhet och framför allt nödhjulsarbetena. 20 miljoner till vanligt arbetslöshetsanslag kommer på intet vis att fylla behovet, såvida icke regeringen,

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

som i alla andra avseenden ser mycket pessimistiskt på nästa budgetår, mot all logik skulle inbilla sig, att just i fråga om arbetslösheten en avsevärd förbättring skall komma att äga rum.

Jag har trott, att det numera var en allmänt vedertagen doktrin, att det allmänna under en lågkonjunktur, då den enskilda företagsamheten är mer eller mindre förlamad, skulle i all görlig mån utöka sin produktiva verksamhet. Men i stället för att följa denna förnuftiga linje intager regeringen i många fall den ståndpunkten, att arbeten av olika slag, framför allt byggnadsarbeten, ställas på framtiden. I den mån det gäller nödiga och nyttiga arbeten, framför allt om de kunna finansieras lånevägen, är regeringens hållning till dessa spörsmål fullständigt obegriplig och enligt min mening absurd. Sparsamhet i all ära, men en sparsamhet, som leder till onödigt ökad arbetslöshet, den kan icke vara av godo.

Emellertid är det i denna tid icke endast de arbetslösa, som kräva statsmakternas omsorg. Ute på den svenska landsbygden gå många små jordbrukare och darra för vad morgondagen skall bära i sitt sköte. Under ett par år har här i landet genomförts ett hjälpprogram för jordbruket, som emellertid praktiskt taget begränsat hjälpen till de större jordbrukarna. Det är spannmålsjordbruket, som fått statens mäktiga stöd. I den nuvarande krisen finns det tusentals mindre jordbrukare, som råkat i olidligt betryck, emedan priserna på animaliska produkter fallit så djupt. Är det inte meningen, att statsmakterna skola bistå dem, rädda deras hem och försörjningsmöjligheter över nödtiden? Skola de lämnas åt sitt olyckliga öde? Det får efter min uppfattning icke ske. En av statsmakternas allra viktigaste omsorger vid denna riksdag måste vara att genomföra ett krishjälpsprogram, som tar sikte på de sämst ställda medborgarnas hjälpbehov, så att de kunna erhålla ett rimligt stöd, till dess bättre tider åter ha inträtt. Det är intet tvivel underkastat, att denna riksdag kommer att ställas på svåra prov. Det kanske främsta av dessa prov skall visa huruvida det är möjligt att så ordna förhållandena, att de betryckta människorna få en känsla av att de i alla fall leva i ett samhälle, där det består solidaritet mellan medborgarna. Det är mitt hopp, att den svenska riksdagen skall bestå det provet.

En var måste erkänna, att det ständigt är så, att de, som alltid blivit hårdast och värst drabbade av följderna av en allmän ekonomisk kris, det är de mest oskyldiga till krisernas utbrott och utveckling. Det kan då inte vara annat än i sin ordning, att deras lidanden i främsta rummet lindras. Ätminstone är det en samhällelig solidaritetsmoral av denna art, som man inom socialdemokratien skulle önska se tillämpad. Vi äro också övertygade om, att där det i detta avseende finns en vilja, där finns det också en väg.

Herr Trygger: Herr talman, mina herrar! Det kunde kanhända ur vissa synpunkter vara lämpligt att genast upptaga till bemötande åtskilligt eller något av vad den siste ärade talaren sagt. Jag skall emellertid uppskjuta detta till längre fram under mitt anförande, och i stället vill jag nu först lägga fram situationen, sådan som jag ser densamma i nära eller viss anslutning till den kungl. proposition, som här föreligger.

Då jag vid remissdebatten förra året framställde mina erinringar beträffande den framlagda finansplanen, gjorde jag gällande, att resultatet av den granskning, man underkastade densamma, bleve ett annat, allteftersom den ägde rum från en mera begränsad eller en mera allmän synpunkt. Skedde det förra, var icke mycket att anmärka, även om jag för min personliga del kunde hysa tvekan med avseende på det beräknade utfallet från vissa inkomstittlar. Bedömde man åter det budgetära läget från den mera allmänna synpunkten samt följaktligen betraktade 1931—32 års statsreglering icke blott i och för

sig utan såsom inledningen till en ny serie statsregleringar, tedde sig situationen såsom ganska bekymmersam. Politiska, sociala och ekonomiska orosanledningar funnos redan förra året i betydande omfattning. Och det är onekligen dessa faktorer, som till sist bliva avgörande även för statens egen hushållning. Jag underkänner visserligen ingalunda den stora betydelsen för ett land av goda statsfinanser, men dylika finanser kunna ej hålla upp en svag folkhushållning, medan däremot en kraftig folkhushållning kan uppbära även en ganska svag statsfinansiell ställning.

Undersöka vi det budgetförslag, som nu framlagts för riksdagen, måste man erkänna, att det trots allt visar, att den statsfinansiella ställningen i vårt land ännu har kvar åtskilligt av sin gamla styrka, men se vi på vårt näringsliv, vår handel, vårt penningväsen, vår arbetsmarknad, häpna vi över den förändring till det sämre, som undan för undan utvecklats sig under föregående år. De farhågor, vi hade anledning hysa redan i början av nämnda år, ha varit en obetydlighet i jämförelse med den verklighet, inför vilken vi stå den dag som är. Huvudsaken vid denna riksdag blir därför att söka medlen för ett stärkande och utvecklande av vår nationalhushållning, och vid den framlagda statsregleringens bedömande måste särskild uppmärksamhet ägnas åt de däri upptagna inkomst- och utgiftsposternas betydelse för nationalhushållningen.

Att regeringen ej varit blind för detta förhållande framgår bland annat av Kungl. Maj:ts trontal, i vilket, under påpekande av den i utrikeshandeln inträdda förlamningen och de av andra stater resta skrankorna mot det internationella varuutbytet, den förklaring avges, att »denna utveckling kan nödvändiggöra betydelsefulla handelspolitiska förhandlingar». Riktat man emellertid tanken tillbaka till den massa förhandlingar, som under efterkrigsåren ägt rum för att befordra de mellanfolkliga ekonomiska förbindelserna och huru som utvecklingen ändock gått i en riktning, alldeles motsatt den avsedda, har man svårt att frigöra sig från den uppfattningen, att det måste ha varit något fel i själva anläggningen av dessa konversationer, eftersom de lett till ett så otillfredsställande resultat. Och i själva verket har ett dylikt fel förelegat. Det består enligt min mening däri, att de förda förhandlingarna i själva verket haft en mera teoretisk än praktisk karaktär. Representanterna för en mängd stater hava kommit tillsammans och under mer eller mindre lärda diskussioner undersökt vad den i sig riktiga satsen om ett fritt ekonomiskt utbyte mellan länderna skulle kräva vid allmänna internationella överenskommelser på ifrågakvarande område. Därefter har varje särskild stat vid utformandet av överenskommelsernas i fråga innehåll bemödat sig att få in bestämmelser, som i största möjliga grad gjorde honom obunden men de övriga bundna av vad som sålunda överenskommit. Det duger icke att fortsätta med detta spegelfäkteri, vars kostnader till slut få betalas av dem, som icke tillräckligt insett eller försvarat sina nationella intressen. Vad som under de gångna åren skett ute i världen visar, att man knappast på något ställe kunnat inregistrera några avsevärda framgångar av nämnda slags förhandlingar. Även de, som lyckats få fram ett för dem lyckligt resultat av dessa förhandlingar, hava blivit besvikna, då de övriga backat vid slutspurt. I stället har man under det stegrade trycket av världsdpressionen mera allmänt samlats under en fana med devisen »rädde sig den som kan» och därmed åtminstone för tillfället kastat bort även den i sig obestridliga principen, att man tillgodoser bäst sina egna intressen, om man samtidigt är i stånd att befordra andras. Ut ur den nuvarande oredan på det ekonomiska området kan man ej komma, därest man ej för tillfället skjuter åt sidan vad som teoretiskt sett kan vara det riktiga i fråga om varuutbytet mellan länderna. I stället har man att i fråga om varje land, med vilket ett handelsutbyte är av en avsevärd vikt för ens näringsliv, göra en ingående utredning om de förmåner man i sitt eget intresse bör fordra och

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

*Statsverks-
propositionen.*
(Ports.)

vad man kan vara i stånd att ge till medkontrahenten såsom ekvivalent. Denna utredning, som jämväl skall innehålla en jämförelse mellan resultaten av undersökningen beträffande de särskilda främmande länderna, måste föreligga, innan man kan gå till förhandlingar. Då det emellertid tager en rätt avsevärd tid att sålunda förbereda sig till de avsedda förhandlingarna, måste man inom ramen av gällande överenskommelser vidtaga sådana provisoriska åtgärder till det egna näringslivets skydd, som kunna erfordras för att möta liknande åtgärder från andra staters sida, vilka i dessa penningknappa tider visat sig icke hava glömt den kända satsen: »time is money».

Är vad jag nu sagt riktigt, kan man visserligen med sympati möta den ljusa syn på verkligheten, som inspirerat regeringen att förklara den nuvarande situationen *kunna* nödvändiggöra betydelsefulla handelspolitiska förhandlingar. Man skulle emellertid ha satt mera värde på, om regeringen förklarat sig ha vidtagit positiva åtgärder för att ge dessa förhandlingar en materiell grundval och för att, innan förhandlingarna lett till resultat, skydda vårt lands näringsliv från att kvävas av en hotande invasion av utländska produkter. Åtgärder i sistnämnda avseende hade även av den anledningen bort komma i fråga, att därigenom vår kronvaluta erhållit ett stöd i kampen mot ytterligare depreciering.

Jag kommer härmed in på den enligt min mening betydelsefullaste tilldragelse, som ägt rum sedan riksdagen senast var samlad, guldmynstfotens suspenderande. Visserligen har jag tidigare behandlat denna fråga, men det må ej förmenas mig att vid detta tillfälle anföra det väsentligaste av vad jag däri gjort gällande. Detta så mycket mindre som därur framgår den allmänna synpunkt, från vilken jag bedömer den nuvarande situationen.

Min utgångspunkt är den förändrade ställning, som världskriget medfört för Europa i ekonomiskt avseende.

Genom sina kapital, sitt högt stående jordbruk, sin utvecklade industri, sina skickliga arbetare, ja på grund av hela sin kultur hade Europa före kriget i sin hand ledningen av världsekonomin. Alla dessa ideella och materiella värden hava blivit synnerligen hårt skamfilade under och genom kriget. Kapital ha till avsevärd del konsumerats, och i stället för fordringar hos utomeuropeiska stater hava kommit tryckande skuldbördor. Jordbruket har brutits ner av prisnedsättande konkurrens från länder, som under kriget lade vidsträckt nya områden under plogen. Industrien har allt hårdare trängts av kapitalstarka sammanslutningar framförallt i Amerikas förenta stater. Arbetskickligheten har fått ett reducerat värde genom den enorma utveckling, som på det maskinella området ägt rum. Den kulturella företrädesställningen överhuvud taget har under dessa ogynnsamma ekonomiska förhållanden blivit snarare ett hinder än ett medel för den anpassning till en mindre anspråksfull levnadsstandard, som är ett nödvändigt villkor för att med utsikt till framgång taga upp striden mot bättre ställda konkurrenter. I stället för denna anpassning har man slagits av skräck inför de hopade svårigheterna och lagt upp ett stort konto för arbetslösheten, som i vissa länder hotar att beröva samhället den sista möjligheten att slå sig fram i den hårda konkurrenskampen. Söker jag ett konkret exempel för att belysa vad jag nu gjort gällande, så erbjuder sig Storbritannien såsom ett typiskt sådant. Detta mäktiga rike har för oss svenskar städse stått som världsekonomiens starkaste väktare, men ej nog därmed, sedan ett århundrade har Storbritanniens ekonomiska styrka av oss svenskar betraktats som en förutsättning för vårt eget näringslivs lycka och framgång. Om under sekler samlade kapital, en folkets storslagna mentalitet och en djupgående erfarenhet i ekonomiska och finansiella frågor finnas i något land, så är **det** i Storbritannien. Och dock, i trots av att detta land gått ur världskriget såsom segrare, är det i den dag, som är, insärjt i ett nät av svårigheter att

bevara sin ekonomiska och finansiella världsställning. Vem hade kunnat ana, att detta stolta rike mitt under djupaste fred skulle uppge försöket att hålla upp sitt ärorika pund till dess fastställda guldvärde, detta mynt, som i själva verket icke var blott dess egen valuta, utan för världsaffärerna det erkända bytesmedlet. Orsakerna härtill äro förvisso många, men bland de viktigaste torde vara industriens minskade konkurrenskraft, den i sammanhang därmed överhandtagande arbetslösheten, den höga prisnivån, statens oerhörda skuldbörda, de måttlösa arbetslöshetsbidragen och de i följd därav exempellöst betungande skatterna. Alla dessa omständigheter hava gemensamt bidragit till att Storbritannien endast med den största risk kunnat fortfara med sin traditionella rörelse såsom världens huvudbankir, som emottagit från alla håll disponibla medel och i sin ordning fördelat dem bland sina kunder i olika länder. Hela denna på förtroende grundade verksamhet kan visserligen även med en reducerad förmögenhet ske utan risk, så länge förtroendet alltså är kvar, men även för den mest solvente kan den medföra oöverbinnerliga svårigheter, om förtroendet börjat bli vacklande.

Vända vi oss nu till den stat, som för tillfället på penningområdet intagit härskarställningen i Europa, nämligen Frankrike, kan det vara belysande för situationen att något undersöka, vad som möjliggjort denna lysande framgång för den franska penningpolitiken. Vi erinra oss då först, att Frankrike måst bevittna, hurusom dess eget land under hela kriget var förnämsta skådeplatsen för krigets ödeläggelse. Vi erinra oss ock, att Frankrike redan vid krigsutbrottet var Rysslands störste fordringsägare, och ännu i dag, såvitt jag vet, icke lyckats av bolsjevikregeringen utfå en enda centime på sina många utlånade miljarder. Vi erinra oss slutligen, att Frankrike i särskilt hög grad anlidade lånevägen för att finansiera kriget. Å andra sidan har Frankrike genom Versaillesfreden fått sitt område såväl inom som utom Europa tillökat med synnerligen värdefulla förvärv. Vidare har Frankrike redan uppburit stora belopp i krigsskadeersättning, av vilka dock en betydande del måst användas på återuppbyggandet av dess ödelagda områden och medel i övrigt utgått för amortering av dess visserligen väsentligen reducerade krigsskulder till Storbritannien och Amerikas förenta stater. Slutligen har Frankrike, vid återgången till guldmyntfoten, stabiliserat francen vid en femtedel av dess förra värde, varigenom dess inhemska statsskuld å cirka 300 miljarder francs till sitt värde reducerades högst väsentligt. Härigenom blev det för franska regeringen möjligt att få jämvikt i budgeten mellan inkomster och utgifter.

Betraktar man vad sålunda skett, kan man icke undgå att gripas av beundran över att Frankrike i detta ögonblick jämväl på det finansiella området synes vara Europas, kanske världens, förnämsta makt samt att den nuvarande guldfrancen åtnjuter ett obetingat förtroende. Vari ligger förklaringen till detta förhållande? Svaret synes mig vara, att de franska näringarnas produktionskostnader kunnat hållas väsentligt lägre än hos dess förnämsta konkurrenter, att i följd härav arbetslösheten länge kunnat hållas inom måttliga gränser, att den nedsatta levnadsstandarden, i stället för att hindra sparande, för fransmännen tjänat som en sporre till ytterligare sparsamhet för att återvinna det gamla välståndet, att man vid sparmedlens placering mindre sett på avkastningens storlek än på placeringens säkerhet och till sist att man i hela världen lyckats förvärva ett orubbat förtroende såväl till Frankrikes yttre och inre säkerhet som till den franska ekonomiens soliditet och likviditet.

I ljuset av vad sålunda skett i Storbritannien och Frankrike, som hos den förra staten slutat i guldmyntfotens suspenderande och pundets utlämnande till de finansiella vindarnas spel, men hos den senare staten lämnat till resultat ett bergfast penningväsen och ett över hela världen spritt förtroende till det samma, kan det vara lämpligt att gå till undersökningen av förhållandena i

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

vårt land. Min mening är ej att uttala något omdöme om den enes eller andres skuld eller förtjänst att det hos oss är som det är, utan jag vill blott rikta uppmärksamheten på vissa faktiska förhållanden på det ekonomiska och det finansiella området i vårt land.

Jag vill då börja med att säga, att den dag, då kronan löstes från guldbandet och kastades ut på marknadstorget, var för mig och många med mig en verklig sorgedag.

Ett stabilt mynt är för ett land av en oerhört stor betydelse. Risken att frigöra myntet från den antagna myntfoten ligger icke blott däri, att man aldrig på förhand kan beräkna vid vilken punkt myntets fall slutligen kan hejdas, utan fältet blir fritt för alla manipulationer ifråga om myntets värde. Med ett ord, det inträder en osäkerhet för näringsliv och omsättning, för export och import, ja för alla ekonomiska och finansiella förhållanden. Rikta vi uppmärksamheten på det vanliga resultatet av den privilegierade sedelbankens befriande från skyldigheten att med guld inlösa sina sedlar, nämligen att myntvärdet väsentligen förminkas, träffar denna värdeminskning som bekant icke blott den utelöpande sedelstocken, utan den utövar ett liknande inflytande på alla i det ifrågavarande myntslaget utfärdade förbindelser. Häremot invänder man kanske, att meningen är icke att definitivt lösa myntet från myntfoten utan blott att temporärt göra detta, varefter allt skulle återgå till det gamla förhållandet. Man förbiser emellertid, att därigenom osäkerheten och obilligheten i själva verket kan ytterligare ökas.

Övergår jag nu till frågan om vad som betingar ett lands förmåga att upprätthålla ett mynt vid ett visst antaget guldvärde, torde den redogörelse jag förut lämnat av vad i andra länder skett lämna en ledning för dess besvarande. Svaret är helt enkelt det, att man i all hushållning måste rätta munnen efter matsäcken. Utgifter och inkomster måste åtminstone balansera varandra. Äro de förra större än de senare, kan visserligen ställningen för en tid uppehållas genom kredit, för såvitt en långivare finns, som hyser förtroende för den, som uppträder på lånemarknaden. Men finns ej sådant förtroende längre, blir den slutliga följden av den lättsinniga hushållningen bankrutt och fattighus. Äro åter inkomsterna större än utgifterna, stiger välståndet och medel finnas för placering hos andra eller för utvidgande eller förbättrande av den egna produktionsapparaten. Vad nu sagts har full giltighet i fråga om en folkhushållning i förhållande till andra dylika. Gäller inom dessa folkhushållningar guldmyntfoten, anger valutans depreciering inom ett land i förhållande till det antagna guldvärdet, att den ifrågavarande folkhushållningen icke är i jämvikt, och frånsatt det fall, då densamma placerat sina sparmedel i utlandet, beror den rubbade jämvikten på att man lever över sina tillgångar.

Då nu de kommersiella förbindelserna mellan länderna till väsentligaste del bestå i export och import av varor, är det uppenbart, att en minskning i den förra eller en höjning av den senare är ägnad att rubba det jämviktsförhållande, som förut ägt rum, och i sista hand medföra en fara för guldutförsel och därmed för den antagna guldmyntfoten.

Vid försöket att lösa valutaproblemet, som för närvarande är av en utomordentlig vikt, synes man därför böra först undersöka vilka möjligheter som finnas att öka exporten och minska importen. Den, som icke saknar allt sinne för verkligheten, måste inse, att det under nuvarande förhållanden icke är möjligt att hålla våra gränser vidöppna för importen samtidigt som andra länder stänga sin marknad för vår export. Det vore att undan för undan försämra vår valuta och förvandla massor av svenska män och kvinnor till arbetslösa. Min avsikt är emellertid ingalunda att föra talan för ett utpräglat protektionistiskt system. Även ett sådant skulle, såvitt jag förstår, slutligen leda till en utarmning av det svenska samhället. Min ståndpunkt är däremot

följande, som jag antydde i förra årets remissdebatt i första kammaren. Det gäller först och främst att göra klart för sig vad som för folkets egen välfärd måste göras i det egna landet samt att därefter, på sätt jag i det föregående gjort gällande, söka ordna de ömsesidiga förhållandena till andra länder. Det är visserligen icke lätt att säga vilken närings upprätthållande är en landets välfärdsfråga, men åtminstone för mig står det klart, att i ett land som vårt jordbruket är en sådan näring. Det gäller således att, då jordbruksnäringen och därmed den stora jordbrukande befolkningen hotas till sin existens, vidtaga utomordentliga åtgärder till situationens förbättrande. Därmed gör man ock hemmaindustrien den största nyttan samtidigt som man ingalunda skadar landets viktiga exportindustrier. Med avseende på vissa bland de senare är Sveriges ställning för närvarande ganska ömtålig. Den allt dominerande trävaru- och trämasseindustrien är utsatt för en konkurrens, som allvarligt hotar vår folkhushållning och som, om man ej kan råda bot härför, kommer att draga ned vår valuta och definitivt sänka vår allmänna levnadsstandard. Med avseende på denna, liksom andra mer eller mindre viktiga råvaruindustrier, har den alltid uppfinningsrika optimismen såsom botemedel anvisat ett ytterligare förädlande inom landet av dessa råvaror. Det är ju ej underkastat något tvivel, att detta skulle vara en utomordentligt god utväg för att komma ifrån bekymren, om den utländska marknaden därigenom bleve mera beredd att emottaga dessa förädlade varor till ett skäligt pris. Så är emellertid, särskilt vad trävaru- och trämasseindustrien angår, icke fallet. Tvärtom rikta sig utlandets ansträngningar på att för sig förbehålla förädlingen av dessa råvaror för att förminska den allmänt utbredda arbetslösheten. Man måste således anlita ett annat medel för att öka vår konkurrenskraft. Det enda medlet, som då erbjuder sig, är att minska produktionskostnaderna. Många olika element ingå i dessa. De viktigaste, om man bortser från det egna i företaget nedlagda kapitalet, äro arbetslönerna i vidsträcktaste bemärkelse, räntorna å det upplånade kapitalet, skatter och avgifter av olika slag till stat och kommun. Av dessa tre poster äro räntorna den, som under normala förhållanden ordnar sig på det mest rationella sättet, nämligen enligt förhållandet mellan tillgång och efterfrågan. Den större eller mindre benägenheten hos folket att spara blir således av betydelse för räntans storlek och därmed ock för företagens förmåga att konkurrera. Posten skatter och avgifter till stat och kommun är åter till sin storlek beroende av statens och kommunens finansiella ställning och den större eller mindre kloket, som gör sig gällande vid skötseln av deras finanser. Då vår valutafråga nyligen stod på sin mest kritiska punkt, fäste man uppmärksamheten på de svenska statsfinansernas synnerligen goda ställning. Förvisso är detta påpekande berättigat och glädjande. Vår statsskuld är i förhållande till andra länders obetydlig, ehuru den efter 1914 visat en avsevärd stegring. Vår budgetära ställning är sund, och om man jämför den med andra länders, måste den anses mycket förtroendegivande. Huru den skall falla ut i framtiden, därest vi ej kunna övertvinna särskilt våra stora exportindustriers svårigheter, är ett problem, vars tillfredsställande lösning är minst sagt tvivelaktig. Det gäller därför att redan nu vid den erforderliga höjningen av skatterna noga undersöka, vilka skatteformer innebära den minsta faran för vårt näringsliv. Vad angår den kommunala beskattningen, har densamma redan på många ställen nått en höjd, som verkar förlamande på näringslivet. Därtill kommer, att åtskilliga kommuners måttlösa upplåning för mer eller mindre improduktiva åtgärder konsumerar samlat kapital, som eljest kunnat göra låneräntan lägre för de produktiva företag, som behöva anlita lånevägen för att rationellt driva sin verksamhet.

Den viktigaste beståndsdelen i produktionskostnaderna utgöres dock obestridligen av arbetslönkostnaderna i vidsträckt mening. Även om frågan i

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

detta sammanhang närmast gäller dessa lönekostnader i våra hårt beträngda exportindustrier, är det uppenbart, att dessa röna ett väsentligt inflytande av levnadskostnaderna, vilka i sin ordning bero på den allmänna lönenivån. Problemet, huru man skall kunna uppnå en nedsättning av dessa lönekostnader, vilka i vårt land äro oskäligt höga i jämförelse med vad som är fallet i de flesta andra länder, är kanske det mest svårlösta av alla de ekonomiska problemen. Den naturliga lagen för deras reglering, förhållandet mellan tillgång och efterfrågan, har i åtskilliga länder, däribland Sverige, av kända anledningar blivit satt ur spelet. Socialdemokratien synes vara ur stånd att se lönefrågan ur annan synpunkt än klassintressets. Dess betydelse för folkhushållningen i sin helhet har man däremot svårt att erkänna. I samma mån som näringslivet icke kan bära de höga löner, som framgått ur denna arbetarnas mentalitet, måste det ena företaget efter det andra inskränka eller upphöra med sin verksamhet, varigenom en stegrad arbetslöshet breder ut sig över landet. Det är inför denna sociala olycka, som vi stå, därest icke våra arbetslöner nedsätts. Genom guldmyntfotens suspenderande har den nödvändiga nya lönesättningen blivit ytterligare försvårad, då varje tillförlitlig beräkning av en penninglön vilar på ett stabilt penningvärde. De finnas visserligen, som hålla före, att en nedsättning av myntvärdet kunde erbjuda en enkel utväg att få arbetslönerna modifierade i enlighet med situationens krav. Man har emellertid därvid icke beaktat, att en lössläppt valuta är till sitt värde beroende av så många omständigheter av tillfällig art, att den mera motverkar än befördrar en uppgörelse om en ny fixering av lönebeloppen. Meningen med den fordrade lönenedsättningen är icke att ställa arbetarna i annan ställning än som ovillkorligen fordras för att industrien skall kunna sälja sina produkter till ett pris, som täcker produktionskostnaderna, och ge någon avkomst på det kapital, som för övrigt måst nedläggas i företaget.

En riktig lönesättning är den nödvändiga förutsättningen för ett stabilt värde på den svenska kronan. Kan ej en dylik lönesättning komma till stånd, är det hopplöst att tala om möjligheten att vinna ordning i vårt penningväsen. Under en alltjämt stigande inflation, som i så fall är ofrånkomlig, skulle vår folkhushållning sluta i kaos. Socialdemokrater och kommunister föra ständigt på tungan, att den kapitalistiska samhällsordningen är oförmögen att leda till något annat resultat än samhällets ekonomiska sammanstörtande. Sanningen är emellertid, att om en sådan folkolycka, som många bland dem nästan synas efterlängta, komme att äga rum, vore densamma icke föranledd av tillämpningen av det kapitalistiska systemets principer, utan av nämnda partiets på klassegoismen grundade angrepp mot desamma. Det sociala kriget liksom krig överhuvud taget slutar med lidanden och förluster för alla parter.

I detta sammanhang skall jag be att få säga några ord med anledning av den föregående ärade talarens yttrande. Han kom i sin framställning till det resultatet, att det för närvarande icke råder någon brist på kapital ute i världen, utan felet ligger i det kapitalistiska systemet, som gör, att kapitalet icke kan komma till sin rätta användning. Följaktligen borde enligt hans åsikt den privata äganderätten till kapitalet upphävas och den fruktansvärda makt, som kapitalet enligt hans mening har, undanröjas. Jag skall be att få till den ärade talaren ställa den frågan: Om det nu skulle vara så, att det s. k. kapitalistiska systemet upphävdes och följaktligen andra förvaltade det kapital, som i så fall möjligtvis funnes kvar — hur skulle de bära sig åt för att råda bot för alla de svårigheter, som för närvarande och för resten i viss utsträckning alltid föreligga? Den ärade talaren sade, att han mycket väl förstår, att kapitalisterna måste göra som de göra. De kunna icke obetingat taga risker, och följaktligen blir det, där placering är behövlig, men dylika risker

föreligga, ingen insättning i ett företag av kapital. Då ville jag fråga dem, som skulle sköta denna affär i den socialdemokratiska staten: Skulle de obetingat taga risk utan någon hänsyn till säkerhet? Ja, man skulle kunna tro det, när man ser det sätt, varpå man gått till väga i länder, där denna regim har gjort sig gällande. Se t. ex. på Australien! Där tog man risken och lånade upp och ut pengar, och så slutade det med, att hela regimen kastades över-ända och den s. k. kapitalismens representanter finga försöka att reda upp konkursboet — det är för resten inte upprett ännu. Se på kommunerna i olika länder, där man har tillämpat detta system! De ha skött kapitalet, och de ha tagit risker och icke sett på säkerheten. De ha använt det till allt som kunde vara trevligt, vackert och nyttigt etc. etc. Men hur har det gått? De ha förstört finanserna, och så en vacker dag kunna de icke få låna mera pengar. Härpå svara naturligtvis anhängarna av det socialistiska eller »ideala» systemet, som jag kanske bör kalla det: Om det ideala systemet råder, så få vi pengar. Men då vill jag spörja: Är det bara under det kapitalistiska systemet, som man vägrar att ge pengar åt städer, kommuner eller enskilda, som ha dåliga finanser och inte sköta affärerna oklanderligt; skulle de under det ideala systemet verkligen få pengar? Och jag vill tillägga: Var skola pengarna tagas? Därmed är jag inne på en annan fråga; källan, från vilken det produktiva kapitalet kommer, är ju sparsamheten. Vad är det, som driver fram sparsamheten? Det är ju tanken på att ha någonting att leva på, när man inte längre kan arbeta. Och vidare är det, om vi tänka på dem som ha större medel, intresset för landets och näringsgarnas utveckling, känslan av nationell stolthet, att vi ej skola vara sämre än andra. Men vem skulle spara i den socialistiska staten? Och när de, som lagt under sig allt kapital, förstört affärerna, varifrån skulle man få nytt kapital? Det är mig alldeles ofattbart. Gå till insättarna i våra sparbanker och fråga dem, huruvida de skulle vilja spara vidare och sätta in pengar i sparbankerna, därest dessa pengar av t. ex. en socialistisk kommunalstyrelse eller en socialistisk regering finge användas på det sättet, att de utlånades utan säkerhet och med stor risk. Jag tror, att de skulle betacka sig därför. När idealstaten vidare beskrevs, talades det om att den skulle realisera den socialistiska internationalens politik, som ginge ut på avskrivning av krigsskulderna, nedrivande av tullmurarna och avrustning. Ja, det är ganska svårt att finna en människa, som inte anser, att detta är ett ideal, som man kan eftersträva, och det är ju det som försöks för närvarande, åtminstone med avseende på krigsskulderna och även något med avseende på rustningsminskningarna. Vad tullmurarna beträffar, har jag ju anvisat ett medel, hur man genom att väga intressena mot varandra skulle kunna komma till en uppgörelse, när det gäller näringar, som ett land icke ovillkorligen måste förbehålla sig möjlighet att själv driva.

Ja, jag ber nu att få göra ett litet intermezzo med avseende på vad den siste ärade talaren sade beträffande den s. k. munckska kåren. Han gjorde gällande, att högerns politiska ledare tagit denna kår under sitt beskydd, och detta ådagalade hos oss en dålig anda. För min del får jag säga, att jag har den bestämda uppfattningen, att det är varje medborgares rättighet att ställa sig till ordningsmaktens förfogande för att hjälpa den, i händelse den inte skulle kunna behärska en situation själv. Jag kan icke förstå, hur man kan anse, att det ligger något oberättigat i detta, d. v. s. att hjälpa den samhällsordning vi ha, ifall den skulle bli angripen, överraskad och därigenom löpa fara att tillintetgöras. Nu är det så, sade den ärade talaren, att kommunisterna ej äro farliga. Ja, jag vet inte, *huru* farliga de äro i Sverige. I andra länder ha de visat sig mycket farliga. I detta sammanhang erinrar jag mig, att jag

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

i en fransk tidning läst en liten artikel, som handlade om statskupper. Författaren började med att erinra om en pjäs av en berömd fransk skriftställare, där det förekommer en person, som just är i färd med att göra en sådan kupp. Då frågar en av dem, som skulle vara hans medhjälpare: »Hur skola vi göra nu, för att det skall gå riktigt bra?» Och ledaren svarar: »Gå ner på gatan och släck gaslyktorna!» Då sade den andre: »Men om de redan äro släckta?» »Ja, tänd dem då!» Och med detta som utgångspunkt gör artikelförfattaren gällande, att belyningsanordningarna i ett samhälle äro ganska betydelsefulla, när man vill göra en dylik kupp. Men så tillägger han, att detta med gaslyktorna, det var metoden 1840. När man på den tiden gjorde revolutionsförsök, handlade man som denne ledare anvisade, och därjämte fanns det någon skald, som skrivit några vackra saker om frihet och jämlikhet o. s. v. Sedermera ställde man till bråk på gatorna, och ibland gick det, och ibland gick det inte att kasta ikull statsskicket. Men detta, säger författaren, är en metod, som numera är totalt övergiven, och citerar därvid en italiensk författare, som beskrivit, hur man nu för tiden i själva verket skall göra statskupper. Därvid skall man visst inte ta gatpublikens jublande massa med in i spelet, utan man skall ha ett fåtal personer, som äro invigda, väl förberedda, väl övade, så att de precis veta, vad de skola göra. Och målet för dem skall vara att hastigt sätta sig i besittning av centralpunkterna för det sociala livet — alltså icke bara belyningen, utan de skola också ta posten — jag hoppas herr Örne inte blir orolig — telegrafan, livsmedelscentralerna, järnvägarna o. s. v. Då kan en liten skara, som handlar, när de andra prata eller äro oförberedda, genomföra en revolution, och så har skett på flera ställen. Men, säger han, lyckligtvis finns det en metod att möta detta, och den metoden består däri, att ordningens upprätthållare i landet, kommunen eller särskilt huvudstaden inte sitta och titta på sina lagparagrafer, hur de skola göra, om någon skulle bråka, och om de skulle kunna häkta den eller den eller vad han skulle dömas till för straff, utan förbereda sig på precis samma sätt som samhällets fiender, så att när ett revolutions- eller kuppöförsök inträffar, så finna de, som vilja göra det-samma, på alla nämnda viktiga platser folk, som äro lika väl förberedda, lika övade och lika beslutsamma och som således kunna omintetgöra det hela.

Om det nu verkligen är på det sättet, förstår jag inte, hur man kan tycka att det är upprörande, att medborgare, som ha den uppfattningen, att ordningsmakten, polisen, är för svag för att kunna motstå en dylik kupp, annåla sig och ställa sig till förfogande för att, om ett allvarligt försök att störta eller störa samhällsordningen skulle göras, kunna möta detsamma.

Emellertid böra vi inte längre dröja vid dessa tråkiga saker, utan jag skall fortsätta med valutafrågan, som för mig är mycket intressantare, fastän herrarna kanske tycka att även den är ledsam. Innan jag lämnar den, vill jag yttra några ord angående regeringens och riksbankens program att efter guldmyntfotens suspenderande söka bibehålla kronans värde oförändrat inom landet, fastän det så väsentligt förminskats i förhållande till främmande guldvalutor. En dylik strävan att bevara kronans inhemska köpkraft kan från många synpunkter vara värd allt erkännande. En dylik synpunkt är ovissheten om vad som verkligen, materiellt sett, är kronans köpkraft, jämförd med utländska guldvalutors. En annan synpunkt är faran av att den från guldfrigjorda valutan, lämnad åt sig själv, kan utan bärande skäl rusa allt längre och längre bort från vår gamla guldkrona. Ännu en synpunkt är tanken på att hålla möjligheten öppen att utan allt för stora rubbningar kunna återgå till guldmyntfoten.

Trots detta och mycket annat, som man skulle kunna göra gällande, måste det emellertid, såvitt jag förstår, vara oberättigat att utan vidare använda ett högt diskonto för att hålla priserna inom landet kvar vid en viss nivå. Jag

bestrider ej det berättigade i att genom höjning av räntan motverka en verklig inflation, men vem kan ha rätt att säga, att de varupriser, som gällde, då guldmyntfoten övergavs, måste upprätthållas även med vår nuvarande pappersvaluta för att ej en inflation skall anses föreligga? Vi få ej heller glömma, att näringarnas förmåga att tillhandahålla varor till ett visst pris beror på en mångfald omständigheter, över vilka de ingalunda alltid hava någon rådighet. Att utan tvingande skäl belasta dem med den ytterligare börda, som en hög ränta innebär, och detta för att upprätthålla en viss prisnivå, som kanske är förlustbringande, synes mig vara ett missbruk av den makt staten såsom innehavare av riksbanken äger. Det är ju ej näringarnas män, som förvaltats vår guldvaluta; det kan följaktligen icke vara deras plikt att betala kostnaderna för den villervalla, som inträtt i vårt penningväsen. Åtminstone så mycket torde man kunna fordra som att diskontots storlek bestämmas oberoende av prisnivån, så länge någon verklig fara för inflation icke kan skönjas. Det gäller för dem, som hava avgöranderätten, att intelligent anpassa sig efter den situation, som kan föreligga. Denna anpassning bör ske snart. I annat fall kan följden bli, att medan gräset växer, kon dör.

Återvända vi nu till den framlagda propositionen, anser jag mig under nuvarande ovissa ekonomiska och finansiella läge icke i stånd att uttala något omdöme om riktigheten av den uppskattning, som skett av de särskilda inkomsttitlarna. Jag hyser emellertid den förhoppningen, att det icke må gå med finansministern och hans beräkningar, som det, enligt en framstående kammarledamots uttalande vid en livlig debatt i denna kammare, skulle gått med första kammaren, om den bifölle ett visst framlagt förslag. Han yttrade, om jag minnes rätt, följande: allting flyter, men första kammaren, den sjunker.

Jag ber att nu få dröja något vid budgetens inkomstsida. En alldeles särskild uppmärksamhet bör därvid ägnas åt den föreslagna extra inkomst- och förmögenhetsskatten, som beräknas ge 12 miljoner kronor. Denna skulle träffa fysiska personer med ett beskattningsbart belopp av minst 6,000 kronor, men däremot ej smärre inkomsttagare, ej heller aktiebolag och med dem i huvudsak likställda personer. Jag har ej varit i tillfälle att närmare granska detta förslag, men det är ej nödvändigt för den principiella anmärkning jag redan nu anser mig böra göra mot detsamma. Vi ha som bekant ett flertal direkta skatter såsom inkomst- och förmögenhetsskatt, kommunal progressivskatt, utjämningskatt, kommunalskatter, till vilka nu skulle komma denna krisskatt. Tager man i betraktande, hurusom på grund av ortsavdragen det för 1932 till inkomst- och förmögenhetsskatt *taxerade* beloppet för enskilda, beräknat till över 5 miljarder kronor, skulle reduceras till ett *beskattningsbart* belopp av endast 2,175 miljoner kronor, synes man ha anledning hysa stora betänkligheter mot att bland de skattskyldiga nu uttaga vissa högre beskattade för att bilda en särskild grupp, underkastad den extra progressiva beskattningen utöver den normala. Detta synes mig så mycket mera principvidrigt, som den nya skatten även skulle vara en förmögenhetsskatt och förmögenheten i alldeles särskild grad redan träffats av den nuvarande depressionen. Det kan alltför väl visa sig, att en avsevärd del av den till skatt upptagna förmögenheten icke gett någon inkomst under det år, som beskattningen avser. Ägaren blir icke desto mindre skyldig att betala förmögenhetsskatt och enligt förslaget en extra krisskatt. Det förefaller mig som om övervägande skäl tala för att, därest dessa 12 miljoner erfordras, de må uttagas genom höjning av det procenttal av grundbeloppen, efter vilket inkomst- och förmögenhetsskatten i allmänhet utgår. Skulle, såsom finansministern synes antaga, den nya skatten endast vara rent tillfällig, ligger däri ett ytterligare skäl för att i detta fall ersätta densamma genom att i stället tillgodogöra sig inkomst- och förmö-

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

genhetsskattens för en dylik situation avsedda rörlighet i fråga om skatteprocenten. I detta sammanhang skulle jag vilja göra en liten reflexion beträffande finansministerns syn på den nuvarande depressionens antagliga längd. När han framlägger förslaget om denna extra krisskatt, synes han utgå ifrån att depressionen komme att fortvara en jämförelsevis kort tid. Då han däremot t. ex. föreslår, att arvodena för riksdagens ledamöter etc. skola nedsättas — ett förslag, som fordrar ändring av grundlagen — måste hans mening antagligen vara den, att kristiden kan befaras bli synnerligen lång. Huru förklara denna motsägelse? Möjligen ligger den däri, att finansministern velat sprida optimismens ljus bland de skattdragande, men ansett lämpligast att låta riksdagens medlemmar blicka in i den mörka verkligheten. Redan långt i forntiden var man ej främmande för ett dylikt utskiftande av ljus och mörker. Ja, de fornitaliska folken hade en särskild gud, som man i nämnda syfte försett med tvenne ansikten. Det ena var ett uttryck för hans verksamhet att öppna, det andra för att tillsluta himlaljusets portar.

Man måste giva sitt fulla erkännande åt finansministerns förslag att icke taga kassafonden i anspråk för statsregleringens finansierande. Likaledes synes det vara riktigt att i och för budgetens balansering höja rusdrycksbeskattningen, automobilbeskattningen och tobaksskatten. Jag är uppenbarligen icke nu i tillfälle att yttra mig om detaljerna vid detta programs genomförande. Vad de ifrågasatta tullhöjningarna och acciserna beträffar, uppgående till 20 miljoner kronor, måste tydligen omdömet även om dem uppskjutas, till dess förslagen därom blivit framlagda. Jag förmodar emellertid, att bland dessa skatter skall ingå en betydande höjning av kaffetullen. Vad sockerbeskattningen angår är det väl att vänta att, då man med rätta uteslutit ur budgeten den hittills utgående subventionen till den inhemska sockerbetsodlingen, förslag kommer att framställas om att på *annan väg* bereda denna viktiga näringsgren möjlighet att existera. Då andra länder allt mera stänga sina gränser för våra produkter, är det en ovillkorlig plikt för oss att i största möjliga mån tillvarata varje tillfälle till självförsörjning.

I fråga därefter om utgiftsregleringen har jag svårt att inse nödvändigheten av att ett belopp av 8 miljoner kronor från de s. k. rusdrycksmedlen skulle användas till statsskuldens amortering. Enligt förslaget skulle 4,003,046 kronor omedelbart användas för inlösen av förfallna lån och 3,996,954 kronor avsättas till fonden för statsskuldens amortering. Även om 15 miljoner tagas från sistnämnda fond för att anvisas till arbetslöshetshjälp, är det lätt för fonden, som vid löpande budgetårs slut beräknades till 73,10 miljoner kronor, att utan tillskott täcka det för förfallen amortering erforderliga beloppet. Ifrågavarande 8 miljoner hade berett möjlighet till att icke behöva till ett följande år med all därmed förenad ovisshet skjuta dels det föregående år jämväl beviljade anslaget å 1,200,000 kronor till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk, dels ock de enligt den fastställda planen för ersättningsbyggnad av krigsfartygsmateriel beräknade 3,916,000 kronor utöver av Kungl. Maj:t äskade 5,282,000 kronor. Likaledes hade man under nämnda förutsättning haft medel att låta anslaget till det frivilliga skytteväsendets främjande utgå med samma belopp som för närvarande, 470,000 kronor.

Utän att vid detta tillfälle vilja närmare ingå på frågan anser jag mig dock böra uttala, att den politik, som, trots universitetsmyndigheternas varningar, från vederbörandes sida förts att på universitetens reservfonder kasta utgifter, som äro ofrånkomliga för upprätthållande av de vid universiteten befintliga vetenskapliga institutionernas verksamhet, nu lett därtill, att även Uppsala universitet för alla sina tillfälliga behov under budgetåret 1932—1933 endast skulle äga disponibelt ett belopp av 6,000 kronor. Det är mig ofattligt, huru det skall vara möjligt för universiteten att under sådana omstän-

digheter fylla sina höga uppgifter på vetenskapens och undervisningens områden.

Mycket skulle vara att ytterligare säga i anledning av den föreliggande statsverkspropositionen, men det finnes ju även för kammarledamöternas tålmod en gräns, som varje talare måste, åtminstone i någon mån, respektera. Jag måste därför nu sluta. Innan jag gör det, må det dock medgivas mig att än en gång understryka, att vi äro skyldiga såväl oss själva som vårt land att samverka, visserligen med vaken kritik, för att bli herrar över den bekymmersamma situation, som föreligger. Man talar om företrädet för optimismen eller för pessimismen. Den rätta mentaliteten är enligt min mening den, som brukar den senare vid granskningen av svårigheterna, men ur den förra — optimismen — hämtar styrkan till deras besegrande.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr andre vice talmannen: Herr talman, mina herrar! De båda föregående ärade talarna hava, var från sina utgångspunkter, skärskådat och bedömt det nuvarande världsekonomiska och världspolitiska läget liksom även det föreliggande riksstatsförslaget och de därtill knutna uttalandena.

Herr Möller såg orsaken till den nu rådande krisen i det kapitalistiska samhällssystemet. Visserligen kan man instämma med herr Möller däri, att den nuvarande krisen är en organisationskris. Jag skulle vilja säga, att det är mera en konsument- och förtroendekris än en produktionskris. Men vilket samhällssystem kommer att bliva så beskaffat, att det aldrig är utsatt för några kriser? Ett sådant idealtillstånd våga väl icke ens socialdemokraterna hoppas på.

Herr Möller frågade även med en viss indignation: vad göra kapitalisterna för att avvärja krisen? Man kan på samma sätt fråga: vad göra socialdemokraterna? Vad hava de gjort i de länder, där de ha haft majoritet? Och icke vilja väl socialdemokraterna påstå, att socialiseringsnämnden efter ett nu tioårigt arbete kommit med sådana förslag, att de skulle avhjälpa vare sig den nu rådande krisen eller framtida kriser. Människorna äro icke fullkomliga, och deras samhällssystem komma även att vara behäftade med brister. Men det gäller framför allt för dem, som hava ansvaret, att vid sådana tillfällen försöka avhjälpa kriserna och i varje fall bidra till, att de bliva så lindriga som möjligt.

Tidsläget är nu sådant, att icke heller jag kan med tystnad gå det förbi. Därtill har den allmänna världskrisen medfört alltför starka påfrestningar även bland vårt folk. Sällan har väl ett riksmöte så som det nu församlade mötts med förväntningar från stora delar av vårt folk. Man väntar, att något skall åtgöras för att bringa lättnad i det ekonomiska betryck, som nu är rådande, framför allt på landsbygden. För de flesta bland jordbrukets utövare är det i ekonomiskt avseende mer än bekymmersamt.

Det må vid detta tillfälle tillåtas mig att med några siffror belysa läget. Den ekonomiska lågkonjunktur med svag räntabilitet, som under en följd av år varit rådande inom jordbruket, har genom det under senaste året inträffade försämrade prisläget på dess produkter samt genom den höjda låneräntan ytterligare försvårat, ja, i många fall drivit det till bristningsgränsen. Mången ser med förtvivlan på läget inför utsikten att kanske drivas från gård och grund.

Skörderesultatet har vad säden beträffar under senaste året varit under medelmåttan, och många odlare, som under normala tider ha spannmål till avsalu, ha i år intet haft att avyttra. De ha alltså endast att lita till den ofta

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

här i kammaren förordade och beprisade animala produktionen. Men hur ställer det sig då med denna produktion? Jo, priset på mejeriprodukter, smör och ägg, men även på övriga animaliska produkter såsom fläsk och kött, har, som känt är, sjunkit långt under de pris, som voro gällande för samma varor år 1913 eller åren närmast före världskriget. För att göra några jämförelser så vill jag nämna, att medelprisnoteringen å smör i Malmö år 1929, 286 öre per kilogram, hade under 1930 sjunkit till 227 öre och under 1931 ännu ytterligare, nämligen till 195 öre per kilogram, medan den 1913 utgjorde något över 213 öre, eller alltså mer än 17 öre högre pris än under år 1931. Under de nu gångna veckorna innevarande år har priset å smör ytterligare sjunkit, så att noteringen i Malmö under denna vecka endast uppgick till 171 öre per kg. Se vi åter på priserna på kött och fläsk så ligga även dessa avsevärt under 1913 års priser. Första klass kor noterades år 1913 i Stockholm, Göteborg och Malmö i ett medelpris av 55 öre per kg levande vikt, medan det i Stockholm förra veckan endast uppgick till 45 öre. Fläsket är ännu sämre betalt. Senaste veckans notering för hemslachtat fläsk utgjorde i Stockholm endast 70 öre per kilogram. Ett så lågt fläskpris torde med all sannolikhet ej tidigare varit rådande under detta århundrade.

De siffror jag här åberopar ådagalägga på ett oförtydligt sätt jordbrukets svåra läge och de ogynnsamma ekonomiska betingelser jordbruksbefolkningen för närvarande har att arbeta under. Nästan allt vad de ha att avyttra får säljas till priser lägre än 1913 och under produktionskostnaderna, medan de varor, som de för sin närings utövande behöva anskaffa, betinga väsentligt högre priser. Ingen av jordbrukets olika grenar torde nu ekonomiskt bära sig. Kommer så därtill, att nu även inkomsten från skogen sinat, vilket särskilt i Norrland och de trakter av landet, där man under dåliga tider för jordbruket haft skogen att lita till, ytterligare förvärrat läget. Visserligen spirar skogen lika grön som tidigare, men skogens produkter ha följt med i det allmänna priset, så att det nu i många fall ej blir något över, sedan beredningen och transportkostnaderna blivit betalda.

Liksom de tidigare berörda prisetfällen är även prisetfall å virke till största delen beroende på världsdepressionen och en hård konkurrens från vissa andra länder, varigenom avsetningen för jordbrukets och skogens produkter försvårats.

Under dessa för vårt jordbruk så bekymmersamma tider var det, som i samband med upphävandet av guldvalutan räntan under förra hösten sattes till en höjd, som torde sakna sin like i vår riksbanks historia. Många låntagare fingo då i ränta för sina lån betala — visserligen endast en kortare tid — upp till 8—10 procent. Den officiella låneräntan, som bestämdes av riksbanken, sänktes visserligen några veckor senare med 2 procent, men ännu i dag äro räntesatserna så höga, att de äro alltför betungande för ett i ekonomiskt avseende betryckt jordbruk. Åtgärder böra för den skull vidtagas för att om möjligt bringa ändring häruti.

Vid genomläsandet av den nu framlagda statsverkspropositionen spørjer man förgäves efter ett helt och samlande program för att hjälpa oss igenom den nu rådande ekonomiska krisen. Man finner icke ett genomtänkt system till åtgärder för näringslivets skydd med därigenom åstadkommen minskning i den rådande arbetslösheten eller åtgärder för begränsning av importen av ej strängt nödvändiga varor. Och man efterlyser förgäves förslag till effektiva åtgärder till jordbrukets och jordbruksbefolkningens stöd och hjälp. Statsverkspropositionen innehåller ej, som man skulle önska, enhetliga förslag rörande vilka åtgärder, som böra vidtagas för att vårt näringsliv skall kunna upprätthållas och vi utan att taga skada skola kunna genomgå krisen. På många punkter iakttages tystnad och man spørjer förgäves efter något uttalande. Så

är förhållandet inte minst rörande vår pris- och penningpolitik. Vill icke regeringen taga ansvaret eller undskyller man sig med, att våra penningförvaltande verk endast stå under riksdagens inflytande? Vårt penningväsende är emellertid i hög grad beroende av så många andra faktorer, inte minst av den allmänna politik som föres och av de åtgärder, som från statsmakternas sida vidtagas för att främja eller begränsa export och import eller för förbättrande av vår handelsbalans i övrigt. För övrigt säger finansministern i sitt yttrande till statsrådsprotokollet vid beslutet om upphävandet av guldvalutan under sistlidna september månad, vilket yttrande återfinnes i översikten till budgetförslaget, »att penningpolitiken synes bära inriktas på att med till buds stående medel bevara den svenska kronans inre köpkraft», eller med andra ord, att den inre fronten skall hållas. Men huru skall detta bliva möjligt, om i fortsättningen liksom under föregående år importen skall överstiga exporten med över 300 miljoner kronor om året? Därigenom går allt för mycket pengar ur landet, så att det blir brist på betalningsmedel. En hög låneränta är därvid icke enbart gagnande för uppehållande av kronans inre köpkraft, ty på samma gång den låga räntan verkar återhållande på spekulation och lyximport, verkar den hämmande på varuproduktionen. Nu är det väl sannolikt, att någon minskning kommer att äga rum i varuimporten från de länder, som fortfarande ha kvar sin guldvaluta, men denna minskning i importen kommer att mer än väl motvägas av vår minskade export. För upprätthållandet av våra penningmedels köpkraft är det emellertid viktigt, att det bringas någorlunda jämvikt mellan import och export. Och det bör redan nu sägas ut, att vårt jordbruk kan ej i längden bära de höga räntesatser som nu tillämpas. Kan därför ej en allmän räntesänkning ske, vilket jag för min del anser vore lyckligast, så böra särskilda åtgärder vidtagas för att ge det skuldsatta jordbruket billigare kreditmöjligheter. I andra länder, till exempel det alltid som föregångsland för jordbruket framhållna Danmark, beslöt man redan den 19 oktober förra året minskning av skatter och räntor, uppgående till flera miljoner kronor, för att bringa lättnad för jordbrukarnas del, och de senaste dagarna ha tidningarna berättat, att de konservativa och venstre i riksdagen framlagt förslag om sänkning av de kommunala fastighetsskatterna med 40 miljoner kronor. Därtill underhandlar man nu med sockerfabrikerna om sockermonopol för att skydda odlingen och tillverkningen av socker.

Vad gör den svenska regeringen för att skydda sockerbetsodlingen? Tänker man låta det bero vid de nu avbrutna förhandlingarna mellan sockerbolaget och betodlarna under hänvisning till, att intet mera kan göras, eller befinnes det icke ändå nödvändigt att under tider, då arbetslösheten nått den omfattning som den nu har och då den står som ett hotande spöke, att denna produktion uppehålls i normal omfattning? Den ger ju ändå sysselsättning och bröd åt så många människor. Arbetslösheten är för övrigt ett av de svåraste problem vi ha att brottas med, och kan man finna utvägar, som på normalt sätt bereda arbete i fria marknaden, så böra inga ansträngningar härför underlåtas. Det är för övrigt icke blott inom industrien, som det för närvarande råder arbetslöshet, även inom jordbruket har arbetslösheten blivit rätt så omfattande. Jordbrukare, som under mera normala förhållanden betjäna sig av lejd arbetskraft, tvingas nu av de ekonomiska konjunkturerna att göra inskränkning häruti. De ha ej råd att hålla så mycket lejd arbetskraft som vanligt. Inkomsterna räcka ej till att avlöna den med. De få reda sig så gott de kunna själva, ofta genom hårt arbete under en lång, arbetsfylld dag. Många arbetare, som tidigare haft arbete vid jordbruket, bliva nu arbetslösa och få söka sig arbete genom de allmänna arbetslöshetsinstitutionerna.

Men att på det sättet rationalisera lantbruket kan icke från det allmännas

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

synpunkt vara önskvärt. Jordbruket avfolkas, man kan ej utföra några förbättringsarbeten, utan får inskränka sig till det mest nödvändiga, nöja sig med så liten och billig arbetskraft som möjligt, under det att det allmänna till avtalsenliga löner måste bereda de här blivna arbetslösa mer eller mindre nyttiga arbeten.

Något enbart och säkert verkande universal- eller botemedel mot det nu rådande tillståndet torde nog ingen kunna föreslå, men man bör ej låta tidigare intagna principiella ståndpunkter stå hindrande i vägen för vidtagande av åtgärder, där sådana synas kunna hjälpa. Om tullar i vissa fall visa sig vara det bästa skyddet mot dumping eller för en närings uppehållande, så bör icke själva ordet tull verka avskräckande, och om importreglering eller valutaransonering visa sig vara oundgängligen nödvändiga, så må de tillgripas, ehuru enligt min mening endast om de visa sig ofrånkomliga, ty de komma alltid att verka störande på det fria näringslivet.

Regeringen bör emellertid handhava ledningen och initiativet i det system av åtgärder, som äro nödvändiga för mildrande av krisen.

För jordbrukets del skulle jag ännu en gång vilja uttala, att kreditlättningar så snart som möjligt för detsamma genomföras, helst genom allmän räntesänkning, men om detta ej låter sig göra, genom särskilda kreditstödåtgärder, att avsättningen för jordbruksprodukter, såväl inom som utom landet, befrämjas, framför allt animalieproduktionen, att åtgärder vidtagas för ökad avsättning av skogsprodukter inom landet, särskilt genom användande av vedbränsle, där så låter sig göra, vid allmänna institutioner och att onödigt virkesimport från utlandet förhindras.

Jag skall slutligen med några ord beröra budgetförslaget, men jag skall inte ingå i någon närmare granskning därav. Budgetförslaget har ju i första hand fått upprättas med iakttagande av all möjlig sparsamhet. Det är med tillfredsställelse man finner, att endast vad som ansetts strängt nödvändigt släppts fram. Nya anslag och ökningar ha såvitt möjligt hållits tillbaka, och på många punkter ha ju även besparingar ägt rum. Det goda förödöme, som förslaget om sänkning av riksdagsmännens arvoden är avsett att utgöra, hade blivit ännu mera tilltalande, om det givits högre förödöme. Någon större besparing i budgetens slutsumma har man trots allt icke lyckats åstadkomma. Vad man lyckas bespara på en punkt eller huvudtitel har man fått öka på en annan. Det har därför blivit ett stor hål i budgeten, 74 miljoner, att fylla. Dessa 74 miljoner har ju dock finansministern föreslagit till täckning på ett sådant sätt, att även om det förorsakar kvidan, det likväl sannolikt måste sväljas. Visserligen kanske ingen blir nöjd, men kanske heller ingen tillräckligt missnöjd, för att förslaget skall falla. Och i fråga om direkta och indirekta skatter har man skickligt jonglerat mellan Scylla och Charybdis. Beträffande den extra inkomstskatt, som är föreslagen, så säges, att den i stort sett ej kommer att drabba jordbruket. Men jordbruket får likväl i år höjda skatter genom att arbetslösheten i många kommuner medför större skatterestantier och ökade kommunala utdebiteringar.

Den i trontalet bebådade sänkningen av jordbrukets repartitionstal i och för den kommunala beskattningen blir, om den av riksdagen bifalles, verksam först om något år. För jordbruket är det emellertid snabbt och omedelbart verkande åtgärder som behövas. Och jordbruket utgör härvid ej något undantag. I den kamp, som nu föres i handelspolitiskt och ekonomiskt avseende, måste även från Sveriges sida en nationellt betonad politik tillämpas med tillvaratagande av de tillgångar och möjligheter vi själva äga. För det målet kan regeringen påräkna stöd långt utanför sitt eget partis gränser.

Herr **Österström**: Herr förste vice talman! Jag måste bekänna, att jag redan vid början av detta lilla anförande befinner mig i en ganska penibel situation. Det är ju så, att remissdebattens uppgift är att dels klarlägga ställningen inom landet, dels också belysa orsakerna till det rådande tillståndet och slutligen kanske också genomskåda sammanhanget i företeelserna och finna de nödvändiga linjerna för att komma ut ur de stora vanskligheterna. Nu är det ju intet tvivel om, att de talare, som varit före mig på denna plats, ha givit så många praktiska anvisningar och haft så oändligt mycket teoretiskt att därvidlag framföra, att det är skäligen onödigt, att jag försöker att uppta en på förhand misslyckad tävlan med dem. Och ändå är detta kanske inte det allra värsta. Jag erkänner, att vad som gjorde mig mest smärtsamt berörd över att ha begärt ordet på förhand, var herr Möllers intellektuella barriär för oss borgerliga. Han gav oss ett betyg för tragisk intellektuell vedermöda, som sannerligen gör det i hög grad obehagligt att här framträda, då detta framträdande från borgerligt håll ju inte kan försvaras med annat, än att det blir ett nytt ömkligt bidrag till hela den intellektuellt dåliga utrustning, som kännetecknar de randanmärkningar till situationen, som man möjligen kan komma med.

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Alla känna vi ju *allvaret* i denna situation. Herr Möller och herr Trygger och herr andre vice talmannen ha var och en efter sitt temperament och med sina stora insikter i saken skildrat det nuvarande läget för vissa befolkningsgrupper och för landet i dess helhet och därvid målat med färger, som det inte ett ögonblick skulle falla mig in att bestrida, att de äro berättigade och nödvändiga. Här kommer väl också herr finansministern att ge en exposé av hela budgetförslaget, i belysning av hur regeringen uppfattat situationen och villkoren i ekonomiskt hänseende. Den tavla, som landet ser målad här i dag, är ju inte på något sätt en charmerande idyll. Det är en stormmåling med tjocka och svarta moln, där blixten är det enda ljus, som bryter igenom.

Det finns ett ord, som vi mött i dag i debatten oupphörligt och som vi möta i tidningarna, i nationalekonomiska diskussioner, i de politiska kabinet- tens noter och så vidare, och det är ordet *krisen*. Men jag har en bestämd känsla av, att hur mycket som än är sagt om denna kris, så råder det en viss oenighet om, huruvida krisen bottnar i och med sina rötter har fäste i en övergödd *politiskt* förgiftad jordmån eller om dess orsak är *ekonomiska missförhållanden*. Det är inte alldeles utan intresse, om man kan klara vad den verkligen är, om den är en *politisk* kris med ekonomiska följdverkningar eller om den är en *ekonomisk* kris, som i sin tur för med sig en olycklig *politisk* motsatsställning folken emellan och reser dem i harnesk mot varandra. Säkert är i varje fall, att en sak kan man vara ense om, och det är, att aldrig ha de svårigheter, mänskligheten brottas med, haft sitt orsakssammanhang så genomflätat av såväl ekonomiska som politiska faktorer som i detta nu.

Vad man vidare kan vara ense om är, att krisen denna gång *drabbar alla*. För första gången är det en kris, som ingen folkgrupp står oberörd av. Skogsbruk och jordbruk ha givetvis tidigare också varit underkastade den plåga, som konjunkturväxlingar och konjunkturvägornas svängningar representera, men förmodligen äro alla ense om, att aldrig har läget varit så oerhört komplicerat som denna gång. Och slutligen kan man nu riskera, att krisen blir *långvarigare* än tidigare. Det är några av de skarpaste hjärnorna i världen, vilka i detta ögonblick brottas med problemet, som alldeles bestämt varna för tanklös optimism på den punkten, som varna för den uppfattningen, att vi befinna oss i en vågdal och i morgon med oemotståndlig styrka skola stiga mot höjden igen. I varje fall mena de, att den morgondagen *kan* vara mycket, mycket långt avlägsen och ligga långt inne i framtiden.

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Tiden kräver följaktligen obestriddigt *handling*, men i detta läge kräves också en handling, som är präglad av *kallblodighet* och *besinningsfullhet*. Därmed är jag framme vid en rent principiell synpunkt, som ur den borgerliga vänsterns mening inte alldeles saknar betydelse och följaktligen kan göra anspråk på utrymme också i denna debatt, även om jag naturligtvis bara talar för mig själv, vilket är synnerligen onödigt att särskilt framhålla.

Den borgerliga vänstern erkänner, att Sverige är visserligen en liten men dock en del av det gemensamma världshushållet och det gemensamma världssamhället. Det kan omöjligt vara någon överraskning för herr Trygger och hans meningsfränder, att denna borgerliga vänster i vårt land har varit och alltjämt är beredd att ta vissa konsekvenser av detta erkännande. En av dessa konsekvenser och den, som här närmast kan ha intresse, är redobogenheten att i en tid som denna, samtidigt med en till det yttersta skärpt vakthållning kring våra intressen, inte ta *något steg*, som är förhastat eller onödigt och som trampar ner det nödvändiga internationella samarbete, som i hård kamp med ett hårt klimat spirar som brodd i vår tid. Jag är inte främmande för den meningen, att det i vissa lägen kan vara nödvändigt att ta ett steg bakåt på detta område, men blir man absolut tvungen att göra detta, så gäller det å andra sidan att hålla i sikte, *att vägen måste vandra framåt igen*, att vartenda steg man nödtvunget tar tillbaka måste upprepas framåt, om vi överhuvud taget skola hysa något hopp om den arma mänsklighetens framtid. Här har man i varje fall en *nyansskillnad*, som är utomordentligt betydelsefull och till sina verkningar delvis ödesdiger, mellan en typiskt konservativ uppfattning och en borgerlig vänsters uppfattning. Ja, denna nyansskillnad, om det icke rentav är en artskillnad, vilket jag icke vågar påstå, är så betydande, att jag icke tvekar att tala om, att det här går en viss gränslinje mellan konservatism och liberalism.

Nu ropar man på en »*aktiv handelspolitik*» i tidningsorganen, ifrån talarstolarna, i agitationen och i den sakliga överläggningen. Jag är herr Trygger synnerligen tacksam — det är icke alls ironiskt sagt, tvärtom — för hans deklaration, att han icke är anhängare av högprotektionism. Det är av värde att slå fast detta, och jag begagnar tillfället att göra det. Men bakom kravet på »*aktiv handelspolitik*», som starka konservativa krafter i detta land liksom i många andra länder hela världen över föra fram, lurar till sist i alla fall faran för ett typiskt tullkrig. Det är vad Mussolini härom dagen talade om, nämligen att man vill skapa en ny armé, en armé av tullmän, och en serie av tullfort, som spärrar varje meter på linjen och som icke släpper fram någon över de nationella gränserna. Ja, säger högern, och det sade även herr Trygger, det må vara sant, att en konsekvent genomförd protektionism är en olycka, men vi nödgas dess värre försvara oss; inför de brutala angreppen på vår ekonomiska självständighet och på vårt legitima krav på ekonomisk trivsel är det ingen annan råd än att vi beväpna oss och gå till motåtgärder. Därpå svara vi, att det kan tänkas, att man inför ett sådant genomfört angrepp utifrån måste gå ifrån vad som utan varje tvivel är det normalt riktiga. Men i en sådan olycklig situation måste man oeftergivligt fordra, att det steg, som man sålunda tager, det försvarskrig, som man sålunda går in för, blott skall komma i fråga efter *moget övervägande* och i *absolut klara och obestriddiga fall*.

Med detta har jag, herr förste vice talman, velat komma fram till det uttalandet, att såvitt jag och mina meningsfränder förstå, kan det *omöjliga* hävdas, att hittills en situation har förelegat, där den nuvarande regeringen har svikit, vad som i enlighet med detta resonemang skulle hava varit ett landsintresse. Följaktligen vågar jag säga som vår mening, att regeringen *så långt ifrån är förtjänt av klander* för den handelspolitiska inställning den represen-

terar, för den syn på det internationella samarbetet, som den i sin politik ger uttryck åt, att den i stället är förtjänt av det *varmaste erkännande* för att den i höstas motstod det typiska paniktrycket. Vi hoppas, att regeringen fortsätter att liksom hittills och med det betraktelsesätt, som den alldeles säkert efter allvarligt övervägande anlagt på detta problem, värnar landets verkliga och sanna intressen. Den linje regeringen följer är utom allt detta också — det är naturligtvis underordnat, men jag bara slår fast det — en den borgerliga vänsterns *obrutna traditionslinje*.

Det skulle ha varit frestande, om herr Trygger varit inne i kammaren nu, att något närmare gå in på en annan sida av det där kravet på en »aktiv handelspolitik». Jag skulle, hur opåkallat det än kan förefalla herr Trygger och hans meningsfränder, vilja göra den mycket stilla och saktmodiga anmärkningen: *Faren varliga fram i resningen av det kravet, go' herrar!* Jag är nämligen icke säker på att den svenska högern är beredd att taga alla konsekvenserna av det där ropet på »handlingens» taktik i handelspolitiskt avseende. Det finns en sak, som jag tycker är för litet behandlad i detta sammanhang. Man kan icke värja sig för den tanken att den svenska högern föreställer sig, att det verkligen i det långa loppet är möjligt att *utåt* driva en kallblodig och handlingskraftig gemensam handelspolitik men *inåt* förbehålla åt sig den individuella och förtjusande idyllen. Jag tror icke, att det, om man så där starkt reser kravet på en hänsynslös och handlingskraftig och egoistisk handelspolitik utåt, är möjligt att i det långa loppet undgå att ställas inför en viss fråga. För min del tvivlar jag icke på möjligheten av, att högern skulle kunna få anslutning från ett visst oväntat håll till sitt krav på en »handlingskraftig» handelspolitik. Det finns ett land, som vi ofta tala om och som driver en konsekvent sådan politik. Det är Ryssland. Det statliga handelsmonopolet är statsmaktens utomordentliga och konsekventa försök att mot truster, karteller och världsomspännande företag driva en verkligt stark nationell ekonomisk politik utåt. Men om någon kommer och frågar den svenska högern: »Äro ni beredda att acceptera detta system över hela linjen, även inåt?» vad svarar man då? Ja, jag skall inte fördjupa mig i detta, men det förefaller mig, som om det vore lämpligt, att man tänkte tanken en liten smula längre ut, ty det anbud jag talat om, kan säkerligen komma, förr än herrarna drömma därom. I denna tid, när massor av människor äro förtvivlade, snubbla de lätt på, samtidigt som de tjasas av ett ord, som jag inte tror, att jag hört här i dag, men som man eljest mycket ofta möter i den allmänna debatten, nämligen ordet *planhushållning*. Jag skall icke fälla någon tvärsäker dom om vad framtiden kan bära i sitt sköte,, men det synes mig i alla fall som om det skulle vara lämpligt, att åtminstone vi borgerliga inte själva så där utan vidare inge en konkursansökan för det kapitalistiska samhällets vidkommande, för att nu använda herr Möllers terminologi. Det är ju inte någon tvekan om, att skuggorna av dem, som ämna bära ut det privatkapitalistiska samfundsskickets lik, börja skymtas, och man märker dem nog. Men de intresserade likbärarna få väl i alla fall dröja en liten stund. Sjukdomen är utan tvivel mycket farlig, patienten ligger där och är ganska illa därän, det skall jag erkänna, men å andra sidan flämtar i varje fall livslågan, och så länge finns det ju hopp. Dessutom har jag hört talas om lik, som titta och som bruka skrämma de ivriga arvingarna på flykten.

Emellertid har nu herr Möller dömt oss. Han har t. o. m. förklarat, att det inte är säkert, att vi ha mer än ett år på oss. Om jag inte missuppfattade honom fullständigt, citerade han någon auktoritet därute i världen, som påstod, att om det inte händer något särskilt, så kan redan nästa år det privatkapitalistiska systemet ha gjort fullständig bankrutt. Ja, det låter illa, det medgives. Men det finns en tröst. Herr andre vice talmannen var inne på

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

den saken, och jag skall knyta an till vad han sade. Det är ju en tröst att när det har gått så illa, så ha vi i detta land i större utsträckning än i något annat land anledning att hoppas på framtiden. Ur den svenska *socialiseringsnämnden* stiger naturligtvis för vårt vidkommande lösningen av framtidens alla vanskligheter. Det enda jag på randen till det nuvarande samhällsskickets avgrund skulle vilja bedja socialdemokraterna om eller i varje fall ifrågasätta som en tänkbar generös handling ifrån deras sida vore, att vi måtte få en motsvarande *privatkapitalistisk kommitté*, som fick verka åtminstone lika länge, som den svenska socialiseringsnämnden har verkat, och därvid undersöka möjligheterna av att rädda ett samhällsskick, som ju i alla fall, hur skröpligt det än är, har gjort vissa insatser i utvecklingen. Få vi en miljon riksdaler vi också för att försöka vår chans att rädda det privatkapitalistiska samhället?

Det är utan tvivel riktigt, som herr Möller sade, att det är en ofantligt stilig bragd att, som de reaktionära krafterna gjort, försöka lyfta sig själva i håret. Jag väntar dock för min privata del på en ännu flottare bragd ifrån socialiseringsnämnden: *att den försöker lyfta sig själv i håret, fastän den är flintskallig!* Det vore, tycker jag, det verkliga numret, det kan jag inte neka till.

Den *solidaritetslinje* utåt, som jag har försökt göra gällande, att den nuvarande regeringen har dragit upp för sin politik, den följer regeringen så vitt jag förstår även inåt. Budgeten är ett uttryck för denna bestämda vilja att fördela de nödvändiga ökade bördorna på ett visserligen på många håll kännbart men dock i stort sett rättvist sätt. I allt väsentligt bär denna budget en *solidaritetsens signatur*, och jag skulle tro, att man dessutom kan tillägga, att i alla viktiga detaljer representerar den det lyckligaste och det för ögonblicket möjliga.

För egen del skulle jag vilja varmt tacka för de stora anslag, som krävas från regeringens sida av riksdagen till *arbetslöshetens bekämpande*. Jag medger, att det kan vara otacksamt för regeringen att resa detta krav, när den från socialdemokratiskt håll hör den domen uttalas, att det är absolut otillräckligt och inte på något sätt kan hjälpa. För egen del vet jag av erfarenhet och skulle gärna vilja säga det här, att man långt inne i de beträngda bygderna är regeringen tacksam för det intresse, som departementscheferna personligen ha lagt i dagen, när det gällt att taga vara på de uppslag, vilka från olika håll givits regeringen, och även när det gällt att undersöka läget och pröva möjligheterna till hjälp. Jag tror, att man är berättigad att säga här om även det, att det har varit av mycket stort värde i denna dystra och svåra tid, att regeringen har haft den sociala inställning, som den verkligen har.

Ingen kan ju livligare än jag beklaga, att det varit omöjligt att till denna riksdag komma fram med förslag i arbetslöshetsförsäkringsfrågan, vilket tagit sikte på en rationell lösning av detta problem i enlighet med de linjer, jag var inne på, när den saken behandlades vid föregående års riksdag. Lyckligtvis har jag inte hört något angrepp från socialdemokratiskt håll för att inte förslag till arbetslöshetsförsäkring framkommit. Jag hoppas, att vi alla äro ense om, att när ett sådant förslag skall framläggas, så måste det vara en helt annan atmosfär, när man går till prövningen av ett dylikt projekt, än vad som representeras av den nu i olika avseenden irriterade och nervspända stämningen.

Men naturligtvis har herr Möller rätt däri, att det inte kan bli tal om annat, än att arbetslösheten är det stora överhängande och allt överskuggande problemet. Kanske är jag bättre i tillfälle att vittna om den saken än många andra av kammarens ledamöter, jag som invid mina egna knutar under de senaste månaderna har sett, hur denna samhällsolycka har slagit blint och mör-

dande. När det nu är så, att Västernorrlands län har den absolut högsta arbetslöshetssiffran bland länen i riket, då begagnar jag tillfället att till regeringen rikta en vördsam uppmaning och en framställning, att den måtte liksom hittills med intresse följa utvecklingen däruppe. Skogsbygderna äro en del av detta stora problem. Jag kan åtminstone i någon mån till följd av erfarenheter vittna om, att läget inne i skogsbygderna i många fall helt enkelt är förtvivlat. Man skulle göra sig skyldig till en brottslig uraktlåtenhet, om man inte samtidigt sloge fast, att de lidande människornas tålmod är inte bara storartat — jag vet inte vad jag skall taga till för uttryck för att verkligen karakterisera det — deras tålmod är helt enkelt underbart och förtjänt av de amplaste lovord ifrån allas sida, oavsett vad som i övrigt skiljer oss eller enar oss rent politiskt.

Beträffande ojämnheten i skattetrycket kan jag inte annat än på det livligaste instämma med herr andre vice talmannen. Såvitt vi förstå uppe i Norrland, är detta en annan del av krisproblemet, som statsmakten måste ägna sin uppmärksamhet. Det är dock massor av kommuner däruppe, som digna under detta skattetryck. Nu vänta vi på vad skatteberedningen kommer med rörande den saken. Jag fruktar emellertid, att när det förslaget någon gång framlägges, uppstår det en strid mellan olika intressen, möjligen också mellan olika landsdelar, men jag är lika säker på, att vi icke kunna komma förbi den kampen. *Det måste bli en uppgörelse.* Vi kunna icke längre fortsätta på nuvarande sätt. Vad Norrland beträffar ligger den landsändan i åtskilliga avseenden ogynnsammare till än de andra landsdelarna. Medan landskommunernas utdebitering i medeltal för hela riket under föregående år var 7 kronor och 17 öre per skattekrona, så var den för Västernorrlands län 8:73, Jämtlands län 8:68, Västerbottens län 8:39 och Norrbottens 8:84. Därtill kommer vägskatten, som i Norrland är så mycket högre än i andra landsändar och gör skillnaden ännu mera upprörande stor. Det är siffror, som man inte kommer ifrån, det är verkligen så illa ställt. Beträffande landstingskatterna är det precis samma förhållande, och när man kommer till fattigvården, så träffar man där på vad som fulländar denna bedrövliga bild av svårigheterna däruppe. Medan i procent för hela riket antalet av fattigvården omhändertagna utgör 5.08 %, så är detta tal för Västernorrlands län icke mindre än 7.41, för Jämtlands län 6.98, d. v. s. nära 7 %, för Västerbotten lyckligtvis blott 5.20 men för Norrbotten 9.67 %. Siffror äro tråkiga, det är jag medveten om, och jag skall icke gå närmare in på vad dessa siffror betyda av lidande och bördor, men att här är en sida av problemet, som man inte får bagatellisera, det vågar jag alldeles bestämt påstå.

När jag ser den i belysning av dessa faktiska förhållanden, herr Trygger, så måste jag ju säga, att *kritiken emot den extra krisskatten* får man också lov att vara försiktig med, när man för fram den. Jag föreställer mig inte, att detta behövs för regeringens skull, inte för att den skulle vara ömskinnad, utan man skall vara försiktig för deras del däruppe i bygderna, *som verkligen veta vad ett skattetryck — den sista ord delen »tryck» understruken — verkligen är.*

Herr Möller sade, att solidariteten måste vara någonting annat än ord. Jag är den förste att instämma med honom däri, och jag riktar naturligtvis den anmärkningen i första hand emot högern. Men det är givetvis också farligt — och här återknyter jag till den socialdemokratiska gruppledarens anförande — att gå för hårt fram i kritiken såsom han gjorde och tala om det kapitalistiska samhällets oerhörda orkeslöshet, de borgerliga regeringarnas totala oförmåga att taga ett krafttag o. s. v., när det ändå är så, mina herrar, *att krisen är internationell*, när man vet att diktaturer, demokratier, monarkier och republiker, när konservativa, liberala och socialdemokratiska regeringar be-

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

finna sig i precis samma båt på samma väldiga och stormrörda hav. Den socialdemokratiska regeringen i England, herr Staunings ministär i Danmark, herr Brünings i Tyskland — ja, hela raden befinner sig ju i samma utomordentligt vanskliga position. Färgen på regeringarna har icke inneburit någon garanti för, att man kommit ut ur de svårigheter, som vi nu kämpa emot. Man borde därför vara berättigad att säga — utan att på något sätt vara hård i sitt omdöme — att den stora löftespolitikens spår borde kunna förskräcka även den svenska socialdemokratien. Öknarna därute i världen äro dock faktiskt beströdda med misslyckade löftesgivares vitnade ben. Nu behövs det sannernigen inte vara det varma hjärtats politik — fastän naturligtvis också den behövs — utan även i någon mån den klara hjärnans.

Ja, sade herr Möller, men hur länge skola nu massorna finna sig i detta? Hur länge skola de tolerera, att de kapitalistiska ledarna driva det hela systematiskt emot avgrunden? Ja, det vågar jag inte ha någon mening om, herr Möller, men man skulle möjligen ändå i det sammanhanget kunna göra den reflexionen, att tillståndet eller rättare sagt själva orsakssammanhanget inte är fullständigt tecknat, om man säger: hur länge skola de kapitalistiska ledarna få driva detta utomordentligt farliga spel? Det är ju ändå så, att i massor av länder har demokratien som politiskt uttrycksmedel gått segrande fram — inte sant? Det där, som sades om ledningen, ja, det är liksom om man skulle vilja konstruera fram, att här finns en skillnad mellan massorna och ledarna i toppen. Men skulle det inte vara lämpligt, om även vi, som tro på demokratien och till varje pris vilja kämpa för att få fram den och som vilja giva den dess berättigade chans, vore det inte rimligt, säger jag, om *även vi* erkände, att ledarna och massorna till sist äro kött av samma kött och blod av samma blod. Samma instinkter behärska dem. De primitiva lidelserna äro gemensamma för dem. Egoismen är ganska lika fördelad hos alla. När i England omedelbart efter krigets slut man vann ett val på parollen »Häng kejsaren!» — ja, det var väl inte denne Lloyd George, som segrade ensam, han måste väl ha haft massorna med sig. Och det fick han, därför att massans instinkter äro sådana. Detta är ett exempel — man skulle kunna anföra massor av andra, som vittna i samma riktning. Vi skola inte förneka detta. Varför skola vi dölja detta faktum, som dock med stigande styrka talar till oss för varje dag. Problemet ligger något djupare till, än vad herr Möller hade tid att antyda. Det är möjligt — nej, jag är säker på, att även han inser, att problemet bottnar i allvarigare orsakssammanhang än bara det där med »ledarna». Massorna ha väl också något ansvar; och man måste ställa dem inför det ansvaret.

Jag skulle vilja säga, att den klara hjärnans politik, som jag på detta sätt har vågat rekommendera, den rekommenderar jag åt ytterlighetspartierna i allmänhet. Vi hoppas, att den stundande valstriden icke får sätta alltför starka spår i de närmaste veckornas riksdagsarbete. Från vår sida antecknas med tacksamhet både vad herr Möller och herr Trygger angivit såsom riktlinjer för respektive partiets politik: *viljan till samverkan och samarbete*. Detta är någonting, som vi i mycket hög grad erkänna är den riktiga inställningen, och vi tro följaktligen, att man kan hoppas åtskilligt av en riksdag, där tonfallen redan från början ha varit sådana, som de ha varit i dag.

Jag tror också att man kan säga, att *regeringen väl har hävdad sin politiska ställning*, liksom jag också tror, att det alltjämt finns åtskilligt utrymme för ett borgerligt vänsterarbete i svensk politik. Jag vill rikta ett tack till regeringen för det sätt, på vilket den har representerat de synpunkter, som borgerlig vänster i detta land sedan gammalt har framfört. Det har klagats — jag såg det nu senast i en tidning i dag — på »minoritetsregeringens svaghet». Jag skall inte riva upp någon debatt om den saken, eftersom jag till min glädje har konstaterat, att ifrån denna talarstol detta argument — mot vad man varit

van vid från tidigare remisser — inte med någon särskild styrka förts fram. Man brukar ju annars säga, att regeringen är ett förnekande av parlamentarismens betydelsefullaste doktriner. Jag skall inte bestrida detta. Men om så är, så får jag kanske erinra kammaren om en liten historia, som i och för sig är ganska god, och om jag nu bara hade herr Tryggers förmåga att berätta historier, så skulle den bli ännu bättre. Det är historien om lärarens lektion om karta och terräng. Denne lärare var ju tvungen att säga, att ibland kunde det verkligen inträffa någonting så kuriöst, som att terrängen inte överensstämde med kartan. Hur skulle man nu slita den tvisten? Jo, han medgav, att i allmänhet fick man nog i sådana fall ändå utgå ifrån, att man borde ge terrängen rätt framför kartan.

Jag har en känsla av att det finns en del mycket framstående politiker i vårt land, som på detta speciella område, frågan alltså om regering och parlamentariska doktriner, emellertid äro synnerligen benägna att ge kartan vitsord framför terrängen, ställa teorierna högre än livets krav. Jag tycker nu inte, att den saken skall vålla oss mycket huvudbry. Dessa personers möjligheter äro ju, så vitt jag förstår, två: antingen få de ändra kartan i enlighet med de faktiska förhållandena och terrängen, eller ock få de spränga sönder terrängen och på respektive ställen ordna det så, att den överensstämmer med deras kartor. I avvaktan på vad de göra får väl regeringen fortsätta att fylla sin plikt. Det är ju också någonting.

Herr statsrådet **Hamrin**: Herr talman! Sedan nu representanter för de fyra största eller större partierna i denna kammare haft tillfälle att framlägga sina synpunkter på det nuvarande läget och på den framlagda statsverkspropositionen, må det tillåtas mig att tränga mig in i den långa kön för att ifrån mina utgångspunkter och jämväl med utgångspunkt ifrån vad som här blivit uttalat av de nyssnämnda talarna säga några ord.

Det går såsom en röd tråd igenom de tre talarnas anföranden, att krav reses gent emot vad man kallar »staten», antingen man därmed menar riksdagen eller om såsom herr Möller använder uttrycket »samhället». Därom voro talarna fullkomligt ense. Herr Möller framhöll, att han ställde större anspråk på staten än vad Kungl. Maj:t har gjort med hänsyn till den rådande arbetslösheten. Herr Trygger ställde anspråk på staten för näringslivets räkning, och jag skulle nästan vilja säga även för kapitalisternas räkning. Kammarens andre vice talman uppträdde enbart såsom representant för en klass, en grupp i landet, och ställde stora anspråk på staten, representerad av regeringen. Men, mina herrar, när jag hörde dessa krav, så gjorde jag naturligtvis den reflexionen, att de trenne talarna mena med staten inte detsamma, och de krav, som de framställa, kunna de aldrig göra gällande skola ersättas eller bestridas av staten såsom sådan, d. v. s. hela samhället.

Jag föreställer mig, för att börja med herr Möller, att herr Möller inte menade, att de ökade anspråk för de arbetslösas räkning, som han framställde, skulle tillgodoses av den grupp eller den del av samhället, som herr Möller här representerar. Ja, det skulle vara oriktigt. Men jag skulle vilja gå ett steg längre och säga: jag tror inte, att herr Möller vill rekommendera anskaffande av medel för att bestrida de ökade kostnaderna genom att denna grupp i nämnvärd omfattning toge på sig sin del av bördan, utan jag föreställer mig, att han menade, att medlen för tillgodoseende av dessa ökade anspråk skulle tagas från andra samhällsgrupper.

Herr Trygger var ju fullt uppriktig på den punkten och gav uttryck åt den uppfattningen, att kostnaderna för det skydd — man kan gärna kalla det med detta vackra ord — som herr Trygger rekommenderar, att riksdagen i år bör

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

giva åt näringslivet och dess olika grenar, skola kunna läggas på de stora massorna i landet, de stora konsumentgrupperna, detta alldeles oavsett hur de nya bördorna komma att drabba dem. Detta framgick alldeles särskilt tydligt därav, att herr Trygger förklarade sig vara motståndare till det av mig framlagda förslaget om en extra krisskatt. Jag återkommer strax till den saken.

För att sedan yttra några ord om herr andre vice talmannens anförande vill jag säga, att det är alldeles uppenbart, att när han uppträder såsom representant endast för en enda grupp och påkallar riksdagens uppmärksamhet på den samt förmenar, att speciellt den gruppen i år måste få särskild hjälp, så anser han därmed, att de ökade kostnaderna för detta skydd, denna hjälp, skola alla andra samhällsmedborgare bära, men gruppen i fråga skulle inte själv bära några ökade bördor.

Jag nödgades i fjol, herr talman, uppträda emot vissa samhällsgruppers enständiga krav, och jag befinner mig i dag i det läget, att jag måste uppträda mot andra gruppers krav. Jag står här såsom svarandepart å statens vägnar och de tre partirepresentanterna såsom kärande för den grupp, vars intresse var och en av dem särskilt vill främja.

Herr Trygger påminde, om jag fattade honom rätt, om det anförande, som han höll vid förra årets remissdebatt. När herr Trygger talade därom, så kom också jag att erinra mig ett uttalande, som jag gjorde under förra årets riksdag, och jag bara konstaterade, att vår uppfattning i mångt och mycket, ja, nästan efter hela linjen sammanföll och att vi tyvärr båda två ha fått rätt. Den skynt av optimism, som jag gav uttryck åt i annat sammanhang, visade sig inte vara så välgrundad som de farhågor, jag gav uttryck åt, särskilt mot slutet av förra årets riksdag. Jag har här framför mig protokollen ifrån andra kammarens förhandlingar tisdagen den 2 juni, och där understryker jag mycket starkt, att om vi mötas igen nästa år — alltså nu — så skulle det komma att visa sig, att den ekonomiska situationen i världen och i vårt land betydligt försämrats och att det var omöjligt för riksdagen att undkomma höjda eller nya skatter. Det är ingenting att berömma sig av, att man i det avseendet har fått rätt, tyvärr mera rätt, måste jag säga, än jag då fruktade.

Arbetet med den budget, som nu är framlagd, har från första stund inriktats på att vidtaga alla de besparingar och nedskärningar, som voro möjliga, men jag vill också påstå, att icke några vitala intressen ha blivit trädde för nära. Jag menar, att även när beskärningar och prutningar ha ägt rum, så ha dessa i betraktande av den nuvarande ekonomiska världssituationen och situationen i vårt land icke varit större och betydelsefullare, än att det förefaller mig, som om riksdagen icke hade någonting att klaga på. Det är också anmärkningsvärt, att inte minst den press, som kämpar på samma sida som herr Trygger, har förebrått regeringen och mig för att vi inte gått tillräckligt långt, när det gällt att spara. Men det är uppenbart, att det är omöjligt att skära ned anslag eller indraga utgiftsposter, utan att detta berör något allmänt eller personligt intresse. Skola därför olika representanter för dessa intressen under riksdagens lopp göra allt vad de kunna för att få sina intressen bättre tillgodosedda, än Kungl. Maj:t här föreslår, ja, då, mina herrar, är det uppenbart, att vi måste sluta denna riksdag med skatter, som äro än mera höjda än de av Kungl. Maj:t föreslagna.

Sedan jag givit uttryck åt dessa allmänna reflexioner, så må det tillåtas mig att övergå till vissa särskilda punkter i inkomstberäkningen. Jag börjar då med den ifrågasatta extra inkomst- och förmögenhetsskatten, som ju herr Trygger var mycket missbelåten med. I samband med denna fråga och jämväl i samband med andra skattefrågor har med sakkunnig hjälp inom finansdepartementet gjorts en hel del undersökningar för att särskilt klargöra skattetrycket, dels på olika inkomstgrupper, dels på olika samhällsgrupper. Jag tror, att

det kan vara av ett visst värde att redan från början av riksdagens förhandlingar lämna några uppgifter om resultatet av dessa undersökningar.

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Det beräknas, att i vårt land finnas till inkomst- och förmögenhetsskatt taxerade 2,350,000 à 2,400,000 personer. Inkomsttagare med inkomst under 600 kronor äro då icke medräknade. De ovannämnda personernas hela taxerade belopp uppgår till omkring fem milliarder kronor. Därtill komma sedan bolag och övriga juridiska personer. Slår jag ut de fem milliarderna på de till inkomst- och förmögenhetsskatt skattskyldiga, så är det ju lätt att komma fram till den genomsnittliga inkomstsiffran — den utgör cirka 2,000 kronor per person. Om jag emot denna grupp om 2,350,000 personer med en genomsnittlig inkomst av 2,000 kronor ställer den grupp, som jag i det nuvarande läget anser böra få direkt känning av krisens hårdhet, så finner jag, att denna grupp består av 53,000 personer. Det är alltså 53,000 personer, som ha en beskattningsbar inkomst av 6,000 kronor och däröver. Men denna grupp har dock en inkomst, som är något över en femtedel av hela det sammanlagda beloppet, förmögenhetsdelen däri inräknad. Jag menar då, att när det förhåller sig på det sättet, så kan det inte alls talas om någon större börda, som dessa 12 miljoner kronor innebär för den ifrågavarande gruppen. Jag skulle förmoda, att åtskilliga i denna kammare göra den reflexionen: kunde icke ännu större belopp ha uttagits? Jag ber att till deras upplysning få nämna, att av det belopp som betalas i inkomst- och förmögenhetsskatt av enskilda personer, betala nu dessa 53,000 personer mellan 55 och 60 procent. Denna ytterligare skattebörda höjer deras andel av skattebeloppet med ungefär 3 procent. Man har i detta sammanhang talat om medelklassens exploatering i skattehänseende. Ja, om man nu skall använda ett sådant fult uttryck, så vill jag säga, att det är inte landets medelklass, som drabbas av denna nya skatt, utan det är landets överklass. Detta måste vi säga oss och erkänna, även vi, som från inkomstsynpunkt räknas till denna klass. Den utgör nu i själva verket inte mer än $2\frac{3}{4}$ procent av de skattskyldigas hela antal.

Man har i tidningspressen rekommenderat, sedan förslaget blev känt — och den tanken har också framförts här av herr Trygger — att man i stället skulle ha höjt inkomst- och förmögenhetsskattens procenttal och på den vägen tagit ut de 12 miljonerna eller något dylikt belopp. Ja, jag ber häremot endast att få invända, att skulle man ha företagit en höjning av skatteprocenten, hade det inte räckt med 10 procent, utan då hade vi fått höja från 145 till 160 procent. Det har ju förut mött mycket starkt motstånd särskilt ifrån högerhåll, att man skulle använda skatteskruben, och jag har ju själv, innan jag blev medlem av den nuvarande regeringen, tillhört den grupp, som bestämt gått emot en alltför hastig sänkning av procentsatsen för inkomst- och förmögenhetsskatt. Detta har dock inte varit det avgörande skälet för mig att nu använda en ny skatteform för att få ut det erforderliga beloppet, utan detta har jag gjort närmast med tanke på det förslag, som framlagts av bolagsskattekommittén och vars innehåll jag givetvis i stort sett hade kännedom om, innan detsamma blev offentliggjort.

Jag skall inte närmare gå in på denna utrednings resultat. Kommittén har i sina undersökningar konstaterat, att bolagen i vårt land äro hårdare beskattade än i andra länder. En utjämning skulle alltså komma att ske genom en överflyttning på enskilda personer från bolagen, vilket inte innebär, att bolagens inkomster bli obeskattade, ty det är ju de enskilda, som få uppbära utdelningar och vinst, och de få naturligtvis dessa beskattade i sin ordning.

Slutligen må det tillåtas mig att erinra om, att i en hel del andra länder har man just tillgripit den utväg, som här föreslås, att låta dem, som ha mer än vad dagens behov kräva, få en direkt känning av krisen. I Norge uttaxerar

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

man omkring 10 miljoner kronor i en extra förmögenhetsskatt och i Danmark likaså. Jag menar alltså, att det finnes ingen anledning till klagomål från de inkomstgrupper, som denna skatt berör.

Jag kommer sedan, herr talman, in på frågan om åtgärder mot krisen. Man börjar denna riksdag såsom många tidigare med att framdraga exempel från olika länder, och det erinras om, vilka åtgärder man där har vidtagit. Om liknande åtgärder vidtoges här, så skulle det gagna och hjälpa de betryckta och nödställda i olika samhällsgrupper. När jag hör detta resonemang, så frågar jag alltid mig själv, varför man inte då också tager reda på, huruvida dessa åtgärder i främmande länder verkat i det syfte och i den riktning, som man därmed avsett. Kan man t. ex. peka på Tyskland och säga, att dess höga tullmurar varit landet till gagn och nytta? Man kan naturligtvis svara så, att om Tyskland inte vidtagit dessa åtgärder, skulle situationen ha varit ännu sämre. Ja, därom veta vi faktiskt ingenting. Vi kunna taga andra länder, som under normala förhållanden ha ett betydligt högre tullskydd än vårt land har. Inte kan man göra gällande, att de haft eller ha det bättre än vi. Man åberopar alltså endast, vad andra länder gjort, men icke det ringaste, vad de därmed vunnit. Och vi få inte glömma, när vi tala om åtgärder av olika slag, att vi nu kommit in i en internationell kris, vilken liksom en naturkatastrof sveper över hela världen.

Man har klagat över, att regeringen med hänsyn till denna kris' följder i vårt land icke vidtagit några åtgärder. Ja, åtskilliga av kammarens ledamöter känna ju något till vad regeringen gjort. Men de, som inte haft tillfälle att därom bli informerade i vederbörlig ordning, kunna knappast yttra sig, i varje fall inte med någon större säkerhet, om vad regeringen har gjort, undersökt och planlagt.

Dessa klagomål över, att regeringen ingenting gjort, taga särskilt sikte på den för oss mycket oroväckande handelsbalansen, och man gör gällande, att regeringen borde ha vidtagit mycket långtgående åtgärder för att förbättra handelsbalansen. Beträffande varuutbytet med andra länder torde det vara lämpligt att lämna kammaren några upplysningar, som måhända kunna ha ett visst värde och möjligen kunna ge anledning för de mest ivriga förespråkarna för kraftåtgärder att litet mera reflektera över, huru förhållandena äro.

Om jag uppskattar importen till 1,500,000,000 kronor årligen och närmare undersöker dess sammansättning, så finner jag, att bortåt hälften av denna summa, eller 750,000,000 kronor, härleder sig ifrån import av produktionsförmögenheter, som vårt land måste ha, därest inte allting skall stanna av. I dessa produktionsförmögenheter ingå inte några konsumtionsvaror för människor. Om jag därtill lägger den siffran, som representerar transportmedel, maskiner och redskap, så är jag uppe i omkring en miljard kronor. Dessa transportmedel, redskap och maskiner äro också nödvändiga för vår produktion och för att hålla affärslivet igång. Då återstår det ett belopp på 500,000,000 kronor. Det är inom den ramen, som vi skola hålla oss, när vi resonera om att förbättra handelsbalansen genom att minska importen. Men jag skulle vilja fråga om herr Trygger eller någon av oss, jag själv ingalunda undantagen, är villig att fullkomligt lägga om alla vanor och kanske gå tillbaka hundra år i tiden. Låt oss t. ex. tänka på kaffet. Jag förmodar att ingen av oss, som nu överhuvud taget använda den drycken, är hägad att fullständigt avstå från den. Jag föreställer mig, att många inte äro villiga att avstå från bruket av utländska viner och spritdrycker o. s. v. Jag förmodar, att våra hustrur och döttrar inte äro villiga att avstå en hel mängd av de saker, som de använda i klädväg och annat och som importerats. Det vill med andra ord säga, att om vi inom ramen av den halva miljarden skulle utjämna handelsbalansen, skulle vi alltså bringa ned dessa 500,000,000 med ungefär 350,000,000, och jag undrar, om det ligger

någon överdrift i de ord, som jag nyss fällde, att det skulle betyda, att vi kastades tillbaka mycket lång tid i utvecklingen och bleve hänvisade till vanor och bruk, som då följdes.

Statsverkspropositionen.
(Forts.)

Det må också tillåtas mig att i detta sammanhang påpeka, att när man talar om vissa hinder, som försvåra ett ingripande från Sveriges sida, så får man inte göra på det sättet, att dessa hinder endast beröra 3—4 procent av hela importen, utan man måste även därutinnan räkna med den del av importen, som vi överhuvud taget kunna och böra inskränka.

Det finns också en annan synpunkt, som här bör understrykas, nämligen att när vi tala om den stora importen, så glömmer man den betydande ökning av införseln av vissa varor under 1931, jämfört med 1930, som sedan avsatt sig i en betydligt ökad export. År 1930 importerades hit till Sverige av majs, kli, oljekakor och kreatursfoder 361,289 ton. Motsvarande siffra för 1931 var 675,431 ton. Det är nästan en dubbel så stor import 1931 som 1930. Men, mina herrar, detta har också medfört att exporten av fläsk 1931 var den största, som vi någonsin haft.

Jag upprepar, vad jag nyss sade, att jag tror, att man bör taga dessa siffror i beaktande, när man resonerar om och föreslår kraftåtgärder för att minska importen. Jag vill slutligen påpeka, att de månadssiffror, som jag erhöi i lördags, visa att skillnaden mellan import och export där var den ojämförligt minsta — visserligen i passiv riktning — som vi haft under någon månad av det gångna året.

Innan jag övergår till att något närmare belysa de krav, som här framställdes av herr andre vice talmannen, skall jag nämna några få ord i anslutning till den kritik, som ifrån herr Möllers sida riktades emot finansplanen och statsverkspropositionen. Han framförde därutinnan synpunkter, som jag har sett framföras ifrån hans meningsfränder förut i pressen — de synpunkterna nämligen, att regeringen icke tillräckligt beaktar arbetslöshetens storlek och nödvändigheten av att bereda ökade arbetstillfällen. Han gjorde gällande, att det var en olycklig politik att inställa vissa byggnadsföretag, och han förordade, såvitt jag fattade honom rätt, till och med, att man skulle låna pengar för att fortsätta byggnader eller påbörja nya sådana. Jag vill då i detta sammanhang endast påpeka, att sammanräknar man alla de belopp på utgiftsidan, som äro avsedda att bereda arbetstillfällen, så kommer man upp till den stora siffran av 180 miljoner kronor. Då har jag naturligtvis däri inberäknat den stora summa, som utgöres av automobilskattemedel och som ju uteslutande går till vägarbeten och därmed sammanhängande arbeten. Regeringen har icke beträffande utgifter av detta slag gjort några nämnvärda prutningar. Vad myndigheterna föreslagit, har så gott som alltid följts. Det har i samband med frågan om arbetstillfällen också intresserat mig att höra, i vilken mån huvudstaden går in för liknande åtgärder, och jag har fått den upplysningen, att Stockholms stadsfullmäktige för detta år av lånemedel och skattemedel anslagit ett belopp av 54 å 55 miljoner till sådana ändamål, som ha betydelse ur arbetslöshetssynpunkt.

Jag gör alltså gällande, att den sunda politik, som vi i dessa avseenden följt under gångna tider, bör jämväl under bekymmersamma dagar uppehållas, och jag tror, att det skulle vara en farlig väg att slå in på att lånemedel till ändamål, som icke äro produktiva. Det har också redan här påpekats, vilken utveckling våra kommuners skuldsättning har tagit, och jag erinrar därom, att under den sist förflutna tioårsperioden ha städerna ökat sin skuldbörda med omkring 200 miljoner kronor, och landskommuner, municipalsamhällen och landsting med omkring 80 miljoner kronor. Redan de gamla skulderna och vad som tillkommit är tillräckligt. Kommunerna och landstingen måste räkna med lägre skatteunderlag under kommande år.

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Det torde nog vara en allmän uppfattning, och därom tvista vi säkerligen inte alls, att det nya i situationen i dag, jämförd med situationen för ett år sedan, är den ökade depressionen för Sveriges lantbrukare. Det är sant, att redan förra året befunno de sig i ett svårt läge, men jag tror att vi alla äro överens därom, att det särskilt på lantbrukets område under det senaste året inträtt en försämring, som vi alla djupt beklaga. För min personliga del skulle jag vilja ge uttryck åt den meningen, att det är Sveriges bönders sparsamhet, som nu bildar grundvalen för vårt lands ekonomiska ställning. Hade det rätt en annan mentalitet hos Sveriges lantbrukare under gångna tider, då hade vi säkerligen befunnit oss i ett ännu svårare och mera betryckt läge.

Därom äro vi nog också ense, men så snart vi komma in på vilka hjälpmedel vi skola använda för att lindra detta betryck, då börja vi tvista med detsamma. Jag har många gånger sagt, och jag upprepar det här i dag, att det kan aldrig vara rimligt och rättvist att låta brukarna av t. ex. Norrlands frostiga tegar eller höglandets steniga åkrar lämna bidrag till brukarna av den bättre delen av landets jord, men det är dock detta, som alltjämt kräves ifrån många håll.

Men när man påpekar denna enkla sanning — jag tycker, att den skulle vara ett axiom för oss alla — så svaras det: det är ett magert program.

Ja, visst är det ett magert program, men det är sant, att förhållandena äro sådana, som jag nyss gav uttryck åt. Det går inte att komma ifrån. Orsakerna härtill äro många, det är de geografiska förhållandena, de klimatiska förhållandena, det är världsmarknadens betydelse för den största delen av jordbrukets produktion o. s. v. Men det finns vägar, som man kan beträda för att hjälpa inte minst utan framför allt landets jordbrukare, och jag gör gällande, att jag och mina meningsfränder under de gångna åren ha beträtt dessa vägar och följt dem. Vår princip har varit att lätta bördorna på sådant sätt, att det kommer alla till godo.

Sålunda ber jag att få erinra om de miljoner, som utgått av skattemedel till utjämning av de kommunala skattebördorna. Den sista fördelningen gällde ett belopp av 5,800,000 kronor. Av dessa 5,800,000 kronor skulle på Norrlands del komma 3,500,000 kronor, och den fattigaste delen av Norrland, som säkert är Norrbotten, fick inte mindre än 1,800,000 kronor.

Jag erinrar vidare om de 8,800,000 kronor, som finnas upptagna jämväl i detta årets budget, som gå ut till alla kommuner och som komma den allra största delen av våra landsortskommuner till godo. Det är regeringens avsikt att i år framlägga förslag om repartitionstalets sänkning.

När jag här har gett uttryck åt denna min uppfattning rörande nödvändigheten av att söka stödja jordbruket och lätta dess hårda betryck, kan jag dock ej undgå att säga, att just i skattehänseende ha vi kommit mycket långt, när det gäller de direkta statsskatterna. På olika vägar och med anlitande av de främsta sakkunniga har jag försökt komma fram till den summa, som utvisade den statsskatt, som påvilar jordbruket. Jag säger icke jordbrukarna, ty det är som bekant många jordbrukare, som ha andra inkomster än dem, som härleda sig från jordbruket. Resultatet har blivit, att år 1931 skatterna i fråga icke överstego 6 miljoner kronor. Det är den siffra alltså, som utgör jordbrukets del av de 158 miljonerna som löpande riksstat upptager. Det blir 3.5 procent av det influtna beloppet. Denna siffra representerar då jordbruk och skogsbruk, som bedrivs av annan än bolag. I mina siffror ingår icke beskattning av sådan förmögenhet, som är nedlagd i jordbruket eller, såsom jag förut omnämnt, annan inkomst, utan det är det direkta skattetrycket på avkastningen av jordbruket såsom sådant. Jag har, herr talman, också resultatet av en utredning, som har haft till syfte att klarlägga, vilken del av det sammanlagda direkta skattebeloppet, som drabbar jordbruket, men jag skall ej i detta sammanhang använda mig av denna utredning. Jag får ju

tillfälle att göra det, då vi komma fram till frågan om repartitionstalets sänkning, om jag då finner anledning därtill.

Jag skall fortsätta med att säga några få ord om ett annat förslag, som jag knappast tror blivit berört här i dag under diskussionen men i alla fall tilldragit sig en viss uppmärksamhet både nu och vid föregående tillfällen, då det varit fråga om vidtagandet av åtgärder till gagn för vårt jordbruk. Jag syftar härmed på det upprepade krav, som ställts på statens järnvägar att nedsätta frakterna för vissa av jordbrukets alster. Jag vill icke i annan mån uttala mig om detta krav än påvisa, att vi för närvarande befinna oss i det läge, att det belopp, 686 miljoner kronor, som är investerat i statsjärnvägarna och som skall förräntas av trafikmedel, nu icke kan, med de inkomster, som vi beräkna däriifrån, förräntas, utan här uppstår ett underskott på mellan 8 och 9 miljoner. Det är därför klart, att om vi gå in för en sådan politik, att vi skola genom riksdagens beslut ålägga statens järnvägar att ytterligare sänka frakterna, är det att utöka posterna på våra debetsedlar.

Jag måste, hur obehagligt det än må låta för norrlänningarna, säga, att samma kritik måste man rikta mot förslaget att använda ved till eldning å statens järnvägar. De experiment, som i det avseendet blivit gjorda i ett av våra grannländer — det påpekades i en inläga till Kungl. Maj:t från järnvägsstyrelsen — äro av den beskaffenhet, att styrelsen förklarar en sådan åtgärd eller ett sådant förslag vara fullkomligt förkastligt från många synpunkter sett. Slutligen påpekar också styrelsen i den åsyftade skrivelsen, att statens järnvägar är ett av statens största egendomsobjekt och bildar underlaget för en stor del av vårt statskapital.

Ja, herr talman, jag skulle kunna sluta här, och jag hade knappt tänkt giva mig in på några som helst detaljer i samband med behandlingen av statsverkspropositionen på detta tidiga stadium. Två talare ha emellertid omnämnt en detaljfråga, som kanske tilldragit sig mer uppmärksamhet och intresse i riksdagen än många andra stora frågor. Jag åsyftar härmed riksdagsmännens arvoden. Jag vill då förklara, att jag aldrig ett ögonblick avsett att sänka riksdagsmännens levnadsstandard eller realvärdet på arvodena. Det är i själva verket på det sättet, att de belopp, som här föreslås, äro högre i realiteten än dem, som bestämdes 1920 respektive 1921. Beträffande statstjänarna och även en del andra, tager man ju hänsyn till indexberäkningen. Om man överhuvud skall tillmäta index någon betydelse, så måste man väl också utgå från att det pekar rätt även i detta hänseende. Det var någon av herrarna, som litet ironiskt frågade, varför man ej började i toppen. Jag vill då bara nämna, att under det man för några av landets främsta ämbetsmän har vidtagit löne-regleringar, som beträffande de nuvarande lönerna innebära en förhöjning av 47 procent, sedan de först fastställdes vid 1856 och 1858 års riksdagar, så innebär höjningen av riksdagsmännens arvoden, sedan, som jag hoppas, riksdagen kommer att besluta en sänkning till respektive 25 och 17 kronor, en höjning på 147 procent sedan 1856. Jag tror, att jag är på ganska säker mark, då jag tillåter mig hemställa till riksdagen att underkasta sig denna minskning i de nuvarande arvodena.

Herr talman! Blott några få ord för en liten kort replik till herr Trygger. Då herr Trygger talade om amorteringsfonden och att det skulle vara överflödigt att avsätta nya medel till densamma, ber jag få erinra om, att propositionen upptager en framställning om en ned- och avskrivning på 27 miljoner. Det avgår alltså från de 73 miljonerna. Ytterligare komma de 15 miljoner, som herr Trygger också omnämnde och som skulle tagas i anspråk för arbetslöshetens bekämpande och lindrande, samt ytterligare 5 miljoner, som skola avsättas till fonden för mötande av förlust å kreditkassan. Det är alltså icke mindre än 47 miljoner, som avgå på de 73 miljonerna. Men av den ut-

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

redning, som den s. k. lånemedelsrevisionen förebragt, framgår, att det behöves ytterligare tillskott på mellan 6 och 7 miljoner. Två av revisionens medlemmar ifrågasätta 9 miljoner. Jag har gått en medelväg och föreslagit 8 miljoner, och då hade jag icke medräknat, att man skulle bli nödsakad att taga 15 miljoner till arbetslöshetens bekämpande. Jag tror alltså, att man bör även i dessa tider hava i sikte att följa de linjer, som riksdagen vid flera tillfällen förordat.

Härmed har jag, herr talman, från min utgångspunkt i någon mån belyst det statsekonomiska läget och statsverkspropositionens innehåll. Det ankommer nu på riksdagen att fullfölja den sparsamhetspolitik, på vilken regeringen slagit in. Jag skall för min del vara beredd att på varje punkt, där man kan sakligt framställa anspråk på ytterligare prutning och nedskärning, förorda sådana, men jag måste dock förbehålla mig och regeringen den rätten att försvara anslagen till allt vad som bör uppehållas jämväl i denna kristid på olika områden av statsförvaltningen. Till sist vill jag ansluta mig till de ord, varmed samtliga talare här i dag ha slutat, att det är genom samverkan och samarbete, som vi skola kunna lotsa oss ur den svåra kris, i vilken vårt land för närvarande befinner sig. Börja vi vårt arbete i riksdagen i denna anda, är jag också övertygad, att det skall bli möjligt att bispringa de nödställda och betryckta på olika områden och att det också skall vara möjligt att rättvist och riktigt fördela de ökade bördor, som vi måste bära såsom en följd av krisen.

Herr Stendahl: Herr talman! Den fråga, som mer än alla andra för närvarande sysselsätter allt och alla, är den ekonomiska och det ekonomiska läget i världen, vilket, som vi alla veta, mer och mer har utvecklats sig till att bli ett allas krig mot alla. Jag skall ej i detta sammanhang sysselsätta mig med orsakerna till, att vi kommit i det läget — i det sammanhang, jag nu tänker yttra mig, har den saken ingen betydelse — utan jag skall i stället sysselsätta mig med frågan, huru vi skola undgå att bli alltför illa medfarna i den situation, där vi för närvarande befinna oss.

Skall då tillåta mig börja med en replik till den förste talaren, vilken såsom botemedel mot den ekonomiska situation, vari vi nu obestriddigen befinna oss, rekommenderade oss socialdemokratiskt styre och därmed efter hans uppfattning följande bästa möjliga himmelrike på jorden. Jag har en annan uppfattning om, hur man skall ordna en sådan sak, än den ärade talaren hade, och skulle vilja hänvisa honom till ett efter min mening urgammalt recept av en av de allra klokaste människor, man överhuvud får höra talas om, nämligen den gamle semiten Josef och hans råd till Farao, att i de feta sju åren samla i ladorna för att kunna möta de magra åren. Det är en gammal god visdom, som, vågar jag påstå, om den tillämpas i tid, har visat sig hålla mycket, mycket bättre än alla socialdemokratiska eller andra recept av vad slag de vara månne.

Till denna gamla Josefs regel tillåter jag mig lägga en annan allmänt bekant visdomsregel, som icke heller är ny, utan så gammal och känd, att den är allmän egendom; det är bara skada, att folk ej bryr sig om att taga upp den och leva efter den. Den heter: arbeta, spara! Någon annan eller åtminstone säkrare väg till välstånd tror jag man får leta efter. Om man följer de där två visdomsreglerna, kommer man mycket längre än med alla doktrinära satser. Detta om detta.

Det är ju alldeles givet, att i det ekonomiska världskrig, som för närvarande existerar, blir den, som icke efter bästa förmåga skyddar sig själv och sina egna intressen, mycket snabbt illa åtgången, därför att i det stora hela ingen tyvärr tager hänsyn till annat än sina egna intressen. Frågan är således: hur skola vi komma någorlunda drägligt ur den situation, där vi sitta fast? Det

förefaller mig, som om en av de viktigaste saker, vi då ha att taga under övervägande, är att skaffa oss en någorlunda dräglig betalningsbalans. Och för att komma dit är det alldeles nödvändigt att vårda vår handelsbalans.

Skall ge ett exempel på vad jag menar med denna sak, att vårda vår handelsbalans och skaffa oss en dräglig sådan. Såsom exempel skall jag taga Sveriges förhållande till Tyskland. Den svenska statistiken visar för 1930, att vi köpte från det landet för 534 miljoner kronor, samtidigt som vi sålde för 224 miljoner kronor. Den tyska statistiken för samma år visar i mark såsom motsvarande siffror 494 miljoner för export till Sverige och 304 miljoner riksmark för import från Sverige. Siffrorna, när man tager dem blankt mot varandra, stämma icke riktigt, dels därför att den svenska statistiken är i kronor och den tyska i mark, och vidare äro frakterna på respektive turer fram och tillbaka lagda annorlunda, men jag har gjort en approximering för att kontrollera, i vilken mån de tyska och de svenska uppgifterna skulle täcka varandra, och har då kommit till den uppfattningen, att då man tager hänsyn till olika kursförhållanden och fraktsatserna från Tyskland till Sverige och tvärtom, så stämmer den tyska och den svenska statistiken i huvudsak. Varför jag gjort denna kontroll är därför, att jag icke kunnat skaffa mig någon svensk statistik över de svensk-tyska handelsförhållandena, exporten och importen mellan de två länderna, längre fram än för 1930, då däremot den tyska statistiken till och med tredje kvartalet 1931 är offentliggjord. Hade tänkt, att det vore av ett visst värde, om man kunde anföra så sen statistik som möjligt.

Herrarna skola icke tro, att jag skall belasta herrarna med mycket siffror. Skall ej komma med mycket av det slaget. Den tyska statistiken visar således för de tre första kvartalen 1930 en export till Sverige på 361 miljoner mark och 1931 under samma tid 321 miljoner mark. Där är således en minskning under de tre första kvartalen 1931 i den tyska exporten till Sverige på 40 miljoner riksmark, under det att vår export till Tyskland under samma tid, de tre första kvartalen 1930, var 238 miljoner riksmark mot under de tre första kvartalen 1931 131 miljoner mark. Således en minskning på över 100 miljoner på tre kvartal, och då skola vi komma ihåg, att det är de tre första kvartalen och att vi således ha det sista kvartalet kvar, som sannerligen icke, såvitt det står i mänsklig makt att bedöma det, kan förbättra dessa siffror utan tvärtom måste procentuellt sett försämra dem högst väsentligt. Vad man än må säga om denna statistik, får man väl ändå medge, att icke är den glädjande ur svensk synpunkt, och alldeles säkert är, att vad som är än sorgligare, ur svensk synpunkt nota bene, är tendensen till en så oerhörd försämring i ett redan tråkigt läge, som dessa siffror visa.

I detta sammanhang kanske jag skulle kasta in, att herrarna skola icke tro, att en statistik, som går i denna riktning, d. v. s. att vi i Sverige köpa från utlandet för oerhört mycket större värden från vissa länder än vi själva exportera dit, är något enastående. Det finnes, om vi se procentuellt, mer än ett land, till vilket vi hava att uppvisa sämre procentuell statistik än den av mig här angivna. Det är således rätt allvarsamma saker, man har att röra sig med både på det ena och andra området.

Kammarens ledamöter veta allesamman, att vi ha en handelstraktat med Tyskland av år 1926 med vissa tillägg, den sista, vill jag minnas, 1930. I den traktaten regleras vårt förhållande till vårt stora södra grannland, vilket genomgående alltid varit synnerligen vänligt, och vilket jag självfallet icke har något emot, tvärtom gärna alltid sett och fortfarande gärna ser. I den handelstraktat, det här är fråga om, i artikel 8 första stycket — det är bara fyra rader — står det följande: »De traktatsslutande parterna förbinda sig att icke hindra det ömsesidiga varuutbytet genom några slags införsel- eller

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

utförelseförbud.» I detta sammanhang skall jag, innan jag går vidare, be att få påpeka, att traktaten är dubbeltextad, d. v. s. i svensk och tysk text, och som det mer än en gång här tidigare har påtalats, täcker i dylika fall den svenska och den tyska texten ej varandra. Så förhåller det sig också beträffande denna traktat. Skall ej gå vidare än att bara påpeka, att texterna icke täcka varandra speciellt beträffande det stycke, där det på svenska heter »ömsesidigt varuutbyte». När man tittar på den tyska texten, finner man »gegenseitigen Verkehr». Det står icke »Waarenverkehr» eller »Waarenaustausch», utan det står »Verkehr». Den tyska texten är oerhört mycket vidare, har större betydelse och omfattning än den svenska har, och om man skulle utgå från den tyska, skulle texten bli sådan, att de traktatsslutande parterna förbinda sig att icke hindra de ömsesidiga förbindelserna genom några slags införelse- eller utförelseförbud, således, såvitt jag förstår, en oerhört mycket vidsträcktare tolkning, än vad den svenska texten anger.

Nu har Tyskland, som vi alla veta, kommit i en synnerligen prekär situation, som jag på det högsta beklagar, och det ansåg sig i medio av förra året vara tvunget att utfärda exportförbud på guld. Bland det första jag och mina kamrater fingo lära oss, när vi kommo till handelsgymnasium, var det, att guld var en vara som alla andra varor och till och med en ovanligt viktig vara. Hur således utfärdandet av exportförbud på guld kan anses stå i överensstämmelse med denna alldeles bestämda uppgift om förbud mot varuutförelse, har jag litet svårt att förstå. Och det att vi nu i Sverige i september månad gjort precis samma sak ändrar ej sakförhållandet, det kan endast verka därhän, att man i Tyskland ej kan göra oss föreställningar, därför att vi senare gjort precis detsamma, som de tidigare gjort.

Men tyskarna gjorde något värre än det och mer, än vi gjorde. De ha utfärdat valutarestriktioner, som icke äro annat än exportförbud på penningar eller valutor, faktiskt ingenting annat, och hur det skall kunna stå i överensstämmelse med meningen och andan i texten i denna handelstraktat, övergår mitt förstånd. Ty så viktig är ändå penningen och valutan, att utan den är det nästan omöjligt att kunna reglera varuutbytet länderna emellan. Och utan den förutsättningen vågar jag fråga vem som helst i denna kammare: tro ni, att det hade blivit någon handelstraktat med Tyskland, om vi hade vetat, att vi ej skulle få betalt för våra varor eller, rättare sagt, att vi skulle köpa från en granne för cirka 500 miljoner om året och betala med guld, och att för den kvantitet, vi tidigare sålt till dem, hade vi att välja mellan att antingen lämna kredit eller icke få betalt eller också att sälja till dem en bråkdel av vad vi tidigare fått sälja.

Klandrar icke vad man gjort i Tyskland. Förstår att i den situation, som de befinna sig i, måste de taga till synnerligen rationella åtgärder, men jag vågar också alldeles bestämt hävda, att samma förståelse, som vi i detta fall visat dem, måste de ha för oss. Vi få väl ändå se till, att vi icke bli miss-handlade alltför mycket, ty en viss rätt att hävda våra egna intressen måtte vi väl ändå ha.

Resultatet av denna min ståndpunkt är, att på grund av vad som förekommit äga vi rätt att utan tidsavis förklara avtalet för brutet och häva detsamma. Det är ju någonting, som väl aldrig förekommit, skulle jag tro, i det internationella Verkehret, men det är något som köpmännen använda sinsemellan. Det är fullt privaträttsligt riktigt, och när det icke står något i avtalet om, att det är förbjudet, får man väl tänka sig, att man även stater emellan kan tillämpa vad som anses vara abc i förhållandet mellan enskilda parter.

Skulle man ej vilja gå den vägen, så, under förutsättning att § 23, tredje stycket, fortfarande äger giltighet, skulle man kunna gå en något mindre brysk väg, och det vore att säga upp avtalet på tre månaders varsel, vilket

tredje stycket av § 23 under vissa förutsättningar medgiver. Förutsättningarna äro, att den ena parten utan den andra partens medgivande, sedan traktaten underskrivits, har höjt införseltullen på vissa produkter. Huruvida det skett eller ej beträffande tyskarna, har jag ej haft tillfälle att kontrollera, men om de uppgifter, som man gång på gång sett i tyska tidningar, bara till en liten procent äro riktiga, så föreligger sådant.

Till detta skulle jag vilja säga ännu en sak, som enligt min uppfattning har mycket stor räckvidd i detta sammanhang, och det är, att Sverige sedan kriget har lagt en väsentlig del av sina besparingar i Tyskland i form av lån dit, till institutioner där av ena eller andra slaget. Jag kan icke exakt ange vilket belopp det här är fråga om. Det har roat mig att göra en approximation och jag har kommit till — med rätt eller orätt det vet jag ej — att det här rör sig om något mellan tre kvarts och en miljard kronor till största delen frusna. Skulle man nu fortsätta att låta handelstraktaten löpa utan vidare påtalande och låta varuutbytet fortfarande marschera efter detta avtal, förefaller det mig, som om det minsta man kunde fordra från svensk sida vore, att en väsentlig del av handelsöverskottet mellan Sverige och Tyskland skulle reserveras för att frigöra och återbetala en del av de krediter, nu till största delen frusna, som vi i förtroende lämnat Tyskland i den ena eller andra formen. Det förefaller mig, som om detta vore det minsta man överhuvud taget skulle kunna fordra. Skulle vilja säga min vän på norrlandsbanken, som talade före herr finansministern, att det här är vad jag för min del kallar för aktiv handelspolitik. Som han vet, är jag inte så värst tullbiten, men jag tycker i alla fall inte precis om att bli klädd in på bara benen och bli fråntagen vad jag har. Och jag ser inte heller gärna, att mina landsmän komma i en sådan situation.

För att nu vara koncis i mitt anförande, skulle jag vilja sammanfatta mina uttalanden och säga, att vad jag här önskar det är en aktiv handelspolitik och ett positivt inträdande från svensk sida till skydd för svenskt i Tyskland placerat nu fruset kapital. För att kunna åstadkomma detta förefaller det mig, herr talman, som om det icke vore överdrivet att efterlysa en något aktivare handelspolitik än den vi sett på sista tiden.

Herr Möller hade mot slutet av sitt anförande en avdelning, som gällde den Munckska kåren, och till att börja med var han mycket förgrymmad över den och han påstod bl. a., att den var hemlig. Mig veterligt har den kåren aldrig varit hemlig, och en sak, som så oerhört många, tusentals, personer ha reda på, kan inte kallas för hemlig, även om herr Möller till äventyrs icke skulle haft reda på den. Skall ge herr Möller det medgivandet, att det är tämligen klart av vad som kommit fram, att smussel med vapen förekommit och att olaga vapentransporter och vapeninnehav konstaterats. Beklagas, att något sådant kunnat ske, och vill säga, att jag för min del anser det vara både orätt och dumt. De, som ha befattat sig med den saken, torde väl, i den mån som förseelserna icke äro preskriberade, få svara inför lag, som man brukar få göra, då man gjort något, som icke överensstämmer med samhällets fordringar. Det är en sak, Kåren och kårens existens är något helt annat, och det faller helt säkert icke herr Möller in att göra kåren ansvarig för en eller annan persons lagöverträdelser. Det är herr Möller för klok till. Om det nu till en del personer hade riktats ungefärligen följande fråga: »Skulle ni, under förutsättning av högsta polismyndighetens begäran och under förutsättning vidare att högsta polismyndigheten anser, att den vid ett givet tillfälle icke med den ordinarie polismaktens hjälp kan upprätthålla samhällsordningen, ställa eder till denna högsta polismyndighets» — såvitt jag förstår är det i Stockholm socialministern — »förfogande för att hävda samhällsordningens bevarande?», så har jag svårt att förstå, vad herr Möller egentligen skulle ha emot en så-

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

dan fråga, och har vidare svårt att förstå, vad det är för fel på den frågan. Till kommunisterna, vilka öppet predika ungefär följande: »Sätt samhället i gungning så ofta och mycket ni kan, för att vid lämpligt tillfälle sätta det ur funktion», bör man inte rikta en sådan fråga, men jag hade icke trott, att herr Möller och med honom likatänkande också tänkt låta samhället bli försatt i gungning och komma ur funktion utan att röra en fena, utan jag har trott, att vi i det fallet skulle kunna räcka varandra en hand, för att ordningen skall upprätthållas. Är det så, att jag misstagit mig på den punkten, beklagar jag det på det allra högsta.

Jag skall sedan säga en sak till för att bli riktigt tydligt förstådd. Min ärade partichef sade, att det är väl varje medborgares rättighet att på polismyndighetens begäran ställa sig till sagda myndighets förfogande för ordningens upprätthållande. Jag vill då säga högt och tydligt ifrån — att jag är polispojke — och har fostrats till, att det är varenda medborgares »förbaskade skylighet» att göra det.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre **Ramel**: Herr talman! Då den föregående ärade talaren berört den svensk-tyska handelstraktaten och möjligheten att uppsäga eller häva densamma och då det tycks råda en del missuppfattningar härom, kanske det må tillåtas mig att med några ord söka klargöra, hur härmed i själva verket förhåller sig.

Den svensk-tyska handelstraktaten, som avslutades den 14 maj 1926, är — enligt den ändrade lydelse av den ursprungliga bestämmelsen om traktatens giltighetstid, som avtalades genom det den 30 november 1929 avslutade s. k. andra tilläggsavtalet — gällande till och med den 31 december 1932. Om ingendera av parterna sex månader före utlöpanDET av denna frist tillkännagivit sin avsikt att sätta traktaten ur kraft, förbliver denna gällande tills vidare med sex månaders uppsägningstid. Enligt denna bestämmelse kan således traktaten uppsägas tidigast i slutet av juni i år att upphöra att gälla med årets utgång.

Förutom denna allmänna uppsägningsrätt föreligger under viss särskild förutsättning en extraordinär uppsägningsrätt. Härom är i traktaten stadgat, att för den händelse endera av parterna skulle höja sina vid traktatens under-tecknande lagligt fastställda tullsatser, vardera parten är berättigad att med en frist av tre månader uppsäga traktaten. Denna extraordinära uppsägningsklausul — som även efter tillkomsten av det andra tilläggsavtalet äger gällande kraft — kan begagnas, så snart angivna förutsättning är för handen.

I fråga om den extraordinära uppsägningsrätt, som sålunda föreligger i händelse av tullförhöjningar, innehöll Kungl. Maj:ts proposition nr 223 till 1926 års riksdag angående godkännande av traktaten följande uttalande:

»Avsikten härmed är givetvis icke, att en obetydlig tullhöjning skall kunna föranleda traktatens uppsägning. Vad man haft för ögonen är möjligheten av att endera landet skulle kunna så väsentligt höja sina nuvarande tullar, att det andra landets export härav lede allvarlig skada, varigenom förutsättningarna för traktatens avslutande i nu föreliggande form skulle komma att bortfalla.»

Härigenom har en av båda parterna före traktatens godkännande gillad, av riksdagen utan anmärkning lämnad tolkning av den ifrågasvarande extraordinära uppsägningsregeln blivit fastslagen. Uppsägning på grund av den föreliggande extraordinära uppsägningsrätten kan ej ifrågasättas med mindre fråga är om tullförhöjningar, som äro så väsentliga, att exporten härav lede allvarlig skada och förutsättningarna för traktatens avslutande därigenom skulle komma att bortfalla.

De i Tyskland efter avslutandet av det s. k. andra tilläggsavtalet vidtagna tullförhöjningarna hava med hänsyn till här berörda förhållanden givetvis från

svensk sida ägnats alldeles särskild uppmärksamhet. I fråga om dessa tullförhöjningar måste skiljas mellan två grupper, nämligen å ena sidan de företagna höjningarna av vissa agrartullar, vartill man å svensk sida lämnat sitt medgivande i samband med avslutandet av det tidigare berörda andra tilläggsavtalet eller vilka eljest i anslutning därtill varit föremål för överläggningar mellan de båda länderna, och å andra sidan övriga tullförhöjningar. De senare, vilka lära vara de enda som i förevarande sammanhang kunna komma i betraktande, hava icke varit av sådan beskaffenhet, att de i någon högre grad påverkat den svenska exporten till Tyskland. Sålunda uppgick vår utförsel till Tyskland år 1930 av varor, som beröras av ifrågasvarande tullförhöjningar, till ett sammanlagt värde av allenast cirka 1 miljon kronor, motsvarande ungefär $\frac{1}{3}$ procent av hela utförseln till Tyskland.

I detta sammanhang vill jag erinra om, att det nu ifrågasatts ifrån Tysklands sida att höja tullen på smör. Vi ha framfört protest häremot, och det är givet, att om Tyskland skulle gå till en sådan tullförhöjning, jag åtminstone för min del håller före, att möjlighet till användande av denna extraordinära uppsägningsrätt föreligger.

Den till sin avfattning och innebörd här återgivna speciella uppsägningsklausulen är uppenbarligen tillämplig endast i händelse av tullförhöjningar av den betydelse, som angivits i Kungl. Maj:ts proposition om traktatens godkännande. Den kan alltså ej återropas för uppsägning med tre månaders frist, om förutsättningarna för traktaten i andra avseenden skulle befinnas hava brustit. Därest från tysk sida vidtagna åtgärder av annan art än tullförhöjningar eller andra omständigheter skulle kunna anses hava rubbat förutsättningarna för traktaten, är ifrågasvarande speciella uppsägningsregel sålunda icke tillämplig.

Av det nu sagda framgår, att uppsägning av den svensk-tyska handelstraktaten enligt nu gällande traktatbestämmelser hittills ej kunnat ifrågakomma och överhuvud taget ej kan ifrågasättas, förr än tidpunkten för begagnande av den allmänna uppsägningsrätten är inne, d. v. s. under nästkommande juni månad, för såvitt icke dessförinnan tullförhöjningar skulle komma att vidtagas av så väsentlig betydelse, att förutsättningar för tillämpande av den extraordinära uppsägningsregeln kunna anses föreligga.

Av vad här tidigare sagts torde vara klart ådagalagt, att möjlighet till traktatens uppsägning med tre månaders frist under återropande av den extraordinära uppsägningsklausulen icke förligger för det fall, att förutsättningarna för traktaten skulle kunna anses hava rubbats på grund av andra åtgärder eller omständigheter än sådana, som avse tullförhöjningar. I anslutning härtill torde för fullständighetens skull här böra tillfogas följande.

Därest det i ett traktatförhållande mellan två länder skulle inträffa, att den ena parten skulle överträda eller åsidosätta bestämmelserna i traktaten, föreligger för den andra parten — bortsett från möjligheten att uppsäga traktaten, för den händelse rätt till sådan uppsägning enligt traktatens bestämmelser föreligger — även möjligheten att utan direkt stöd i traktaten häva densamma, d. v. s. utan uppsägning förklara traktaten hava försatts ur gällande kraft på grund av kontraktsbrott från den andra partens sida. Givet är, att åtminstone teoretiskt fall av traktatsbrott kunna tänkas inträffa, då ett sådant förfarande vore försvarligt. Men lika givet är, att det då måste vara fråga om ett flagrant och väsentligt avtalsbrott. Därest vederbörande motpart skulle anses ha gjort sig skyldig till någon mindre överträdelse av traktaten eller till någon underlåtenhet att fullgöra en relativt mindre viktig utfästelse, kan detta självfallet icke tagas till förevändning för en så vittgående åtgärd, som ett hävande av traktaten utan föregående uppsägning skulle innebära.

Såsom tidigare klargjorts, herr talman, förefinnes möjlighet till upptagande av frågan om uppsägning av den svensk-tyska handelstraktaten å tidigare tid-

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

punkt, än vad som förutsetts i huvudregeln, d. v. s. i juni månad detta år, endast i fall av inträffande tullförhöjningar av sådan betydelse, att den härför förutsedda specialuppsägningsregeln skulle kunna anses tillämplig. Det torde icke behöva sägas, att vid de ingående undersökningar, som självfallet ur såväl rättsliga som praktiska synpunkter företagits i fråga om denna traktat och dess verkningar, det klart konstaterats, att någon som helst folkrättsligt hållbar grund för ett hävande av traktaten icke är för handen.

Herr Örne: Herr talman, mina herrar! Till en början kan jag gärna tillkännagiva en viss sympati för min ärade vän herr Stendahls önskan att få till stånd en ökad handelsomsättning med Tyskland även i riktning ifrån Sverige. Kan något uträttas på detta område, tror jag, att man kan räkna på enhälligt tillfredsställelse i Sverige. Jag vill bara peka på en omständighet härvidlag, och det är den, att när man på detta område går fram med sådan styrka, som herr Stendahl ifrågasatte, så får man se till, att resultatet inte riskerar att bli, att handelsvolymen går ned lika mycket i båda riktningarna, ty då stå vi där i samma valutapolitiska läge, men med betydligt minskad sysselsättning för våra svenska arbetare.

För övrigt vill jag endast tillägga, att om man skall nå en tillfredsställande uppgörelse med Tyskland, så vill det förefalla mig, som om man borde utnyttja den handelspolitiska entente, som Sverige nu slutit med Holland, Belgien, Danmark och Norge. Ätminstone tre av dessa länder, nämligen Danmark, Holland och Sverige, ha stora intressen att bevaka på lantbrukets område, och de äro också, såvitt jag vet, stora köpare ifrån Tyskland. Det brukar vara svårt att komma på en gemensam linje för olika länder i aktuella förhandlingar, men i detta fall förefaller det, som om några av de viktigaste intressena skulle kunna förenas. Men hela tiden bör man givetvis noga se till, att man icke enbart minskar omsättningsvolymen utan att vinna någon som helst fördel.

Så tager jag mig friheten rätta en historisk uppgift av herr Stendahl. Herr Stendahl sade, att det var Moses, som tjänade som Faraos rådgivare.¹ Jag ber att få påminna om, att det var Josef — som icke ens tillhörde samma stam som Moses — och att Josefs råd ledde till bildandet av det första kända spannmålsmonopolet i världen — med det resultatet, enligt bibeln, att bönderna blevo Faraos, d. v. s. statens, trälar. Även när man gör spannmålsaffärer, bör man sålunda iakttaga en viss varsamhet!

I denna debatt har ett par av talarna berört en fråga, som utan tvivel hör till de allra viktigaste, nämligen valutafrågan, men den har likväl fått i viss mån stå i bakgrunden. Jag tolkar detta så, att några verkliga meningsskiljaktigheter på det området inte existera och att det är samtliga partiers gemensamma intresse att såvitt möjligt uppehålla vår valuta och åter bringa vårt penningssystem på en stabil grund.

Räntefrågan har också berörts. Jag har läst åtskilliga tidningsartiklar i den frågan och även hört ett och annat anförande, vari det klagats över den oerhörd höga räntenivån. Jag vill bara fästa uppmärksamheten på en omständighet, som givetvis måste tagas i betraktande härvidlag. Räntan är ju priset på pengar, och detta pris måste vara precis så högt, att det tillgängliga sparandet räcker för att täcka alla befogade kreditanspråk. En alltför låg ränta i en situation, då valutan flyter fri från guldets ankare, skulle kunna medföra, att sparandet minskades, att pengar strömmade ut från sparinrättningarna och att dessa tvingades att uppsäga sina krediter. Det är hårt för jordbrukarna liksom för andra näringsidkare att behöva betala en hög ränta, men ännu mycket värre vore det i en sådan situation som den nuvarande att få

¹ Det åsyftade yttrandet återfinnes icke i det justerade anförandet.

sina krediter uppsagda till snabbast möjliga inbetalning. När man bedömer riksbankens räntepolitik, bör man tänka på, att riksbanken genom denna faktiskt fullständigt förhindrade den likviditetskris, som åtskilliga andra länder råkat ut för. Det är nog till sist fördelaktigare att betala en eller två procent högre ränta under en, som vi skola hoppas, begränsad tid, än att hela systemet störtar samman med alla de fruktansvärda olägenheter, som måste följa därav. För övrigt är det naturligtvis så — den grundsatsen ansluter jag mig mycket gärna och med stor energi till —, att räntan bör vara precis så hög som kräves för att nå det syfte, man här har att tillgodose — varken högre eller lägre.

Varje gång en ekonomisk kris går över världen, bli vi i vårt land genom en mängd olika företeelser handgripligt erinrade om ett faktum, som under de goda tiderna intager ett ganska undanskymt rum i den stora allmänhetens medvetande, nämligen om det även av herr Trygger i viss mån erkända faktum, att Sverige icke är en suverän hushållningsenhet, utan liksom varje annat land en provins i den ekonomiska världsrepubliken. Ej minst tydligt plägar detta faktum framträda i ett krisårs statsverksproposition. Det gör så även denna gång. Vad regeringen föreslår denna riksdag i fråga om statsfinanserna, bär, såsom redan av flera talare framhållits, på åtskilliga punkter en prägel av kännbar lågkonjunktur. De vanliga statsinkomsterna ha nedgått, och trots en sträng återhållsamhet på utgiftssidan har det blivit nödvändigt att lägga något ökade bördor på de skattskyldiga. Jag vill för min personliga del ej på detta tidiga stadium av riksdagen yttra mig om avvägningen av dessa bördor i de särskilda fallen eller över huvud låsa fast mig vid en ståndpunkt, som kan bli till hinder för en allsidig granskning av problemet under den behandling av regeringsförslagen i utskotten, som nu grundlagsenligt skall följa. Måhända har regeringen träffat det rätta, måhända kunna andra och lämpligare utvägar att nå balans i budgeten utfinnas. Hur det egentligen förhåller sig med detta, få vi se i fortsättningen. Under nu rådande förhållanden ville jag emellertid gärna, att regering och riksdag, oavsett alla meningsskiljaktigheter i övrigt, endräktigt godtoge den huvudprincipen, att bördorna icke få göras tyngre än strängt taget är nödvändigt, och att de böra placeras så, att de uttrötta bärarna så litet som möjligt och i varje fall icke verka deformrande för framtiden. Härav följer, synes det mig, att politiska prestigesympunkter icke få tillmätas någon avgörande vikt vid handläggningen av årets statsverksproposition, utan hänsyn tagas blott till det praktiskt genomförbara och lämpliga.

Framför allt gäller det nu för riksdag och folk — och däri kan jag instämma med en annan talare, som förut yttrat sig på denna punkt — att icke handla under intryck av panikstämningar och överdrivna svartmålningar av läget. Utan att på något sätt vilja förringa de svårigheter, vari världskrisen kastat Sverige, särskilt i valutapolitiskt avseende, måste jag här, herr talman, starkt betona, att Sveriges ställning icke är så dålig, att den kan ge svenska folket eller dess representanter någon anledning till vantro, förtvivlan och andra svåra synder och laster, som det står i vår barndoms katekes. Självklart menar jag icke, att vi böra hängiva oss åt någon lättsinnig sorglöshet. En sådan stämning är minst av allt på sin plats under de närmaste månaderna. Svårigheterna kunna ej bortförklaras. De äro tvärtom betydande. Jag vill med mina ord blott fästa uppmärksamheten vid det enligt min övertygelse obestridda förhållandet, att dessa svårigheter icke äro större än att vi med stöd av en fast föresats kunna uthärda dem. Med kloket och bibehållet lugn ha vi bättre förutsättningar än de flesta andra nationer att jämförelsevis oskadada nå fram till krisens ändpunkt. Med begagnande av en bild skulle jag vilja säga, att vårt lands ekonomiska väg på grund av det utifrån kommande ovädret blivit hal och slirig, så att det kräves att fara fram varligen och med fast grepp i

Statsverkspropositionen.
(Forts.)

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

ratten, om vi skola förmå hålla oss kvar på vägbanan. Denna bana är dock bärig i sitt underlag, och om vårt svenska folk håller nerverna i styr och begagnar en smula av den jordbundna realismens skarpkantade grus på de svåraste ställena, så kommer det otvivelaktigt att gå, fast naturligtvis under vissa besvär och missöden.

Jag finner ett stöd för den optimism, åt vilken jag nu givit uttryck, i den omständigheten, att vårt land längre än de flesta andra var förhållandevis oberört av den internationella kris, vilken redan 1929 började våldsamt härja i en del andra länder, ej minst i Förenta staterna, detta av natur, hög teknik och hart när obegränsade kapitaltillgångar i alldeles särskild grad gynnade land. Tillståndet i Sverige erbjuder inga kvalitativa jämförelsepunkter med förhållandena i åtskilliga andra europeiska länder, exempelvis Österrike och Tyskland. Och vad kvantitet beträffar äro vi tre till tio gånger bättre ställda. I början av föregående år var arbetslösheten i Tyskland 4,972,000 och i Österrike 331,200 personer. Det sistnämnda landet har praktiskt taget samma folkmängd som Sverige, Tyskland har tio gånger fler invånare än Sverige. Med samma arbetslöshet i förhållande till invånarantalet som Tyskland skulle Sveriges arbetslöshetsprocent ha uppgått till icke mindre än 500,000 personer. I juni 1931 var arbetslöshetsprocenten i Tyskland 30, i Australien 28, i Norge 25, i Storbritannien 16, i Nederländerna 13, i Danmark och i Sverige 12. Siffrorna äro hämtade ur Bertil Ohlins bok Den världsekonomiska depressionen. Sveriges läge har väl sedan dess försämrats åtskilligt med hänsyn till arbetslösheten, men vi få dock icke glömma, att sysselsättningsgraden inom industrin varit betydligt högre hos oss både 1929, 1930 och 1931 än i flertalet andra länder. Tack vare denna omständighet äro vi icke nu utblottade, utan kunna åtminstone ett par år framåt nödtorftigt hjälpa de nödlidande utan att riskera statsbankrutt eller abnormt höga skatter på inkomster och nödvändighetsvaror och utan de katastrofala reduktioner i arbetarnas och statstjänarnas reallöner, som måste företagas i vissa andra länder. De uppoffringar från de enskilda medborgarnas sida, som nu torde bli nödvändiga även i vårt land för att möta kristillståndets följder, äro naturligtvis beklagansvärda — det kan man säga om varje situation, som framtvingar ett steg bakåt i ett folks genom redligt arbete tillkämpade välstånd — men de kunna dock uthärdas så länge de hålla sig inom den storleksklass, som nu är ifråga. De största rubrikerna och de saltaste tårarna torde böra sparas till den tidpunkt, då vårt läge blir verkligt bekymmerfullt. Ty den risken föreligger alltid, ehuru den icke är mycket sannolik, att Sverige glider ned i ett lika stort elände som det, där vissa andra länder nu befinna sig. Begå vi bara ett antal verkligt stora dumheter, så ökas givetvis i motsvarande grad våra svårigheter. Det värsta synes mig vara, om vi utan tvånget av den bittraste nöd länsa våra resurser, så att vi stå alldeles utblottade på medel i det ögonblick, då världskrisens djupaste vågdal passerats och det börjar gå uppåt igen. Det har förvånat mig mycket, att vissa bland dem, som yttrat sig angående dagens svårigheter, icke insett detta, utan tvärtom rekommendera ökad skuldsättning och med avsikt framkallad brist i statsbudgeten för att hålla den inre köpkraften uppe. Hur skulle vi, om vi förföre på det sättet, kunna orka med att finansiera den expansion av vårt ekonomiska liv och av den offentliga verksamheten, som normalt följer med den efter krisens slut inträdande förbättrade konjunkturen? Det vore enligt mitt sätt att se en dårskap utan like, om vi ställde så till, att vi under hela nästa period av stigande konjunktur skulle dragas med en bedrövlig ekonomi och möta den därefter kommande påfrestningen utan fullt återvunna krafter.

Om jag sålunda, herr talman, icke kan förena mig med dem, som älska att måla läget här i vårt land i idel dystra färger, så kan jag dock icke undgå

att gripas av djupa bekymmer inför den allmänna världssituationen. När det gäller den, äro de svarta färgerna på sin plats. Det är något i högsta grad beklämmande i det förhållandet, att mellan 20 och 30 miljoner människor i den västerländskt civiliserade världen för närvarande gå utan arbete och tillfredsställande försörjningsmöjligheter. Och det bedrövligaste av allt är, att denna olycka mest synes bero på statliga och organisatoriska åtgärder, sålunda ytterst på mänskligt oförnuft. Den *ekonomiska* lågkonjunkturen är denna gång ovanligt djup, men likväl måste man, om man ser sig omkring i världen, komma till den uppfattningen, att *förnuftets* långkonjunktur är mycket, mycket djupare.

Det började med världskriget 1914. Vem kan, när han nu ser tillbaka på de orsaker, som framkallade denna stora sammandrabbning mellan till större delen högtstående folk, säga annat än att de bestodo i idel hjärnspöken? Hur oändligt oväsentliga förefalla icke nu — mot bakgrunden av de just för närvarande aktuella anledningarna till spänning mellan staterna — de tvister, som den gången framkallade utbrottet? Och hur obetydliga äro icke i sin ordning de nuvarande tvistemålen gentemot dem, som skulle uppstå, om ett nytt krig tillgripes för att slita dem? Men förstär man det överallt? Ingalunda. Så långt bort från förmåga att tänka klart och se ett stycke framåt i tiden befinna sig stora grupper av dem, som utöva inflytande på sina respektive staters politik, att de säkerligen icke skulle hejda sig ens inför risken att tända en ny krigsbrand, därest de verkligen komme till makten.

Det är icke underligt, herr talman, att ett politiskt spel, som i stor utsträckning föres med hänsyn till nödvändigheten eller den förmenta fördelen av att förnöja även *sådana* element bland befolkningen, blir fördärvbringande för världens ekonomi. Här har man nu efter kriget i många av de stora staterna tävlat om att bygga tullmurar och andra »skydd» för de inhemska, nationella näringarna. Att resultatet, såsom man på förhand visste, måste komma att bli en allmän försämring av välförhållandet, bekymrade icke de partier, som med löfte om dylika åtgärder ansågo sig kunna värva valmän. Alldeles som förutsagts ha den sortens omsorger om det egna landet nu visat sig leda till, att de, som varit »föregångsnationer» i denna slags politik, drabbats vida hårdare än de övriga av krisen. De högprotektionistiska länderna ha, som framgick av de nyss meddelade siffrorna, i allmänhet den högsta arbetslöshetsprocenten, de lågprotektionistiska eller icke alls protektionistiska länderna ha hittills stått sig bäst, ehuru de givetvis icke kunnat undgå att röna ett ogynnsamt inflytande av det ständiga påbyggandet av tullmurarna i köparländerna. Att de icke råkat lika illa ut som dessa beror, såvitt jag kan förstå, endast och allenast på, att deras eget näringsliv haft fördelen av låga eller inga tullar, när det gällt införseln av varor. Vi skola därför absolut inte låta driva oss från en ståndpunkt, som är den riktiga praktiskt och principiellt och som visat sig vara till gagn för vårt land. Utan vissa stora staters ovisa ingripande i världsutvecklingen skulle i detta nu förutsättningar, så vitt jag kan förstå, funnits för minst dubbelt så hög levnadsstandard för hela Europa och Amerika som före kriget. Mycket av det, som skulle kunnat nås genom fredligt arbete, är nu för alltid förlorat. Det är dock aldrig försent att vända om, när man kommit in på en galen väg. I varje fall kan man nog bestämt våga påstå, att den stora arbetslösheten skulle försvinna som genom ett trollslag kort tid efter ett allmänt raserande av de tusen sinom tusen hinder. olika stater lagt i det internationella varuutbytets väg. En ökad industrialisering av världen, som skulle följa därmed, komme också att mycket snart resa jordbruket ur det betryck, varmed det för närvarande har att kämpa. Det är enligt min mening en synnerligen viktig uppgift för landets regering att försöka, i den mån det står i dess makt, att klargöra detta för andra stater. Om Oslo

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

konventionen icke kan tjäna någonting annat till, kan den åtminstone utgöra bakgrunden till ett sådant upplysningsarbete.

Det ligger icke, såsom det vid ytligt betraktande kanske förefaller, utanför ämnet att framhålla dessa synpunkter i en budgetdebatt. Budgeten har ingen självständig existens. Den är blott en avspegling av landets ekonomiska och sociala förhållanden. Ett ökat välstånd åt de breda lagren skulle dels stärka underlaget för statens inkomster, dels låta en mängd utgifter, som nu påkallas av den utbredda fattigdomen, bortfalla. Funnes det exempelvis ingen arbetslöshet, så behövdes icke heller några medel till arbetslöshetsunderstöd.

Ytterst går nog den oro, som kännetecknar världen sedan ett par årtionden, tillbaka på en sinnesförfattning, som uppstått ur en mycket vacker och med rätta lovprisad känsla, nationalkänslan. Det är otvivelaktigt, att uppkomsten av denna känsla och dess resultat, nationalstaterna, historiskt sett betytt en stor vinning för mänskligheten trots alla de missbruk av politisk art, vartill nationalkänslan givit upphov, sedan den mångenstädes övergått till den förväxta form, den vrångbild av ursprunglig känsla för nationell samhörighet, som kallas nationalism. Det är nog icke utan sina orsaker, som nationalismen i det innevarande seklet firat orgie efter orgie med miljoner människors liv såsom offer. Sådant brukar hända just i de skeden, då en stor idé, som fyllt människornas själar och utgjort en kraft till handling och framåtskridande, förlorat själva grunden för sin existens och lever kvar blott som ett system av benhårda dogmer och omotiverbara vidskepliga föreställningar på bottnen av de stora massornas hjärnor.

Det kan icke råda något tvivel om, att nationalstaternas områden numera ej lämpa sig som självstyrande ekonomiska enheter, om de ens någonsin gjort det. Världsdelar äro nog i vår tid de minsta enheter, varmed man kan räkna, om man skall kunna frambringa vad som kräves för människornas försörjning, ja, denna begränsning är för trång även den. I själva verket behöver ett folk som det svenska jordklotets hela vidd till marknad för avsättning av sina arbetsresultat och anskaffning av råvaror och andra nödvändighetsvaror. Och förhållandet är detsamma med varje annan nation. Alla behöva vi varandra, alla måste vi stå i fredlig och obehindrad samfärdsel med varandra för ett uppnå ett fullt tillfredsställande resultat av vårt eget arbete.

Detta är i själva verket något lika naturligt som att en gång i tiden den gamla provinsiella eller ortsliga isoleringen och självtillräckligheten bröts genom ävägbringandet av en nationell ekonomi. Men det väcker på något sätt den nationalistiskt inställda människotypens misshag. Skickliga politiker av ett visst slag veta ju alltid att utnyttja allehanda känslotämningar och tillverka stora slagnummer av all gammal bråte, som ligger kvar och skräpar i hjärnorna från gångna tider liksom utslitna kläder och trasiga möbler i ett illa skött vindskontor. Och så växer och frodas den ekonomiska nationalism, som nu hotar att fördärva allt framstegsarbete genom sina förtivlade men i längden naturligtvis omöjliga försök att vrida utvecklingen tillbaka till ett förgånget stadium. Dess resultat kunna vi avläsa i våra egna sjunkande handelskurvor, i det låga smör- och fläskpriset, i den svenska arbetslösheten och i Kungl. Maj:ts proposition nr 1, som nu skall remitteras till vederbörande utskott.

Såsom jag förut sagt, tror jag fullt och fast, att den aktuella krisen, som ju delvis också är en förtroendekris, ytterst framkallad av nationalismens härjningar — under kriget, vid fredssluten och därefter — kommer att avlösas av en ny relativ uppgångsperiod, men innan det faktum, att jordklotet nu måste bilda ett enda sammanhängande fält för fredligt ekonomiskt samarbete, blivit fullt erkänt i nationalstaternas praktiska handlande, komma fattigdom

och elände att härska, där ett vitt utbreddt välstånd och en relativ trygghet eljes skulle råda.

För att ej råka ut för missförstånd måste jag nu, herr talman, betona, att jag med det sagda icke bekämt mig till någon tro på en universalstat. Jag vill ingalunda radera nationalstaterna, som synas mig vara absolut nödvändiga instrument för kultur, rätt, ordning och social hjälpverksamhet i ordets vidaste mening. Men jag är för min del övertygad om — jag har varit det i många år — att de nuvarande staterna efter hand belastat sig med uppgifter, som överstiga deras krafter och som gå stick i stäv mot den allmänna och, så vitt man nu kan se, enda livskraftiga utvecklingstendensen fram mot *ekonomisk* universalitet. Att de dessutom samtliga äro behäftade med en arvsynd, som de ha sina föregångare, de gamla erövrar- och rövarväldena att tacka för, skall jag förbigå i detta sammanhang, ehuru den sidan av saken icke är utan sammanhang med den ekonomiska nationalismen. Alltnog, när så begränsade enheter som nationalstaterna ge sig i kast med att var för sig ordna sin ekonomi utan hänsyn till den verklighet, som alltmer sätter sin prägel på vår tillvaro, den planetariska bytreshushållningen, så måste de misslyckas för egen del och ställa till orecla för andra, just på grund av vad jag nu anför. Det är i sanning belysande, att den första stat, som övergick till socialistisk hushållning, icke i någon mån lyckats skaka av sig den nationalism, som kännetecknade dess imperialistiska föregångare, eller den tro på det egna folkets uppgift att frälsa andra nationer mot deras egen önskan, som var en sida av denna gamla nationalism. Resultatet har också blivit, att man tror sig kunna utgöra ett slags ekonomisk fästning försvarad av skyhöga tullmurar och statliga monopol, från vilken man då och då gör ett utfall, avsett att visa, hur duktig man är i att sänka priserna på andras marknader. Jag anför detta blott för att visa, hur djupt det ekonomiskt föräldrade nationalistiska tänkesättet sitter, och hur nödvändigt det är att på alla fronter gå till kamp mot dess fortsatta maktställning. En socialistisk hushållning, som är besatt av nationalismens idé, kan enligt min mening — jag hoppas att min partivän herr Möller är av samma uppfattning — inte ge avsevärt mycket mera, och i vissa fall måste den ge avsevärt mycket mindre än en fri kapitalistisk hushållning.

Verklig socialism kan enligt min uppfattning åstadkommas först då man funnit ett effektivt medel att låta den nya produktionsordningen verka oberoende av nationella staters gränser, med fullt erkännande av det faktum, att en världshushållning numera är både ofrånkomlig och gagnelig.

Ser jag till sist på konsekvenserna för vårt eget handlande av det sakläge, jag nu haft äran i korthet antyda, så synes det mig vara ett enkelt och självklart krav, att inga sådana åtgärder få vidtagas, som på grund av sin natur måste vara ägnade att försämra i stället för förbättra landets försörjningsmöjligheter både för tillfället och i synnerhet på lång sikt räknat. Det skulle vara en överflödsgärning av mig att efter vad jag förut anförut söka närmare karakterisera sådana åtgärder, som jag nu syftar på. Vi få aldrig glömma, att ju försiktigare man går fram, ju bättre man ser sig för, och med ju mindre onödig attiralj man belastat sig, dess större utsikt har man att komma välbehållen över ett sådant gungfly, som vi nu måste passera. Förra gången Sverige var ute för en stor kris, det var 1920—1923, följde landet denna regel. Den dåvarande finansministern, F. V. Thorsson, var försiktig och förtänksam. Han lyckades ingjuta något av sin anda hos oss alla. Jag tror, att vi då lade grunden till vad som med rätt eller orätt kallats Sveriges *andra* storhetstid. Om den nu redan skulle vara slut, så gäller det att i nuvarande kris handla så, att vi lägga grunden till den *tredje*.

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Då en sådan storhetstid — om den nu skulle bli möjlig — måste med sina bärande element helt vila på ett gott, skickligt, hederligt och för andra nyttigt arbete av svenska folket, och icke på statliga maktmissbruk och tvång gentemot köparna av våra arbetsresultat, är det icke *nationalistiskt* men väl *nationalt* att hoppas på en utveckling, som leder fram till något vi kunna kalla ekonomisk storhet. Låt oss — och det är mitt sista ord från denna plats i dag — låt oss i varje fall icke misströsta, förrän det blir absolut nödvändigt!

Då tiden nu var långt framskriden och många talare funnos anmälda, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att till aftonsammanträdet uppskjuta den fortsatta överläggningen i förevarande ärende.

Vid föredragning av de vid sammanträdet början avlämnade kungl. propositionerna nr 28 och 29 blevo desamma på begäran bordlagda.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 20, av herr *Ekman*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om upphävande av svenska kyrkans diakonistyrelsens tjänstebrevsrätt;

nr 21, av herr *Ekman*, om dyrtidstillägg åt den hos riksdagen tillfälligt anställda personalen; och

nr 22, av herr *Bergström, Albert*, om anlåtande av den offentliga arbetsförmedlingen för anställande av rekryter vid truppförbanden.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 12, till Konungen angående utseende av ledamöter och suppleanter i utrikesnämnden.

Anmäldes och bordlades

bankoutskottets memorial:

nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutskottet avgivna berättelse; och

nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande riksdag avgivna, till bankoutskottet avlämnade berättelse; samt

kanslideputerades memorial nr 1, angående antagande av tjänstemän i riksdagens kansli.

Justerades ett protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 4.28 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Måndagen den 18 januari e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr förste vice talmannen.

Fortsattes överläggningen angående Kungl. Maj:ts proposition nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1932/1933.

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Det första ord, jag hörde från min plats i denna kammare, var herr ålderspresidentens tal första dagen om den tid, som nu är, då det ställes alldeles särskilda krav på vår tankeskärpa, vidsynthet och beslutsamhet. Det lidande, som nu övergår världen, förklarade också herr Trygger, kan endast undanröjas genom ett djärvt ingrepp mot krisens djupare orsaker.

Det var enligt min uppfattning ett tal, som lovade gott! Det var ett lyckat anslag till 1932 års riksdag.

Man har alltså klart för sig också på herr Tryggers sida, att tiden nu är inne för stor, nyskapande handling. Man inser äntligen, att vi nu måste fatta djärva och långtgående beslut, som kräva särskild vidsynthet och handlingskraft. Man skulle nu inte längre nöja sig med palliativ och nödfallsutvägar från dag till dag utan söka undanröja krisens djupare orsaker. Det är ett program, som man kan skriva under.

Ty inte kunde jag väl tänka mig, att det skall behövas någon särskild tankeskärpa, vidsynthet eller beslutsamhet för att i stort sett låta allt förbli vid det gamla. Inte kräves det någon särdeles djärvhet och handlingskraft för en politik, vars vishet består i, att man försiktigt drager sig tillbaka i sitt skal. Vill man »undanröja krisens djupare orsaker», som herr Trygger talade om, då torde det väl gälla att reformera själva det system, som fört dithän, där vi nu befinna oss. — Den gamla första kammarens nej kan, efter herr Tryggers förklaring, förväntas bli ett frejdigt, positivt ja!

Och ändå förstår ju varje människa, att man i verkligheten från högerhåll inte alls vill någon sådan djupgående förändring, som kan undanröja den nuvarande krisens djupare orsaker. Hur illa än samhällsmaskineriet fungerar, så vill man säkerligen inte på det hållet vara med om några djupare ingrepp eller avgörande förändringar. Det är tvärtom ganska betecknande, att det första man tänker på i nuvarande katastrofala läge från högerpartiets sida är att kräva extraordinära straffbestämmelser mot redan varje spirande tanke på en förändring av den nuvarande samhällsordningen. De lagar, som hittills ha skyddat det bestående, äro inte tillfyllest, enligt borgerlig mening. Man kan icke få nog starka garantier för just den nuvarande ordningens bestånd. Det var kanske inom parentes sagt litet oförsiktigt av herr Trygger att nyss stå här och lära ut revolutionsteknik, i synnerhet sedan den Munckska kåren på grund av polisens elakhet blivit avväpnad.

Nå, det må nu bli herr Tryggers och hans meningsfränders sak att i sinom tid visa och förklara, hur de för sin del tänkt sig ett djärvt ingrepp emot den nuvarande ekonomiska krisens djupare orsaker. Jag har naturligtvis med

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

största uppmärksamhet lyssnat till herr Tryggers anförande nyss i denna debatt, men med bästa vilja kunde jag icke heller där förmärka, på vad sätt högerns ledare vill tänka sig ett upphävande av »krisens djupare orsaker». Herr Trygger talade givetvis om sträng sparsamhet och uppehöll sig särskilt vid den förmenta nödvändigheten att sänka arbetslönerna, som enligt herr Tryggers uppfattning skulle här i landet vara — såsom han uttryckte sig — »oskäligen höga». Alltså, mitt i en avsättningskris, en konsumtionskris, som herr andre vice talmannen nämnde, när varumassorna icke kunna få köpare, då rekommenderar herr Trygger en allmän minskning av köpkraften! Så tänker han sig »ett djärvt ingrepp mot krisens djupare orsaker». Man skulle kanske våga ställa den frågan till herr Trygger: Om han nu rekommenderar en löne- nedpressningsmedicin, huru kan han föreställa sig, att detta skulle vara ett sätt att stärka vår industris konkurrenskraft? Idén är ju icke originell. Huru skall man bära sig åt, ifall andra länders arbetsgivare skulle få idén att ge sina arbetare alldeles samma medicin för att på samma sätt stärka sin industris konkurrenskraft?

När för övrigt nu herr Trygger och även herr Stendahl talat så mycket om sparsamhet, må det väl tillåtas en erinran om det systematiska slöseri i det kapitalistiska samhället, som är en följd av den oreglerade konkurrensens system, produktionens anarki, de enorma reklamkostnaderna, de militära rustningarna o. s. v. Sannerligen, det är ganska paradoxalt att höra företrädarna för detta system rekommendera sparsamhet!

Man har, såvitt veterligt är, på borgerligt håll i verkligheten inte mer än ett allmänt program för framtiden, inte mer än en lösning på alla svårigheter, en enda förtvivlans vanmäktiga förhoppning: helt enkelt den, att krisen skall plötsligen såsom genom ett trollslag hävas av sig själv, och att som ett mirakel skall följa en storartad period av återuppblomstring för de privatkapitalistiska samhällena. På den förhoppningen lever den nuvarande regimen. Därefter inrättar man sig och väjer överallt tillbaka för att beslutsamt slå in på de enda vägar mot en ordnad framtid, som nu stå till buds, nämligen dem, som anvisas av den socialistiska åskådningen och ha konkret formulerats av den socialistiska internationalen. Något slags »vidsynt beslutsamhet», någon som helst lust att gå till botten med de nuvarande svårigheterna komma vi aldrig att få bevittna från deras sida, som representera den gamla och dömda ordningen. Jag har svårt att tro, att herr Tryggers vackra inledningsord voro avsedda att tagas på allvar. De voro väl ungefär lika mycket värda i praktiken som regeringarnas generösa förklaringar, att de uppriktigt ansluta sig till den allmänna och samtidiga avrustningens idé, i den mån en sådan avrustning icke menligt inverkar på respektive lands trygghet.

Men jag tar i alla fall upp tanken. Vad skulle i nuvarande krisläge rimligen och naturligen kunna anbefallas? Vilken allmän politisk linje skulle man nu kunna förena sig om, inte för att häva krisens djupare orsaker — det är kanske för mycket begärt just nu — men för att kunna på bästa sätt draga sig fram. Ett sådant allmänt övervägande, herr talman, kan måhända lika gärna få företagas av den, som icke förut haft äran tillhöra denna församling, som av dem, vilka sedan länge betraktat händelserna från riksdagens speciella atmosfär. År 1932 är ju i alla fall lika nytt för oss alla.

Under svåra och hotande tider brukar det sägas, att vi ha så stora gemensamma intressen att taga vara på, vi sitta alla i samma båt, som det heter. Det har betonats i dag, och det är riktigt. Den sammanhållning, det samarbete, den solidaritet, som nu kräves av dem, som bo i detta land — och förresten även av dem, som bo i alla andra länder — kan rimligtvis inte betyda annat, än att det nu måste bli ett slut på möjligheten för enskilda personer eller grupper att göra ohägn emot det allmänna och handla, som om

någon solidaritetsplikt icke existerade. Det måste bli ett slut på den sortens fria men landsfarliga företagsamhet, där t. ex. några stycken herrar arbetsgivare ha befogenhet att mitt under brinnande kris, mitt under det kristillstånd, varom herr Trygger också talade, slunga ut landet i en jättekonflikt, som till den växande massan av arbetslösa skulle lägga nya väldiga befolkningslager utan människovärdig existens. Det måste antligen bli ett slut på det gamla laissez-aller och laissez-faire. Det är heller icke rimligt att i tider som dessa, då vi alla sitta i samma båt, tillåta, att den båten bringas nästan till kantring genom manipulationer av ett enda privat finansföretag. Tiden och läget borde inte heller göra det möjligt för enskilda personer i åklagare- eller domarställning eller i militär befälsställning att genom sina tilltag splittra upp hela nationen och väcka en våldsam strid samt provocera fram hat och bitterhet — just i solidaritetens ödestimme!

Tiden synes mig också verkligen vara mogen att klargöra för en del — för den ansvarslösa delen — av den härskande klassen, att dess skadegörande regemente icke längre kan tålas. Bör man icke här i landet rycka upp sig till att visa en smula fasthet i stället för flathet och undfallenhet mot alla dem, som anse sig mitt under krisen ha rätt att föröva sabotage emot den relativa sammanhållningens och det naturliga samarbetets principer?

I stället för att följa den anvisning om skärpta straffbestämmelser emot högförräderi, som finnes i den första högermotionen, bör man kanske i stället överväga, om det icke under nuvarande läge finns en hel del handlingar, som lämpligen skulle kunna rubriceras såsom förräderi mot nationen. Det är icke det gamla högförräderiet, som nu hotar, men det synes råda bland ledande kretsar i detta land en anmärkningsvärd förblindelse i fråga om plikterna emot det hela och gemensamma. Man tillåter sig en på en gång trångsynt och hänsynslös handlingsfrihet, nedärvd från en nu, såsom jag tror, för alltid förgången period, då den härskande klassen kunde tillåta sig nästan vad som helst.

Med all rätt framhöll herr Trygger i sitt inledningsanförande, att »den påfrestning, för vilken de särskilda länderna nu äro utsatta, kan jämföras med den, som var en verklighet mitt under det brinnande världskriget.» Men just därför bör man icke i detta läge tolerera de privatkapitalistiska företagens framfart med vår valuta eller med produktionsapparaten; icke heller bör man tåla några attentat från de administrativa, judiciella eller militära makthavandenas sida mot den moraliska sammanhållningen.

Från högersidan brukar man också tala om vikten av att statsmakternas auktoritet hålles uppe. Gärna vill jag för min del vara med och tillstyrka en sådan politik. Men må man bara vända sig åt rätt håll! Det är verkligen inte från några utsvultna arbetarpojkers sida, med stenar i händerna, som faran hotar! Jag vill heller knappast tro, att de fascistiska kårerna inneburit någon omedelbar fara för kupper. Men till herr Tryggers tal om den Munckska kårens defensiva karaktär kan man knyta den reflexionen, att all erfarenhet från utlandet visat raka motsatsen: de fascistiska kårerna ha överallt visat offensiva tendenser. Men de, som hos oss hittills gått fram till farliga angrepp mot statsmaktens anseende och mot de gemensamma intressena och värdena, det är den lilla reaktionära grupp av arbetsgivare och finansmän, jurister och militärer, som under sista tiden grundligt lyckats kompromettera tilltron till den nuvarande regimen.

Jag vill inte i onödan riva i alla de sår, som tillfogats rättsmedvetandet, eller gå närmare in på den följd av åtgärder under sista halvåret, där ju i alla fall regeringen kan fränsäga sig det formella ansvaret. Jag vill inte heller från denna plats gå in på Adalshändelserna, annat än i fråga om ett visst moment, som ligger helt utanför nu pågående eller avslutade processer. Men jag vill

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

taga upp den allttjämt obesvarade fråga, som har sitt politiska intresse: hur gick det egentligen till, att regeringen efter skottlossningen i Lunde kunde utgiva en så fullständigt oriktig kommuniké? I denna påstods det på ej mindre än tre ställen, åsyftande tre olika tillfällen, att folkmassan skulle hava skjutit mot militären. Om jag nu får erinra om denna kommuniké, så omnämndes där bland annat mötet i Frånö o. s. v. Så heter det: »Efter mötet tågade deltagarna till de arbetsvilliga stuveriarbetarnas förläggningsplats. Här hade utposterats såväl polis som militärmanskap.» Här ha vi den första oriktigheten, då det ju alls inte fanns någon polis utposterad. Sedan heter det: »En framför förläggningen utsatt militärpatrull blev härvid utsatt för stenkastning och beskjutning med skarpa skott.» Beträffande skarpskjutningen må hänvisas till Adalskommissionens berättelse. Vidare heter det i kommunikén: »Då patrullen drog sig tillbaka mot förläggningen, fortsattes skottlossningen från den efterföljande folkmassan. Patrullen avlossade då mot förföljarna några skarpa skott. Dessa trängde emellertid fortfarande på, varvid ytterligare skott avlossades.»

Jag kan försäkra herrarna, att jag hört många relationer av, hur det skulle ha gått till i Lunde och detta från personer, som väl bör anses initierade, men icke från något håll, icke från militärt och icke från polishåll samt naturligtvis ännu mindre från den andra sidan, har man hört några uppgifter, som kunna sägas ha legat till grund för denna målning av läget.

Under månader framåt missledde dessa officiella meddelanden stora delar av opinionen, och allttjämt tror man på många håll, särskilt i utlandet, att skottlossningen i Ådalen kom till stånd, efter det att kommunistiska arbetare hade gått till väpnat anfall mot militären. Den falska uppläggnings från början var sedan orsaken till en hel rad efterföljande olyckor. Vad som med en klok och rättfärdig uppläggning från början hade kunnat reduceras till en tillfällig, enstaka katastrof — på intet sätt betecknande för vårt land och förorsakad av några enskilda, omdömeslösa personer — det blev nu i stället ett slags Dreyfusaffär, där arméns och ordningsmaktens prestige låg i vågskålen.

Vem eller vilka bära ansvaret för den falska rapporten, som fått så vittgående konsekvenser? Den frågan måste här få framställas, även om den hittills har konsekvent förhindrats och undertryckts.

Man vet ju också, att ännu inga som helst åtgärder vidtagits, intet klander har riktats, inga åtal ha anhängiggjorts mot någon ämbets- eller tjänsteman, för att han skulle hava oriktigt informerat sina överordnade i Ådalsaffären eller för att någon skulle ha gjort sig skyldig till försummelse, då det gällt att vederbörligen verifiera erhållna uppgifter. Skall detta faktum — den fullständiga officiella passiviteten i denna punkt — tolkas så, att vederbörande anse det alldeles i sin ordning, att landets regering i en riksviktig angelägenhet distribuerar uppgifter, som sedan visat sig oriktiga?

Det behöves icke närmare utvecklas, huru statsmakternas auktoritet spolie-rats, och likaså allmänhetens tillit till offentlig myndighets uppgifter, när denna samma allmänhet blir varse, att de högsta statsämbetsmännens påstående om fakta icke kunna tagas på allvar, och att dylikt får oanmärkt passera. Om nu regeringen tydligen icke vill göra några underordnade tjänstemän ansvariga i denna sak, måste väl detta tolkas så, att den själv, ensam, vill taga på sig hela ansvaret för den oriktiga kommunikén?

Man kan heller inte undgå att observera den tvetydighet och oklarhet, som efterföljt de första, oriktiga meddelandena om Ådalstragedien. De första officiella meddelandena ha aldrig blivit klart dementerade, även om Adalskommissionens berättelser få tagas som en slags rättelse av de första uppgifterna. Men det finns som bekant många, som helt enkelt bestrida Adalskommissionens framställning och håller sig till regeringens egna meddelanden. Allttjämt spe-

las det på två skorrande strängar i denna sak. Än heter det, då man vänder sig åt vänster, att det naturligtvis var synnerligen beklagligt med skottlossningen i Lunde. Man måste ju söka förhindra, att militärer användas i dylika fall, och man vill gärna tro, att arbetarmassorna bestå av övervägande lugna och laglydiga människor o. s. v. Men åt det andra hållet, åt höger, heter det: Militärmakten kunna vi aldrig helt avstå ifrån. Till yttermera visso och för att kunna med kraft slå ned sådana svåra kommunistiska oroligheter som i Lunde, begära vi en extra, välbeväpnad statspolis. — Så skola skotten i Lunde, utöver allt annat, kosta staten 1,200,000 kronor om året. Det var dyrbara skott, som föllo den 14 maj — hur dyrbara, kommer man underfund med först så småningom.

Hela statspolisidén är enligt min uppfattning ingenting annat än den logiska fortsättningen på den ursprungliga, falska versionen, att Lundetragedien var en följd av kommunistiska arbetares farliga aggressivitet. Så hålles alltjämt splittringens och de skarpa sociala motsättningarnas tillstånd vid makt, fast man egentligen så väl vet, att om blott vederbörande chefer och befäl hade gjort sin enkla plikt i Ådalen, hade aldrig allt detta behövts.

Herr talman! Jag har helt enkelt med tanke på framtiden velat vädja till den solidaritet och den besinning, som i nuvarande läge måste anses tillrådlig. Att tiden är ur led, kunna vi kanske icke göra så mycket åt. Men vårt land ligger ju ändock en smula på sidan om de stora konflikternas områden, och vi skulle kanske kunna driva här i landet ett slags neutralitetspolitik också under det ekonomiska och sociala krig, som nu skakar världen, även om vi blott äro, såsom herr Örne sade, »en provins i den ekonomiska världsstaten». Svenska folket skulle kanske nu under krisen kunna känna sig som en särskild enhet och söka att åtminstone provisoriskt införa ett slags moratorium beträffande en del inre strider och uppgörelser. Men för detta kräves en god vilja från de ledande kretsarna, som man hittills icke sett, utan alldeles tvärtom! Det är med denna allmänna linje för ögonen, som jag riktat mig emot vissa företeelser, vilka enligt min mening under en kritisk tid varit ägnade att allvarligt splittra och försvaga vår motståndskraft och sålunda ytterligare fördunklat den ovissa vägen mot framtiden.

Alla sköna paroller i samlingens och sammanhållningens tecken kunna endast då ha någon mening, när de fattiga arbetarmassorna i fabriker och jordbruket bli varse, att man bjuder dem handen till verkligt samarbete, när man går dem till mötes, icke med lönedepressningar, polismakt, militärmakt och fascistiska kårer samt allehanda åklagaraktioner, utan med förtroende och tillit, med faktiska och effektiva hjälptåtgärder, med ett rättfärdigt och kamratligt uppsåt, med andra ord, då man äntligen vill bekväma sig till att förverkliga den sociala och ekonomiska demokratin, utan vilken den politiska demokratin är blott ett yttre hölje.

Herr statsrådet **Larsson**: Herr talman! En direkt fråga av den senaste talaren föranleder mig att lämna en upplysning, som egentligen måhända hade varit överflödigt, men som kammarens ledamöter kanske ändå kunna finna i någon mån av behovet påkallad. Den siste talaren frågade nämligen, om jag förstod honom rätt, i upprepade vändningar ungefär så: hur var det möjligt, att regeringen kunde utskicka en så grundfalsk, fullständigt oriktig kommuniké omedelbart efter Ådalshändelserna? Och han upprepade litet längre fram: vem eller vilka är det, som bära ansvaret för den där kommunikén? Han frågade vidare, om han inte kunde få framställa den frågan här i kammaren, eftersom alla föregående försök — om jag förstod honom rätt — att få klarhet på denna dunkla punkt visat sig resultatlösa.

Jag ber då att med anledning av detta allenast få erinra därom, att den kom-

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

muniké, som på kvällen Kristi himmelsfärdsdag utfärdades av regeringen, inleddes med det uttalandet, att, enligt vad länsstyrelsen i Västernorrlands län meddelar, det vid händelserna där uppe förhållit sig på därefter återgivet sätt. Regeringen har sålunda avgivit den enda grund för sin upplysning om förhållandena, som var möjlig för regeringen att ha, nämligen sin representant i orten, som meddelade, vad som enligt av densamma inhämtade uppgifter hade inträffat. Detta har fullt klart och tydligt av regeringen meddelats i den utsända kommunikén, och någon som helst hemlighetsfullhet om vem som bär ansvaret och på vad sätt dessa uppgifter kommit till, har, såvitt jag förstår, aldrig någonsin förefunnits.

Jag vill tillägga, att, såvitt jag kan finna, länsstyrelsen i Västernorrlands län, då den lämnade detta meddelande om förloppet, befann sig i god tro. Den hade i sin tur inhämtat uppgifter ifrån myndigheter på orten och av andra, som väntades kunna lämna upplysningar om saken, och jag är livligt övertygad om, att den levde i fullständig övertygelse om, att den relation, som lämnades, var den riktiga.

Nu vill jag till detta allenast lägga, att det ingalunda torde förhålla sig så, som den senaste talaren framhöll, att det på alla punkter är avgjort hur det verkligen tillgick. I alla händelser lämnar Ådalskommissionens rapport ingen fullständig klarhet på den punkten. Den antyder ju tvärtom, att man aldrig torde kunna erhålla fullständig visshet, huruvida skottlossning förekom ifrån folkmassans sida eller inte. Det är sålunda under alla förhållanden icke avgjort, att sådan skottlossning icke förekom.

Jag skall nöja mig med att lämna denna upplysning. Som jag började med att säga, kunde den egentligen vara överflödig, därför att den framgår redan av kommunikéns ordalydelse.

Jag vill emellertid tillägga en enda sak utan att i övrigt ingå på den senaste talarens anförande. Han ingick i slutet av sitt inlägg även på frågan om statspolisen och sade, att hela denna idé om en statspolis är ett utflöde av den tankegång, som föddes med Ådalshändelserna, och att denna tankegång är grundfalsk, ty i stället för att möta massorna med polis och militär skulle man möta dem med förtroende och tillit. Jag är visst för min del böjd för, att man skall möta folket med förtroende och tillit, men jag måste å andra sidan säga, att representanterna för den svenska statsmakten aldrig kunna uppgiva kravet på ordningens upprätthållande. Och att det för ordningens upprätthållande kräves, att samhället är utrustat med en tillräckligt stark polismakt, det är en av de erfarenheter, som enligt min övertygelse det senaste året allra kraftigast bort lära oss att vara ense om.

Herr Pauli: Herr talman! Det är inte min avsikt att här avge någon utförligare replik till socialministerns förklaring. Jag har inte berett mig på att ingå på någon diskussion om den saken. Men jag kan dock inte underlåta att uttrycka min förvåning över den form, som herr statsrådet fann lämpligt att ge åt sin uppfattning om det nuvarande stadiet av diskussionen angående skottlossningen där uppe i Lunde. Han sade, att det i alla fall numera icke kunnat avgöras, att skottlossning från demonstranternas sida *icke* förekommit. Det är det väl i alla fall så, att bevisbördan bör åligga dem som påstå, att skottlossning förekom, och inte dem som påstå motsatsen. Jag erinrar mig i detta sammanhang en liten historia. Det är ju inte alldeles utan prejudikat, att man berättar små historier under denna debatt. Den har för övrigt ett visst samband med en annan föregående talare, nämligen min partivän herr Branting.

Det var nämligen så, att när August Palm för flera årtionden sedan hade avjänat ett fängelsestraff på grund av ett av de många tryckfrihetsmål, som

man då för tiden ansåg nödigt att anhängiggöra mot svenska socialdemokrater, mottogs han vid utgången ifrån fängelset av en entusiastisk folkmassa, bland vilken även Hjalmar Branting befann sig, och flera av dessa hans vänner blevo efteråt åtalade därför att de hade hurrat. Även Branting blev av ett par polisvittnen tillvitad att ha hurrat. Men det visade sig sedan vid närmare vittnesförhör, att så icke hade skett, varför polisvittnena ändrade sin uppgift till att Branting i alla fall hade »rört på skägget». Han hade nämligen helskägg på den tiden. Det förefaller mig, att den ståndpunkt, till vilken man nu på officiellt håll kommit beträffande den famösa skottlossningen i Lunde ifrån demonstranternas sida, skulle i fråga om snöplig reträtt ganska mycket påminna om polisvittnenas situation den gången.

Jag har emellertid, herr talman, inte begärt ordet för att diskutera dessa saker och inte heller för att i likhet med vissa föregående talare ge mig in på någon utredning om krisens djupare orsaker. Jag hade tänkt att helt kort och anspråklöst i någon mån belysa krisens inverkan på ett visst område, som av flera skäl ligger mina intressen nära. Det kan kanske inte anses opåkallat att i en debatt, som rör sig om remiss av statsverkspropositionen och dess olika huvudtitlar till statsutskottet, verkligen också något diskutera en av dessa huvudtitlar, och jag har för min del tänkt säga några ord om åttonde huvudtiteln.

När jag satt i slottskapellet vid riksdagens högtidliga öppnande och hörde den nye ärkebiskopens predikan, sade jag till mig själv, att det var inte bara vältaligt utan även välbefogat, när han citerade det nationalekonomiska partiet ur Herrens bön och framhöll, att i kris- och nödtider är ropet på det dagliga brödet mer än eljest det primära, att brödfrågan då mer än eljest kräver sin omedelbara lösning. Det finns en del i jämförelse med brödfrågan mindre nödvändiga ting, som man under sådana förhållanden skjuter på framtiden, och kulturbudgeten bär i detta avseende syn för s ägen. Jag behöver endast förevisa dessa två volymer av åttonde huvudtiteln: den för förra året och den för detta år. Redan deras respektive sidantal bär ett rätt vältaligt vittnesbörd om skillnaden. Den förra omfattar 918 sidor, den senare 665. Den förra volymen visar, att den är tillkommen under vad en talare, som citerade Moseböckerna i dag på förmiddagen, kallade de feta nöten tid, medan den här andra huvudtiteln redan tydligen har inträtt i de magra nöten stadium.

Var och en måste ju erkänna, att vi äro tvungna att spara i dessa tider. Men vi måste också säga oss, att det inte är nog med att det sparas, man måste också se upp med hur det sparas. Och detta kan det vara skäl att se efter inte minst i fråga om denna huvudtitel, som till redaktör har en ämbetsbroder till den nyss citerade ärkebiskopen. Jag är säker på att båda dessa höga kyrkliga dignitärer äro väl medvetna om att det finns andra bibelord, som handla om brödet. Det finns inte bara det som säger: »vårt dagliga bröd giv oss i dag»; jag erinrar mig också ett som säger, att »människan lever inte av bröd allena». Det finns med andra ord andra värden än de materiella kulturvärdena. Den andliga kulturens, vetenskapens och folkbildningens önskemål och behov få inte ens i nöd- och kristider tystas ned; de ha rätt att bli beaktade och tillgodosedda — naturligtvis inom den ram, som det ekonomiska nödtvånget skapar.

Jag hörde nyss en ledamot av denna kammare privat säga, att man får inte pressa en bild för mycket, och jag skall därför skynda att välja en annan bild. Jag fick den till skänks av herr Trygger i förmiddags, när han, som det nyss hette, »lärde ut revolutionsteknik». Han sade då, att »belysningsanordningarna äro ganska betydelsefulla i ett samhälle». Jag vill tillägga, att de äro det inte bara när det gäller anställandet av revolutionära kupper, utan även för vårt dagliga liv, och jag tänker nu främst på de andliga belysningsanordnin-

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

garna. Herr Trygger berättade en sedelärande historia om en tilltänkt fransk revolutionär, som gav order till en kamrat att gå ned på gatan och släcka gaslyktorna. Det är naturligtvis långt ifrån mig att, trots ecklesiastikministerns kända sympatier för den franska republiken, vilja stämpla honom som något slags revolutionär, men då man studerar hans huvudtitel, verkar det dock som om han gått omkring på den svenska kulturens gator och släckt väl många gaslyktor — efter min mening flera än som är nyttigt för nämnda kulturs sunda funktion.

Naturligtvis kan herr statsrådet invända: var så god och se på totalsummorna; det är inte någon vidare farlig minskning. Och det får man ju erkänna, att då slutsumman går upp till 154 miljoner, är en differens på knappast 300,000 inte något så uppseendeväckande underomständigheter som de nu rådande. Man måste också med tacksamhet inregistrera, att statsrådet i sin inledning till huvudtiteln beklagat de strykningar, som måst göras, och uttalat en välvillig och from förhoppning om att anslagen snart skola kunna återställas. Men om man ifrån totalsiffrorna går till en granskning av de särskilda posterna, blir man, åtminstone jag, ganska betänksam. Här har statsrådet och organisationsnämnden tillsammans fört en Geddesyxa, med vilken de flitigt huggit av en kvist här, en gren där, och ibland ha de även rothuggit hela träd i åttonde huvudtitelns rika flora. Det förefaller mig som om yxan ibland huggit till något ojämnt och ensidigt, och att bland de många strykningar, som skett, det finns en del, som man inte har lika gott fog för som för vissa andra.

Jag vill först och främst fästa uppmärksamheten vid ett ärende av djupgående social betydelse, som, när det i föl behandlades i riksdagen, tilldrog sig allmän och stor uppmärksamhet. Det är frågan om folkhögskolestipendierna. Att denna fråga, utom sin betydelse i fråga om folkbildningen, också har en social bakgrund, är för oss alla välbekant. Våra folkhögskolor ha under de senaste åren besökts av växande skaror av svensk ungdom, och dessa skaror ha framför allt kommit ifrån den arbetslösa ungdomens läger. Dessa ungdomar ha varit kloka nog att inse, att den påtvungna ledighetstiden kunde användas till något bättre än att slå dank, och de ha kommit till dessa folkhögskolor för att lära sig nyttiga ting, för att om möjligt skaffa sig en basis för framtida yrkesutövning och utkomst. Men för att detta skall vara möjligt, har man måst ge dem stipendier. De flesta av dessa ungdomar kunna inte på egna medel existera vid folkhögskolorna. Efterfrågan på folkhögskolestipendier har varit i ständigt och jämnt stigande under de senaste åren, och samtidigt ha de stipendiesökandes kategorier mer och mer förskjutits ifrån de bemedlade ungdomarna till de mindre bemedlade och de obemedlade, vilket även belyses därav, att den högsta behovsklassen, den som under det närmast förflutna året fått 45 kronor i månaden, har utgjort största antalet stipendiesökande. Detta illustrerar bildningstörsten hos denna arbetslösa ungdom, och statsmakterna måste också säga sig, att bland de medel, som vi ha till hands för att bekämpa ungdomsarbetslösheten och dess moraliskt nedbrytande verkningar, kan det knappast finnas något bättre och ur olika synpunkter mera sympatiskt än just folkhögskolestipendierna. Därför fick man också i föl bevittna, att sedan det stått åtskillig strid i utskottet, där man från borgerligt håll gjort motstånd mot anslagssummans ökande, så hördes det, när frågan kom till kamrarna, knappast en röst mot en sådan höjning. Man företog en betydlig utökning av anslagssumman, och samtidigt ändrade man det direktiv, som Kungl. Maj:t redan då ifrågasatt, varigenom man skulle ha stoppat möjligheterna att tillgodose ytterligare stipendiesökande. Nu i år har skolöverstyrelsen konstaterat, att tillströmningen av stipendiesökande vuxit ytterligare och att denna starka nya tillökning fortfarande kommer från den arbetslösa ungdomen. Skolöverstyrelsen har gjort en noggrann undersökning över medelsbehovet och kommit till en

summa av 470,000 kronor. Naturligtvis har den förutsatt, att denna summa fortfarande skulle utgöra förslagsanslag, så att senare eventuellt tillkommande också kunde tillgodoses. Kungl. Maj:t har emellertid på tillstyrkan av organisationsnämnden dels vägrat gå med på den höjning med 60,000 kronor, som överstyrelsen föreslagit, dels inte velat bibehålla karaktären av förslagsanslag utan föreslagit ändring till reservationsanslag. Med andra ord: de arbetslösa ungdomar, som utöver denna gräns skulle komma att söka stipendier, skola stängas ute. Samtidigt har föreslagits, att den högsta stipendiesumman, 45 kronor, skall sänkas till 40 kronor. Naturligtvis ger detta senare en möjlighet att utdela ett större antal stipendier, men jag tror i alla fall absolut inte, att vi kunna nöja oss med Kungl. Maj:ts förslag, hur mycket man än betonar de statsfinansiella synpunkterna. Här finnas så starka skäl av humanitär och social art, som tala emot de strikt statsfinansiella kraven, att jag känner mig övertygad om att en ändring kommer att vidtagas, i varje fall beträffande anslagets karaktär.

Gå vi sedan till andra folkbildningsändamål, folkbiblioteken, föreläsningskurserna av olika slag m. fl. folkbildningsgrenar, så finna vi att Kungl. Maj:t även här gått fram med en bryskhet, som säkerligen kommer att väcka gensaga. Det är bl. a. ganska egendomligt att se, hur den sittande regeringen, som ju anses representera ett utpräglat nykterhetsintresse, icke desto mindre funnit sig böra så hårdhänt beskära de olika nykterhetsorganisationernas bildningsverksamhet, att den av deras biblioteksanslag skurit bort icke mindre än 20 procent. Man måste komma ihåg, att dessa organisationer äro småfolksorganisationer, som innesluta massor av arbetslösa, varför man knappast kan förutsätta, att de genom höjda medlemsavgifter skola kunna fylla de luckor, som anslagets minskning åstadkommer. Man uppmärksammar också, att vissa folkbildningstidskrifter: Bokstugan, Studiekamraten och Biblioteksbladet, fått starka beskrningar; men det egendomliga är, att Bokstugan fått dubbelt så stark beskrning som de två andra. Vad kan det bero på? Det vill inte synas som om man från departementets sida från början underrättat sig om hur det var ställt med Bokstugans ekonomi, men efter vad jag hört uppgivas, lär man ha resonerat så, att Bokstugan skötes så pass bra och ekonomiskt och följaktligen har så goda affärer, att den därför gärna kan få minskat statsanslag. Detta är ju ett ganska underligt sätt att belöna den ekonomiska skötsamheten.

Överhuvud taget ha biblioteken på ett verkligen beklämmande sätt varit ut-satta för Kungl. Maj:ts infama påpasslighet. Folkbiblioteken ha fått punga ut med hela 72,500 kronor, och det är ett synnerligen djupt grepp i deras kassa. Se vi sedan på läroverksbiblioteken, har deras bokinköpssumma minskats med 8,000 kronor, de två universitetsbibliotekens ha vardera reducerats med 10,000 och kungliga bibliotekets med 5,000. Man kan fråga sig, varför kungliga biblioteket blivit skonsammare behandlat än de två universitetens. Jag vet inte vad det beror på. Överhuvud taget är det rätt förvånande, att Kungl. Maj:t kunnat avpressa dessa bibliotek ett medgivande, att de äro i stånd att klara sig med en sådan nedskärning. Vi ha ju dock under de föregående åren, när dessa biblioteksanslag varit under behandling, fått till full evidens uppvisat för oss, vilka oerhörda svårigheter de ha att kämpa med för att kunna hålla uppe sitt bestånd av böcker och tidskrifter på en sådan nivå, att de nödtorftigt tillgodose den vetenskapliga undervisningen och forskningen här i landet. När de då av skäl, som jag inte känner till, nödgas gå med på, inte ett status quo, utan en stark nedskärning, så föreställer jag mig, att dessa svårigheter under det kommande budgetåret måste komma att ökas på ett i flera avseenden kanske rent katastrofalt sätt.

Kasta vi vidare en blick på den i huvudtitelns slut befintliga listan över

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

understöd av diverse slag åt vetenskap, vitterhet, konst o. s. v., befinnes det, att, fränsett en del anslagsminskningar, man med ett djärvt grepp strukit bort ett helt tiotal poster. Jag vill inte påstå, att alla dessa poster äro av vital eller väsentlig natur för den svenska andliga kulturens vidmakthållande, men det finns åtskilliga av dem, som äro ganska betydelsefulla, och jag vill inte minst erinra om en rad av vetenskapliga tidskrifter, som nu tyckas mista en stor del av sitt statliga understöd.

Jag kan inte underlåta att jämföra det öde, som drabbat dessa små och i många fall betydelsefulla kulturanslag med det som drabbat ett annat i viss mån vetenskapligt anslag, som återfinnes i fjärde huvudtiteln. Där är uppfört ett anslag till ett krigshistoriskt bokverk »Sveriges krig åren 1611—1632». Detta bokverk har man nu hållit på att förbereda i många herrans år, och det beräknas kosta 160.000 kronor, vilket är en ganska nätt summa. Huruvida det stannar vid detta, vet jag inte. Varje år utges emellertid under fjärde huvudtiteln 19.000 kronor till generalstaben för vidare arbete på denna historia om Sveriges krig under Gustaf II Adolfs tid. Jag tittade nyfiket efter i fjärde huvudtiteln för att se, om man i år strukit posten. Jag tänkte nämligen så, att har man gått fram med sådan härjarehand på åttonde huvudtiteln beträffande anslagen för olika vetenskapliga ändamål, då måtte man väl också ha visat samma kurage, när det gällde anslaget till »Sveriges krig åren 1611—1632». Men ingalunda. Denna post befanns vara alldeles orubbad. Inte ett öre hade inknappats. Här hade mordängeln hejdat sitt blodiga svärd. Vad kan detta bero på? Visserligen ha vi i år 1932 att fira ett jubileum över slaget vid Lützen, och det kan ju hända, att detta är ett känslökäl, som medverkat till att regeringen ansett sig kunna lämna detta anslag obesekret, medan den samtidigt varit njugg på välbehövligen anslag till ur nutidssynpunkt värdefullare vetenskapliga verk. Jag vill emellertid erinra om, att 1932 inte bara är ett minnesår för slaget vid Lützen. Det är också den stora freds- och avrustningskonferensens år. Och det är slutligen, som vi alltför väl veta, ett kris- och nödår. Vi borde därför detta år ha mera skäl att tänka på den fredliga kulturens behov än på krigshistoriska verk, som röra tiden 1611—1632.

I anslutning härtill går tanken lätt till regeringens inställning i fråga om två sådana anslag som det till fredsrörelsen och det till skytterörelsen. Båda två ha knappats in, men trots denna inknappning är anslaget till skytterörelsen alltjämt mångdubbelt större än anslaget till fredsrörelsen. Det är något att tänka på just i år. Jag vill också skjuta in en sak, som jag på denna plats ofta erinrat om, ehuru hittills förgäves, nämligen att man i de svenska läroverken alltjämt fortsätter med att vid de s. k. landstormsövningarna låta skolorungdom bedriva krigiska lekar med hjälp av vapen och materiel, som tydligen ställts till förfogande av den svenska arméförvaltningen. Vore det inte på tiden, att den nu sittande regeringen tittade en smula i papperen, vad den saken beträffar, och tänkte efter, huruvida inte dessa materielutlämningar till landstormsövningen borde begränsas till de vuxna människors landstormsövningar och inte komma till användning vid småpojknas krigslekar.

För att slutligen återgå ännu ett ögonblick till åttonde huvudtiteln har jag även frapperats av de obarmhärtiga beskärningar, som drabbat två av våra större museer, nämligen Nationalmuseum och Historiska museet. Det förra klämmer på nära 40.000 kronor och det senare på åtskilligt öfver denna summa. Jämför man med huvudtiteln i fjol, blir det i det senare fallet en prutning på 60.000 kronor, men däri finns det en del engångsanslag, som måste borträknas. Härtill kommer inställandet av den i fjol beslutade nybyggnaden för Historiska museet, som skulle ha gått på 150.000 kronor för i år. Dessa två museer äro ingalunda några vanskötta institutioner. De ha tvärtom just under de senare åren gjort sig bemärkta genom en berömvärd livaktighet, både då det gällt

verksamheten inåt och då det gällt att ställa de förvärvade samlingarna under allmänhetens ögon. Denna ökade livaktighet får en ganska dålig belöning genom den rigorösa behandling, som de nu ha underkastats. *Statsverkspropositionen.*
(Forts.)

Jag vill i korthet tillfoga den reflexionen, att en sådan sparsamhetspolitik, som yttrar sig i inställandet av de många nybyggnader, varom herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet talar i sin huvudtitel, är ganska tvi-velaktig. Det är ju faktiskt så, att genom att inställa nybyggnader inställer man också arbetstillfällena. Man minskar antalet av de just i denna tid välbehövligen arbetsmöjligheter, som skulle kunna avhjälpa den rådande arbetslösheten. Herr Möller sade några tänkvärda ord om den saken under förmiddagens debatt, då han förklarade, att en sådan sparsamhet, som leder till onödigt ökad arbetslöshet, inte kan vara av godo. Ett av de i huvudtiteln berörda byggena är ju inte alldeles nytt. Det är Karolinska sjukhusets, och det har ju också herr statsrådet dess bättre inte velat avbryta. Därtill har han haft synnerligen goda skäl. Han har nöjt sig med att nedpruta summan. Man må livligt hoppas, att denna nedprutning inte skall åstadkomma något avbrott i de förberedande anläggningsarbetena till detta sjukhus, om vilket så många strider ha stått, men vars tillkomst och snara tillkomst betyder så ofantligt mycket för vårt lands sjukvård.

Ja, herr talman, jag har tillåtit mig att här i förskott påpeka en del saker, som jag uppmärksammat i denna huvudtitel, till vilken vi senare få ymniga tillfällen att återkomma. Jag har inte gjort det därför, att jag underskattat de svårigheter, som vidlådit redigerandet av denna liksom andra huvudtitlar just i år. Jag kan föreställa mig, att ecklesiastikministern inte haft det alltför lätt. Han har inte bara haft över sig statskontoret, som är den gamla statsfinansiella busen, ehuru den inte så mycket tycks ha gjort sin röst hörd denna gång, utan även den nya organisationsnämnden. Dessutom har bakom det hela stått finansministern med sitt bart huggande svärd. Situationen påminner en smula om vad jag läste i min ungdom i Xenofons Anábasis, där han berättade, huru det gick till, när de persiska soldaterna skulle drivas till anfall mot de grekiska falangerna. Det gick inte utan att dessa persiska soldaters befälhavare stodo bakom och med gisselslag drevo sina soldater fram till anfall. Jag vet inte, hur pass särigt statsrådet Stadeners kulturella samvete kan vara av de gisselslag, som drabbat honom från de nämnda statsfinansiella auktoriteterna. Jag är emellertid övertygad om att han i de flesta fall med motvilja och med suckan har underkastat sig dessa högre befallningar.

Intet mänskligt är emellertid fullkomligt, och de flesta bli ju utsatta för kritik. Han kan trösta sig med att även högre styresmän än chefen för ecklesiastikdepartementet råkat ut för dylikt. Jag citerar ibland för mig själv i tankarna några rader av Fröding, där han låtit sin humoristiska världsskepsis taga sig följande uttryck:

»I min själ har droppat ner en droppe
utav löje över livets lott.
Det är någonting på tok där oppe
det är somt vår herre missförstått.»

Jag undrar, om inte en liknande skepsis kommer att gripa riksdagen, när den studerar denna huvudtitel under de kommande månaderna. Och för min del vill jag uttrycka den förhoppningen, att trots det hårda tryck, som kristiden utövar, skall en del av de här beträngda kulturvärdena, åtminstone de viktigaste av dem, lyckas något bättre hävda sin ställning, än vad som skett i årets åttonde huvudtitel.

Under detta anförande hade herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarrens förhandlingar.

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Herr statsrådet **Stadener**: Herr talman! Det kan vara alldeles på sin plats, att kulturhuvudtiteln också får sin kritik, och det är vad den siste talaren så välvilligt har bestått denna huvudtitel. Jag ser också i hans sätt att lägga sin kritik och sina ord en löftesrik antydning om den samverkan i medhåll och motsättning, som kan förestå vid behandlingen av titeln under riksdagens lopp.

Det har sina svårigheter att hävda och försörja en kulturhuvudtitel under ett sådant år som det nu förestående. Mig synes att den kan alltid ha anspråk på att bli behandlad med en viss hänsyn. Den lyder inte alldeles samma ekonomiska lagar som övriga titlar, vilka föreläggas riksdagen. Även under en depressionstid, även under en nationens motgångstid, ja även om så svåra tider skulle inträda att nationen ligger slagen till marken, behöver den kultur. För att kunna resa sig igen och ställa sig på fötter behöver den tillgång på kulturella synpunkter och sysselsättningar. Denna titel åsyftar att ge detta.

Det är inte svårt att just i år, då vi fira det minne, som den ärade talaren antydde i ett visst sammanhang, komma ihåg den tiden, då vårt folk levde i ganska torftiga omständigheter, men ändå beflitade sig på ett synnerligt sätt om att utveckla och i vissa hänseenden nygrunda kulturella institutioner i vårt land. Det var en tid, då man saknade medel för den allra enklaste ehuru för riket nödvändiga representationen i förhållande till utlandet, men då man åt universitet och andra läroanstalter dock gav ett nödvändigt och till och med kungligt uppehälle. Då sökte man upp yrkessvenner och teoretiskt begåvade ungdomar och sände dem på det allmännas bekostnad ut på vidsträckta studieresor. Jag säger, att denna ärofulla tid i vår historia, vars sekelminne vi nu skola fira för tredje gången, bör kunna stimulera oss till att sörja för den kulturella titelns nödiga tillgodoseende även under denna nedgångstid. I detta sinne har, med av tiden föranledda modifikationer, denna huvudtitel redigerats.

I så måtto har jag alltså samma inställning som den ärade talaren, men såsom han antydde, är ecklesiastikministern å andra sidan endast ett led och ett ganska underordnat led, nämligen det åttonde, i en regeringskedja, och ecklesiastikministern måste följa den marschrutt, som av denna regering principiellt fastslagits och vilken jag givit mitt bifall. Jag skall inte förråda de känslor, som då och då böljade genom mitt sinne under förarbetena till den nu framlagda kulturtiteln. Jag skall i stället erinra om, att riksdagen har gamla traditioner på att justera den åttonde huvudtiteln. Huvudtiteln har under de sista tio budgetåren ökat med sammanlagt 32.5 miljoner kronor, d. v. s. med i genomsnitt 3,200,000 kronor om året, och endast en gång har riksdagen biträtt Kungl. Maj:ts förslag att minska slutsumman. Man kan vid ett hastigt överslag säga, att den ökning, som titeln undergått under de sista tio åren, har till hälften förorsakats på initiativ av Kungl. Maj:t, men till den andra hälften på initiativ, som riksdagen själv tagit.

Till alla de olika punkter, som fått sin kommentar genom den siste talaren, kan jag inte nu vända min uppmärksamhet, men något litet tillägg till de upplysningar, han lämnade, vill jag ge. Beträffande folkhögskolorna har dock i den nu förelagda huvudtiteln föreslagits en inte oväsentlig ökning i det allmännas utgifter. Det har sålunda föreslagits, att understödet åt folkhögskolorna skall ökas med 50,000 kronor för inrättandet av nya årskurser och parallellavdelningar, vilket naturligtvis är en nödvändig förutsättning för att kunna taga emot de skaror av ungdom och naturligtvis då inte minst arbetslös ungdom, som nu söka sig till folkhögskolorna. Med detta har då givetvis följt nödvändigheten av att öka den provisoriska avlöningsförbättringen för lärarna vid folkhögskolorna med ett belopp, som i titeln är upptaget till 10,000

kronor. Ingen kan mera än jag behjärta behovet av att hålla dessa folkliga bildningsanstalter öppna just under en sådan tid som den nuvarande för den ungdom som strömmar dit. Enligt en uppgift, som kommit mig tillhanda helt nyligen, är jag i tillfälle att meddela, att man för närvarande räknar betydligt mer än 3,000 lärjungar vid våra folkhögskolor. Av dessa är något över 1,000 arbetslös ungdom, d. v. s. en tredjedel av hela elevantalet.

Beträffande de stora biblioteken, kungl. biblioteket och universitetsbiblioteken, har titelns slutliga utformning föregåtts av mycket ingående undersökningar och överläggningar med vederbörande chefer. Det har givetvis för dem varit påkostande att medgiva en nedskärning, men man har gjort det i den tanken, att lyckligare tider skulle komma och att man genom minskning av inbindningsanslaget eller på något annat sätt skulle kunna vidtaga besparingar, som icke hindrade inköp av nödig litteratur.

Vad beträffar anslaget till nykterhetsundervisningen och därmed sammanhängande anslag, begärde föregående års riksdag en undersökning om behovet av de summor, som pläгат beviljas och som då även beviljades. En sådan undersökning har nu verkställts av skolöverstyrelsen och riksräkenskapsverket. Sedermera har organisationsnämnden jämväl företagit en dylik undersökning. Även i dessa frågor har jag ingående och i detalj överlagt med vederbörande ledare av undervisningsverksamheten för att komma till ett för honom och hans medarbetare acceptabelt resultat.

Ett misstag gjorde sig den ärade talaren skyldig till, då han trodde, att vissa tidskrifter och lärda verk nu skulle falla utanför kulturtitelns omsorg. Här har endast företagits en omläggning av själva uppställningen av huvudtiteln, och det anmärktes längre fram i huvudtiteln, att förstärkningsanslaget för tidskrifter, lärda verk och läroböcker höjts. Ändringen har skett just i avsikt att uppsuga i *en* summa och på *en* plats de anslag, som han trodde hade fallit ut. Att någon mindre besparing kan göras i fråga om dessa anslag kan måhända tänkas, men någon väsentlig sådan torde väl inte kunna förekomma.

Jag har knappast något mera att tillägga. Det är verkligen så med dessa faraonska nöter, som den ärade talaren presenterade i början av sitt anförande, att de farligaste av dem alla voro de magra därför att de åto upp de feta nöten. Dessa magra år och magra kulturbudgeter, som han nu talat om, måste till avsevärd del leva på reservationsanslag och på sådana reservationer, som ha uppstått under de goda åren. Men det kan knappast vara på annat sätt, därest man inte vill betunga vårt folk med ännu drygare skatter än dem, som finansministern ansett sig vara tvungen att föreslå. Jag är säker på, att denna kammare skall under granskningen av kulturbudgeten såväl inse de svårigheter, vilka i år ha förelegat att uppgöra densamma, som även ingående pröva huruvida en och annan omflyttning till äventyrs kan vara nödvändig. Men jag betonar nödvändigheten att därvid tillse att den icke får svälla över de bräddar, som Kungl. Maj:t har föreslagit.

Herr statsrådet **Hamrin**: Jag har givetvis, herr talman, inte begärt ordet för att polemisera, allra minst med min kollega. Jag vill bara förklara för kammaren, att jag bär med lätt hjärta ansvaret för den lilla nedprutning, som har ägt rum på åttonde huvudtiteln.

Om herrarna se efter, är denna huvudtitel den, som har blivit föremål för de minsta besparingarna. Nu avser jag inte därmed att göra gällande, att procentsiffran i och för sig skall vara utslagsgivande, ty skulle jag gå ifrån den utgångspunkten, kommer jag fram till att nedsprutningen på åttonde huvudtiteln är 0.02 procent och det är den minsta, som förekommer på någon huvudtitel.

Jag vill emellertid betona, att man måste, när man går till budgetarbetet

*Statsverks-
propositionen.*
(*Forta.*)

under en sådan hård tid som den nuvarande, följa ett system, som sträcker sig över samtliga huvudtitlar, d. v. s. göra de besparingar och inskränkningar, som jag på förmiddagen uttryckte mig kunna ske utan sönderbrytande eller skadande av vitala intressen.

Jag riktar också den maningen till dem, som i första hand få att syssla med åttonde huvudtiteln, att de genom samarbete och god vilja skola söka åstadkomma det bästa resultatet och att de under detta arbete jämväl taga hänsyn till den kritik, som för en stund sedan i medkammaren riktades mot mig även från egna meningsfränder, för att man vid uppgörandet av åttonde huvudtiteln icke iakttagit tillbörlig varsamhet och sparsamhet.

Herr Holmgren: Då det här talats så mycket om detaljer på åttonde huvudtiteln, kanske jag också kan få säga några ord med anledning av herr statsrådets sista anförande. Herr statsrådet sade, att han hade konfererat med ledarna för universitetsbiblioteken, innan han beslutat sig för den nedsättning av anslagen, som gjorts. Men herr statsrådet har icke på samma sätt konfererat med ledarna för den medicinska högskolans bibliotek här i Stockholm. Om herr statsrådet hade gjort detta, skulle herr statsrådet fått höra, att den sänkning, som företagits på vårt anslag, kommer att medföra en ganska betänkelig situation. Nästan alla tidskrifter, som den medicinska högskolan prenumererar på, äro utländska tidskrifter och den största delen av dem ifrån länder, där prisen på grund av vår valutas sänkning komma att bli stegrade eller redan ha stegrats med 30 procent och därutöver. Detta kommer att medföra en mycket svår situation för oss.

Det var emellertid inte för att säga detta, herr talman, som jag har begärt ordet, utan för att tala litet om de indirekta skatter, som finansministern nu ytterligare vill pålägga. Av de 74 miljoner kronor, som finansministern anser sig ytterligare behöva för att balansera budgeten, tagas 62 miljoner kronor ut i form av indirekta skatter. Det torde väl vara ofrånkomligt i nuvarande situation, att det allra mesta av dessa miljoner tages ut som indirekta skatter, och jag får som min mening säga, att finansministern har gjort detta på ett i huvudsak sympatiskt sätt. Om man undantar de 15 miljoner kronor av automobilskattemedlen, som ingå i summan, har det allra mesta tagits ut genom skatter på förbrukning av ur statsnyttans synpunkt icke önskvärd art. För min del anser jag det vara en mycket riktig princip, att man så har gjort. Icke önskvärd förbrukning ur statsnyttans synpunkt är enligt mitt sätt att se identiskt med förbrukning av varor, som skada folkhälsan och ingenting annat.

Numera inses allmänt, att förbrukning av spritdrycker är en sådan förbrukning, som inte är önskelig ur statsnyttans synpunkt, och riksdagen har ju också på senare tider ställt sig på den ståndpunkten i huvudsak, såsom de senare årens lagstiftning visar. Finansministern tager nu ut 22 miljoner kronor ytterligare på rusdrycksmedelstiteln, och det finner jag för min del vara mycket riktigt och lämpligt gjort.

Det andra i ordningen — näst spriten — av de gifter, som i vårt land förbrukas i så stor skala, att samhällshygienen kommer i fara, är tobaken. Här tager finansministern ut ytterligare 5 miljoner kronor i tobaksskatt. Från samma synpunkt, som jag nyss framhöll, måste jag också anse det vara mycket lämpligt, att tobakshanteringen ytterligare beskattas. Insikten om tobaksbrukets skadlighet är inte alls lika allmän här i vårt land som insikten om spritbrukets skadlighet ur allmän folkhygienisk synpunkt. Emellertid ger det starka tobaksbruket anledning till en mycket betydande skadegörelse på folkhälsan. Hos ungdomen alstrar det nervositet och ett obalanserat tillstånd, en mentalitet, som visar sig i slapphet och häglöshet, brist på vilje-

kraft, brist på handlingskraft och brist på arbetskraft. Vid äldre åldrar visar det sig i hjärtsjukdomar, kärlsjukdomar o. s. v., som i förtid invalidiserar en hel del dugande medborgare, som man årligen är i tillfälle att kunna iakttaga också här i riksdagen, om man intresserar sig för att ha ögonen öppna därför. Statsmakterna ha därför enligt min mening både rätt och plikt att motarbeta tobaksförbrukningen och därvidlag bland annat just på det sätt, som finansministern föreslår, nämligen genom att fördyra varan. Efter min mening tager dock finansministern ut alldeles för litet ur denna förbrukning. Om vi tänka t. ex. på cigarrettförbrukningen i Sverige, är den för närvarande ungefär 2 miljarder cigarretter om året. En skatt av 1 öre per cigarrett skulle således giva 20 miljoner kronor vid oförminskad förbrukning. Ett öre per cigarrett är ingenting för den, som röker ett par cigarretter om dagen. Först för den, som röker mycket, t. ex. över 10 cigarretter om dagen, blir det några mer avsevärda belopp. Skulle de, som röka så pass mycket eller mera, hejdas genom en sådan skattepåläggning, är därigenom enligt min mening ingen skada skedd utan tvärtom. Såvitt jag förstår, tala därför inga berättigade skäl mot en sådan skatteökning.

Jag skall sedan be att få säga några ord om de föreslagna tullförhöjningarna. Det tycks, som om man numera allmänt skulle börja bli ense om, att tullskrankorna mellan folken bära en betydlig del av skulden till det nuvarande ekonomiska läget. I varje fall är man ense om, att de förvärra det ekonomiska läget och äro ett hinder för ett återvändande till sundare förhållanden. Detta förstå alla, nota bene när det gäller andra folks tullar. Men så snart det är fråga om vars och ens egna tullar är det vida svårare att förstå sanningen av den saken. För min del finner jag, att det måste anses otvivelaktigt, att det är nödvändigt att sträva fram emot borttagandet av alla tullar mellan de europeiska länderna, och jag ber att i alla hänseenden få ansluta mig till det intressanta och utomordentligt väl utarbetade anförande i detta stycke, som herr Örne på förmiddagen höll. Från den ståndpunkten sett måste jag också anse det sätt vara berömvärdt, på vilket finansministern tar denna fråga, när han i finansplanen uttalar sig så: Tullförhöjningarna torde bära läggas på lyxbetonade samt mer eller mindre umbärliga varor, medan för rena nödvändighetsvaror gällande tullar eller tullfrihet bära lämnas orubbade.

Tendensen i detta uttalande måste jag för min del helt och hållet ansluta mig till. Men jag vill göra den anmärkningen, att uttrycket »mer eller mindre umbärliga varor» är ett uttryck, som man kan tolka på ofantligt många olika sätt. Man kan rent av tolka det så, att nästan vad som helst kan komma in under den rubriken och således bli föremål för tullförhöjning. En solidare bas tycker jag man får, ifall man principiellt endast höjer tullarna för sådana varor, vilkas förbrukning uppenbart bör motarbetas av staten, emedan den är skadlig för folkhälsan och folkkraften. Sådana tullar äro såvitt jag förstår de enda, som ingen kan resa någon berättigad anmärkning emot, principiellt eller praktiskt.

De varor av detta slag, som importeras till Sverige, äro huvudsakligen sprit, tobak, kaffe, te, choklad samt narkotiska ämnen till medicinskt bruk. De sistnämnda och de skador, som de medföra för folkhälsan, har man icke så mycket uppmärksammat, men jag tror att man där har en ganska hotande fara, som man är tvungen att mera fästa sin uppmärksamhet på, än vad som hittills gjorts. Förbrukningen av sådana narkotiska ämnen är i vårt land stadd i ett mycket starkt stigande, till en icke ringa del som en följd av den kolossala reklam, som de tyska läkemedelsfabrikerna bedriva för narkotiska medel i vårt land. Den fara, som hotar därifrån, är en fara av alldeles samma art som den, vilken hotar folket genom sprit, tobak och annat, nämligen en skada på folkets nervsystem i det hela taget.

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Efter min mening, grundad på iakttagelser och erfarenhet, är det intet tvivel om att till en stor del den stigande nervositeten, icke bara i vårt land utan i hela Europa, i alla kulturländer, den bristande andliga balansen, den hysteriska läggningen hos så stora delar av befolkningen till avsevärd del just sammanhänger med förgiftningen av deras nervsystem genom den alltjämt stigande förbrukningen av de nervgifter, som jag här har räknat upp.

När man inser, att detta är förhållandet, kan man icke komma fram till någon annan ståndpunkt, än att det är nyttigt och lämpligt, att sådana artiklar skola skattläggas genom att de beläggas med tull vid importen i betydligt högre grad än som hittills har varit fallet. Om sprit och tobak har jag nyss uttalat mig. Te och choklad ha icke någon större finansiell betydelse. Med kaffet är däremot förhållandet ett helt annat. Konsumtionen av kaffe i Sverige är enorm; 45 miljoner kilo konsumeras för närvarande här i landet. Om man ser efter i den svenska officiella statistiken, finner man, att av de tolv länder, som där stå upptagna, finns intet land mer än Danmark, som konkurrerar med Sverige i fråga om kaffeförbrukningens storlek. Alla andra länder ligger under, och de flesta mycket långt under förbrukningen i Sverige. Stora kretsar i vårt land förbruka sådana sådana kvantiteter kaffe, att det har mycket påtagliga skadeverkningar för hälsan hos stora delar av befolkningen.

Varje läkare känner till, att en alltför stark förbrukning av kaffe gör folk magra, usla, klena och nervösa, dels genom sin direkta giftverkan, dels därigenom att det användes som surrogat för mat. En ytterligare tull av 25 öre per kilo för kaffet skulle tillföra statskassan drygt 11 miljoner, under förutsättning av samma förbrukning, som vi nu ha. För en kopp kaffe behövs ungefär fem gram bränt kaffe, motsvarande 170 koppar på ett kilo obränt kaffe. Om man räknar, finner man då, att en tullbeläggning med 25 öre per kilo obränt kaffe skulle medföra en kostnadsökning av ett sjättedels öre per kopp kaffe. En sådan prisförhöjning är likgiltig för alla andra än dem, som dricka kaffe i sådana stora kvantiteter, att det är för deras hälsa olämpligt eller ödeläggande.

I finansplanen står det ingenting om, huruvida finansministern avsett att till någon del taga ut de 17 miljoner, som skola tas genom stegrade tullar, genom höjning av kaffetullen, och såvitt jag kunde höra, lämnade finansministern i sitt yttrande i förmiddags icke heller någon upplysning om, hur han tänkt göra i denna sak.

Efter min mening borde kaffetullen höjas. Jag vet mycket väl, att det är att sticka handen i ett getingbo, när man talar om höjning av kaffetullen. Vid de föregående tillfällen här i riksdagen, när denna fråga har varit före, ha väl nästan samtliga folkfrisinna och även hela det socialdemokratiska partiet varit emot en sådan höjning av kaffetullen och även bondeförbundet i stor utsträckning, skulle jag tro. I vad mån de sedan dess hunnit ändra mening, känner jag icke till. Jag tror emellertid det är nödvändigt, att man så småningom, och ju förr dess hellre, ändrar sin mening i denna punkt. Man säger, att kaffet är en nödvändig vara, och särskilt nödvändig just för de ekonomiskt sämst lottade. Jag missunnar ingen att dricka kaffe, men ett sjättedels öre per kopp drabbar endast dem, som dricka kaffe i sådant övermått, att det är en samhällsnyttig handling att genom prisförhöjning bromsa upp deras förbrukning.

En ytterligare beskattning av tobak och kaffe, som jag här talat om, skulle betyda i runt tal en ytterligare inkomst för statsverket av 25 å 30 miljoner kronor.

Här har i dag talats och med rätta talats mycket och i gripande ordalag om det trängande behovet av mycket mera pengar till arbetslöshetens bekämpande. Det sades av finansministern i hans anförande i förmiddags, att han und-

rade, ifall de folkklasser, som herr Möller företrädde, skulle vara beredda att taga på sig någon del av kostnaderna för en ökning av anslaget till de arbetslösa. Tar man pengar på det sätt, som jag här framfört, skulle hela vårt folk genom en dylik beskattning av tobak och kaffe ge ett kraftigt handtag för arbetslöshetens bekämpande, utan att det på något sätt skulle behöva betyda något kännbart ekonomiskt offer för andra än dem, som bruka tobak och kaffe i större utsträckning, än vad de ha gott av. På det sättet skulle man, såvitt jag förstår, verkligen få pengar för att i vida större utsträckning hålla i gång allmänna företag, som nu av regeringen ha måst bromsas, och även sätta i gång nya företag i en helt annan utsträckning än vad som eljest är möjligt. Jag påminner i det avseendet om det, som står mig närmast och som herr Pauli för en stund sedan omnämnde, nämligen det karolinska sjukhuset här i Stockholm, det största byggnadsföretag, som svenska staten någonsin företagit sig och till vilket föregående års riksdag beviljade medel. Det är ju nu meningen att det endast skall gå för halv maskin på grund av de svåra tiderna. Vore det inte mycket bättre att i detta och andra fall skaffa pengar på det sätt, som jag här tagit mig friheten att peka på, och låta arbetet komma i gång för fullt.

Jag ber, herr talman, att på det kraftigaste få ställa en vädjan till regeringen att taga i betraktande denna sak och att för riksdagen framlägga förslag till en starkare beskattning av tobaksförbrukningen och kaffeförbrukningen just för att kunna taga ett kraftigare grepp i kampen mot arbetslösheten. Jag vore finansministern mycket tacksam, om han här skulle vilja upplysa oss om vad han har för planer i fråga om kaffetullen.

Herr Pålsson: Herr talman, mina herrar! Egentligen hade jag stämt möte här med min högt ärade vän herr Möller nu i början av mitt anförande. Eftersom han inte tycks ha velat hörsamma detta, får jag väl till protokollet diktera vad jag velat säga honom.

Jag känner mig nämligen högst missbelåten med hans uppträdande under förmiddagen. Och orsaken är ju givetvis den, att vi nu under tolv års tid ha bekostat herr Möllers undervisning i socialiseringsnämnden och i honom trott oss kunna väcka en ny »Kristnamurti», som när den kapitalistiska staten blivit en smula murken och anfrätt skulle kunna rädda oss över till den evigt grönskande socialiststaten. Under sådana förhållanden skulle jag alltså ha velat fråga herr Möller, om det inte vore på tiden, att han nu uppträder som världsfrälsare Möller, då han borde ha lärt sig, tycker man, under alla dessa studieår, hur det skall gå till att rädda ett i brist statt kapitalistiskt samhälle. Och en sådan ledning behöva vi tydligen, ifall vi skola kunna rädda oss.

Det är en ganska tråkig sak, att han icke förvärvat sig dessa kunskaper under åren, så att han kan vägleda oss över, och detta är så mycket mer sorgligt, som vi inte heller tycks få herr Örne's hjälp vid denna övergång. Jag tyckte verkligen, att herr Örne gav herr Möller en liten reprimand, därför att herr Möller lovat, att det skulle ske redan till nästa år — kapitaliststaten skulle nämligen inte hålla ut längre. Men vi få väl finna oss också i den saken. Emellertid tänker jag, att det vore nog ganska bra, om vi i det socialistsamhälle, som kommer, kunde få en kapitalistiskt sinnad postmästare, ty en sådan lagar väl i alla fall alltid, att det finns en del pengar till hands, så att det då och då kan göras några beslag i verket, om så skulle krävas. Och det kommer nog att krävas både titt och tätt!

Men än värre är det, när herr Örne till och med vågade ge herr Möller en reprimand rörande en annan sak. Fackföreningarna fingo lov, innan herr Örne ville följa med in i lyckoriket, att använda sina pengar på ett förståndigare sätt, så att exempelvis lånemedel inte finge lov att betalas ut till ökade arbetslöshetsanslag. Herr Örne är säkerligen en högst förständig man. Men skall

Statsverks-
propositionen
(Forts.)

han få ett sådant löfte av fackföreningarna, är det säkert, att det stundar en ny fyrtioårig ökenvandring för socialdemokraterna, innan de komma in i Kanaans land!

Herr Möller hade många skäl för, att vi nu skulle överge det beprövade system, som vi haft att dragas med. Bland annat påstod han, att Ungern, som är ett kapitalistiskt land, var det första, som inställde sina betalningar. Det är måhända riktigt nog — jag har inte så noga följt med dessa saker. Men orsaken är naturligtvis, att Ungern är ett av kriget härjat och stympat land, som således omöjligt under nuvarande lågkonjunkturtid kan fullgöra sina betalningar. Men jag skulle å andra sidan vilja erinra herr Möller om, att England var det land, som först övergav guldpariteten, och detta har väl åtskilligt mer att betyda. Det var följden av en socialistisk regim, som visserligen nu är bortsopad, men vars ledande man, statsministern, har räddat sig över till det kapitalistiska partiet och nu skall försöka rädda England på nytt.

Likaledes kan man väl säga, att Australien, där socialdemokraterna härskat i många år, var det första land, som hotade med att inställa betalningarna, med påföljd att även den socialistiska regimen där blev bortsopad, och nu försöker man där att under en kapitalistisk regering rädda även detta land.

I Köpenhamn har man ännu icke inställt betalningarna, men man har måst sälja de kommunala husen, därför att den socialistiska regimen i Danmark har förstört alla medel.

Sverige har, erkände ju herr Möller, de sundaste finanser, men han klagade över, att kapitaliststaterna icke ville låna oss några hundra miljoner kronor nu, när svårigheterna kommo. Nej, tacka för det! Inte vilja kapitaliststaterna låna en stat några hundra miljoner kronor, så länge herr Möller sitter så nära regeringstaburetterna, som han gör. De äro väl försiktigare än så! Ty det är ju alldeles klart, att i en välskött socialistisk stats uppgifter kan inte gärna ingå att amortera och förränta lån. Har man lyckats få ett lån, lär det väl aldrig bli fråga om någon slags återbetalning. Det är dock rätt betecknande, att socialdemokraterna vilja reda allting genom lån. Detta förutsätter privatkapitalistiskt sparande.

Vi ha sålunda, när allt kommer omkring, tycks det, rätt lång tid kvar, innan vi äro vid lyckorikets gräns, och vi få väl söka reda oss i den situationen utan några tankar på, att socialdemokraterna skola kunna hjälpa oss ditin.

Det var emellertid egentligen icke detta jag hade velat säga, herr talman. Utan jag skulle vilja spörja det frisinna partiet, hur det numera ställer sig till den gamla liberala satsen: »Rättvisa åt alla.» Jag tycker, att denna sentens är ett riktigt uttryck för ett politiskt partis åskådning, och det har jag försökt att följa under alla år, så snart det gällt dem, som i min politiska ungdom voro de lidande, nämligen arbetarklassen. Jag har troget under första delen av de 26 år, jag suttit i riksdagen, röstat på socialdemokraternas sida, därför att jag tyckt att orden »rättvisa åt alla» krävde rättvisa även åt arbetarna. Och sådan ha de ju också fått i rimlig grad, om inte rent av i mer än rimlig grad. Ätminstone ha de tagit sig så stora rättigheter, som de möjligtvis kunnat, på grund av den hjälp de fått på lagstiftningens väg av oss frisinna och liberaler.

När jag nu har följt denna övertygelse, tycker jag, att även mina politiska kusiner, de frisinna, skulle fortfarande följa denna paroll, och det var just den frågan jag tänkte ställa till dem i dag. Finns satsen »rätt åt alla, orätt åt ingen» ännu i den frisinna vokabulären?

Jag säger detta därför, att den svenska kronan är så olika stor i olika människors händer i detta land. I jordbrukarnas händer är kronan nu värd 90 öre, under det att den i jordbruksarbetarnas händer är värd 1 krona 50 öre, allt i förhållande till fredskronan. Och går man igenom, vilka grupper den sit-

tande regeringen sökt ge sitt skydd för att hålla deras kronvärde uppe, så upptäcker man en hel del belysande saker. Det visar sig då, att regeringen vill skydda de statsanställda därigenom, att dyrtidstilläggen skola utgå efter icke blott det belopp, som utvisas av indextalet, utan med en enhet därutöver. Det är med andra ord på indextalet 158, som de statsanställdas avlöning nu skall beräknas — således efter ett pris på deras krona i förhållande till fredskronan av 1 krona 58 öre. Och emot detta har jag naturligtvis ingenting att anmärka, utan det är fullkomligt riktigt, om man blott mäter med samma måttstock åt alla.

*Statsverks-¹
propositionen.
(Forts.)*

Gå vi vidare, se vi, att regeringen även vill skydda de arbetslösa, i det att man begär att 15 miljoner nu skola fonderas och användas att betalas ut i arbetslöshetslöner. Men vi veta också, att arbetslöshetslönerna äro 50 procent högre än grovarbetarlönerna voro före kriget. Alltså, även för de arbetslösa räkning är den krona, som de få, 50 öre högre än fredskronan. Även detta är ett skydd för de arbetslösa från den frisinnade regeringens sida, som jag gillar. Det är riktigt, om man blott ville fullfölja saken och låta samma välvilja komma över alla i detta land.

I fråga om resten av inkomsttagarna i landet kan sägas, att deras krona växlar mellan ett värde i förhållande till fredskronan av 1:50 för jordbrukets arbetare över exportindustriens arbetare med omkring 1:60 och upp till byggnadsindustriarbetarna, vars krona har ett värde av 3 kronor i förhållande till fredskronan. Regeringen skyddar dessa, så att de få bibehålla sina höga kronvärden, därigenom att den icke gör något försök att beröva arbetarna deras arbetsmonopol. Ty det är klart, att gjorde regeringen ett sådant försök och riksdagen fattade beslut i enlighet därmed, så bleve det inte längre något monopol, utan deras arbetsersättning kom att glida neråt mot jordbrukskronan på 90 öre, änskönt att det naturligtvis dröjde rätt lång tid, innan vi kommit ända dithän. Även här kan man således säga, att därigenom, att regeringen underlåter att göra någonting i denna sak, skyddas denna stora och talrika grupp av industriarbetare.

Så finns det en grupp av Sveriges befolkning, som idkar både industri och jordbruk, nämligen alla de, som icke ha tillräckligt med jord att ge sysselsättning och försörjning åt sig och sina familjer, utan som använda månaderna mellan de mest brådskande tiderna vid jordbruket att skaffa sig inkomst vid industrier eller i skogarna. Huvudsakligast i Norrland och mellersta Sverige, men för övrigt också över hela landet, finnas dessa, som vid sidan av sitt lilla jordbruk söka sysselsättning vid tegelbruk, sockerbruk m. m. under somrar och delvis även vintrar. Det är klart, att även dessa profitera av industriarbetarnas höga kronvärden. De ha således fått sin del av den förhöjning på 50, 60 eller 70 procent, beroende på vilken industri det gäller, som skett i förhållande till fredskronan.

Alla dessa grupper representera över 80 procent av Sveriges befolkning. Endast den grupp, som sedan är kvar, den grupp, som har så stort jordinnehav, att den har full sysselsättning på sina hemman, kommer ner i ett värde på kronan, som är lägre än före kriget. Det är sålunda alla bönder i Sveriges olika landskap, som på detta sätt genom fallet på deras produkters värde ha bringats därhän, att det är omöjligt för dem att vidare reda sig med den avkastning, som deras jordbruk ger.

Då är frågan: Vill regeringen handla i enlighet med den gamla liberala satsen »rättvisa åt alla»? Vill verkligen regeringen under den tid, som nu står till buds, höja kronans värde i jordbrukarnas händer åtminstone så mycket, att det motsvarar värdet på jordbruksarbetarnas krona? Man tycker det är en billig begäran. Och är det en regering, som vilar på sant kristlig grund, måste den naturligtvis anse det vara alldeles naturligt, att jordbrukarens krona

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

skall höjas till samma värde som den krona hans arbetare, jordbruksarbetaren, får av honom.

Ty när jordbrukaren skall betala sina skatter och utgifter överhuvud taget, får han för sina kronor till 90 öres värde dock köpa kronorna till ett värde av 1:50. Det är han dömd att göra, och han kan aldrig komma undan. Det finns faktiskt ingen möjlighet för jordbrukaren att reda sig, i händelse icke hans krona får samma värde som andras.

Nu tror jag, att de, som äro de ledande i denna regering, icke tro på jordbrukets ekonomiska svårigheter — de tro helt enkelt inte, att det är sanning, utan att det är en fiktion. Jag är säker på, att de leva i den övertygelsen, både statsminister Ekman och finansminister Hamrin. De bagatellisera jordbrukskrisen. Jag skall därför begagna tillfället att läsa upp en tidningsuppsats, som gärna bör få inregistreras här. Det är Stockholms-Tidningen—Stockholms Dagblad, som bekantgör den för Stockholms invånare, Jordbrukarnas nödtillstånd, och den är tagen ur Sydsvenska Dagbladet Snällposten i Malmö.

Med stora svarta bokstäver står här: »Panik bland jordbrukarna på Söder-slätt. Konkurs i massa. — Butikerna stängda, ingen kan betala — djuren få svälta till i vår. — Billigare slå ihjäl spädgrisar än att föda upp dem.» Och så heter det:

»Den skånska slättens lantbrukare befinna sig i ett outhärdligt svårt ekonomiskt läge, är det resultat en medarbetare i Sydsvenska Dagbladet kommit till vid en rundtur. Att ekonomien är dålig, det veta de flesta förut, men att erfarenheterna skulle bliva så ledsamma, som de blivit vid samtal med köpmän, bankdirektörer, slaktare, lantbrukare, små- och storbrukare, själv- eget folk och arrendatorer, hade man knappast kunnat ana.

Berättelsen, som lämnats, gäller endast Söderslätt och Österlen. Om mellersta Skåne norr om Vombsjön och de västra, östra och norra delarna av provinsen har man ännu ingenting att förtälja, men att förhållandena äro katastrofala på många håll även där, kan man vara förvissad om.

Lantbrukets ställning å södra Skånes slätter är så bekymmersam att, om inga kraftåtgärder till dess hjälp inom den närmaste tiden vidtagas, kommer en svår kris att inträffa till våren. Den har redan haft sina tydliga förebud.

Betalningsinställelserna öka från dag till dag och ha så länge någon nu minnes, ej varit så talrika någonsin. Deras antal, som redan bragts i konkurs, är förfärande stort. — Vid tinget i Hammenhög t. ex. handlägges f. n. 58 konkurs.

Lantbrukarna, som över lag ha sina gårdar intecknade, på många håll över de 60 resp. 67 procent av taxeringsvärdet, som bankerna i regel bruka tilllåta, sakna kontanta medel till ränta och amortering. Spannmålshandlare och andra köpmän ha ofta i mycket hög grad ej fått betalt för sina nyårsräkningar. I stället har det hänt, att de måst låta sina jordbrukande kunders växlar från i fjol stå vid det gamla beloppet och t. o. m. själva betala räntan. Det finnes exempel på att butiker i trakten helt enkelt stängt därför att deras kunder ej ha några kontanta medel och affärsinnehavarna ej kunna eller ej våga bevilja dem ytterligare kredit.

Eftersom många lantbrukare ej ha medel att skaffa kraftfoder, minskas kornas mjölkningskraft, och då man ganska allmänt redan i höst sålt sitt foder samt nu ej har medel att köpa nytt, föreligger risk för att djuren få svälta i ladugårdarna några månader till våren, innan betet blir klart.

Sådana priserna nu äro, gå de flesta gårdarna med förlust. Varje ko kostar ägaren pengar till underhåll. Varje sugga fordrar i utlägg, även om hon består ägaren med 16 grisar om året, mellan 50 och 100 kr. om året, och kan alltså vara dyrare att underhålla än en lyxhund i staden, o. s. v.

Det finnes hemmansägare, som hellre slå ihjäl spädgrisarna än de draga

upp dem till gödsvin, då detta ej längre är någon affär utan blott innebär förlust.

*Statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Det finns folk, som anser att man, i fall ingen ändring av förhållandena nu sker, och någon ljusning synes ju ej, kommer bäst ifrån det hela genom att slakta ned nötkreatursbesättningarna på gårdarna. Men ett sådant steg skulle ju landet endast taga skada av.»

Ja, mina herrar, så ligger saken till på den skånska landsbygden. I min hembygd inställde fem jordbrukare betalningarna till jul, och det underliga inträffade med en av dessa, att då man gjorde upp boets tillgångar och skulder, så visade det sig, att han hade mer tillgångar än skulder, änskönt boet värderats lågt. Men det var omöjligt för den mannen att skaffa pengar. Ingen vågar längre gå i borgen för en annan på skånesläppen, och bankerna måste naturligtvis dra sig för att lämna lån utan säker borgen. Dessa förluster anser man dock böra kunna begränsas till cirka 12,000 kronor för ortsbankerna och lika mycket för den enskilda bank, som finnes i samhället. Men det är inte säkert, att det stannar vid detta. Det beror på, om dessa jordbrukare kunna få ackord. Man försöker åtminstone lösa de första fallen på det viset, att ackord ges, om vederbörande kunna skaffa borgen för ackordet, annars blir förlusten större.

Ja, jag skulle vilja säga herr statsminister Ekman, att vi nu äro inne i jordbrukskrisen, och den kan inte lösas på annat sätt än genom högre produktpriser för jordbrukarnas försäljningsvaror. Jag ser, att alla tankar att genom små lånemöjligheter hålla jordbrukarna uppe, ha skrinlagts av regeringen. Man skall överarbeta planen till nästa år. Men det kan regeringen gärna låta bli. Det tjänar ingenting till. De nya lånen komma på statens risk. Det är klart som dagen, att om inte jordbrukarna genom högre produktpriser få möjlighet att betala ränta och amortering på de gamla, kunna de omöjligen få de nya lån, som staten eventuellt skulle vilja ge dem. Det hela tjänar ingenting till. De få gå från gårdarna ändå. Det enda som hjälper är högre produktpriser. Det är enda sättet att lappa ihop den ekonomiska bondekostymen, som brustit därför att alla andra tillhandahåller en krona med högre värde än bondekronan. En höjning av sockerpriset med exempelvis 5 öre per kilogram skulle rädda hela betodlingen i Skåne. Det bleve inte så mycket för en familj att betala för sitt sockerbehov, i synnerhet när dessa fått ersättning i förening med en högre krona. En motsvarande höjning i priset för vete, råg, korn och havre spelar i och för sig inte så stor roll, om man därigenom kan rädda bondebefolkningen i hela landsdelar från ekonomisk undergång.

När vi nu tala om jordbrukarnas vedermödor, hur de kommit till regeringens kännedom och vad regeringen har gjort, så måste man ju erkänna, att inte har regeringen alldeles glömt bort jordbruket. Det vore orätt att påstå det. I augusti nedsatte jordbruksministern priset på vete och råg med 2 kr. per 100 kilogram, från 20.50 kr. till 18.50, varav 16.50 à 17 kr. kunnat utfås för vetet. Om jordbrukskronan vore värd lika mycket som arbetarkronan, så skulle vetepriset stått högre än 20.50 kr. i stället samt rågpriset därefter. Man kan fråga sig: Vad var det för nytta med, att jordbruksministern nedsatte vete- och rågpriset med 2 kr. i augusti? Är det någon, som har tackat regeringen för det? Och skulle det i det stora hela spelat någon roll, om denna nedsättning uteblivit? Nej, jag vågar förneka det. Det är alldeles märkvärdigt, vad denna regering ändå står under konsumenternas inflytande. Jag trodde det var en fri regering med sådant ursprung, att den kunde anses vara ett uttryck för de organisationslösa räknings. Det var ju egentligen kampen mot fackförningarna, som gjorde denna regering regeringsfärdig. Den skulle skydda de stackars människor, som inte kunde genom organisation skydda sig själva, och således möta de organiserade på deras egen mark, d. v. s. med samma makt-

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

medel, som dessa ha. Allt mer och mer glider regeringen utför, följande minsta motståndets lag. Av denna regering blir det så smått en fackföreningsregering, i synnerhet om man tänker på dess enbara omtanke om konsumenterna.

Ja, vidare höjdes ju genom riksbanksfullmäktiges försorg räntan. Den skräm- sel, som uppstod, då England gick ifrån guldpariteten och den nervositet, som rådde här i Stockholm både inom regeringen och inom ledningen för riksbanken, gjorde, att alla sparbankerna i landet också blevo uppskrämda och höjde räntan med en hel procent. Jag tycker herrarna borde förstå, vad detta betyder för jordbrukarna, som ha allt sitt värde belånat, så långt det kan belånas. Det är stora summor, som denna nervositet hos riksbanksledningen kostat lantbrukarna och näringarna över huvud. Det måste väl alla inse — med undantag möjligen av herr Örne — att inte spelar räntan någon större roll längre, när det gäller att med den hävda handelsbalansen och importen. Det visar sig, att guldets numera är en alldeles felaktig mätare för penningvärdet, tack vare Amerikas och Frankrikes manipulationer med guldets. Det kan inte användas längre. Naturligtvis spelar räntan heller inte vidare roll, när det blir fråga om att exempelvis beskära importen. Jo, möjligen om den blir 10 %, som herr Örne ville ha det i sitt radioföredrag. Men då bli väl alla utarmade i detta land, och det blir ingen handelskraft kvar.

Det borde nu ske en nedsättning av räntan, och en återgång till den gamla räntesatsen. Det tycks dock inte kunna gå för sig. I riksbanksledningen ha ju trängt sig in en del socialdemokrater, som vilja hava hög ränta för att om möjligt ytterligare sätta ner produktpriserna. De vilja, att deras fackföreningsmedlemmar skola få ännu större skänker av jordbruket, räntan blir för dem ett medel att nå detta mål. Men jag tycker ändå, att regeringen skulle ha så pass mycket att säga till om — även om riksbanken är fristående, finns det ju ett kommunicerande organ dem emellan — att den kunde allvarligt säga ifrån, att nu borde räntan sättas ned.

Nå, ha vi haft något mer att glädjas över som regeringsinitiativ, vi lantbrukare och landsbygdsmän? Jo män, ha vi så. I årets statsverksproposition bebådas höjning av skatten på bilar, bensin och gummi med 15 miljoner kronor. Var och en begriper naturligtvis, att den första följden av denna högre beskattning blir fördyrade transportkostnader för landsbygden. Naturligtvis blir landsbygden ytterligare missgynnad i förhållande till städerna på grund av denna beskattning. Det har finansministern fått kommunikationsministern att föreslå, trots att denne är jordbrukare. Visst ha vi skäl att glädja oss över denna uppmärksamhet, som regeringen ändå ägnat oss. Jag tycker dess intresse för jordbruket inte skulle tagit sig sådana uttryck. Hade det åtminstone åtföljts av andra åtgärder, som fastslagit, att jordbrukskronan skall vara likvärdig med arbetarkronan, så skulle jordbrukarna kunnat betala både dessa skatter och andra pålagor och räntor. Jag anser rättvist, att när regeringen belastar jordbruket ytterligare, böra även dessa få medel att betala dessa nya skatter.

Arbetspartiet har en Lappoanda, som gör, att det sopar undan allt i sin väg och tar ut mer än sitt. Det är nog till syvende och sist skada, att inte de svenska jordbrukarna också hava Lappoanda. Jag tror, att de i så fall skulle fått ökad respekt hos de andra samhällsklasserna och lättare att få ut sitt, men det ha de tyvärr inte. Det är knappt, att man hör talas om deras lidande. De sitta försynta hemma och avvakta ögonblicket, då deras hemman skola avkasta dem och deras familjer.

Finansministern har ju sysslat även med jordbrukarfrågorna. När han i dag i förbigående yttrade sig om jordbruket, så lät det som begravningsklockors klang. Det låg en viss mollton över hans anförande, när han gled

över denna fråga, och man kunde förstå, att enligt finansministerns åsikt är jordbrukets öde beseglat och hans hjälp hava de inte i sin ödestimma. Det har man förresten kunnat förstå hela tiden. Han är den envisaste av alla de envisa, som finnas i regeringen. Han reste ju till Köpenhamn för att, som han säger, skapa en enig sammanslutning mellan nordens länder. Holland skulle också vara med. Det skedde ju. Han kom tillbaka till Stockholm. Jag tror nästan vi gästades av andra finansministrar, om jag minns rätt. I tidningarna hade han en god klack. Det skrevs mycket berömligt om detta försök. Man skulle på detta sätt tillsammans söka uthärda det svåra i världskrisen på nordisk enhetsgrund. Men vad har skett? Hur gick det med sammanhållningen? Har inte Holland antagit en lag om tullförhöjningar? I Norge gick man häromdagen in för en tullförhöjning med 15 å 20 % på nästan alla produkter. Jag undrar just, om man underrättat den svenske finansministern om detta särgående? Kanske man varit oartig nog att anse dessa överenskommelser så obetydliga, att man går sin egen väg utan några erinringar för den svenske finansministern. Sådant kallas misslyckande. Sårar detta inte finansministern så sårar det i alla fall mig rätt betydligt, att sådant får ske — att det stora landets finansminister träder i förbindelse med de små ländernas finansministrar för att äta körsbär samman, och så får på det här sättet det stora landets finansminister körsbärskärnorna i ansiktet.

Finansministern har som skäl, varför han för sin del inte kunnat biträda detta förslag, att jordbrukskronan skulle göras likvärdig med arbetarkronan, anfört, att det skulle vara mycket orättvist mot norrlandsbönderna, om de skola medverka därtill. Detta är ingen historieskrivning, herr finansminister, det är en historia. Herr finansministern representerar inte de norrländska bönderna som helhet. Jag tycker jag minns, hur det vid de senaste landstingsvalen var en rätt stor löpning från det frisinnade partiet i Norrland både till högern och bondeförbundet. De, som så göra, visa sig inte fientliga mot, att en höjning sker i jordbrukskronans värde. Om bönderna i Norrland äro delade mellan högern, bondeförbundet, de frisinnade och socialdemokraterna, så kan väl finansministern inte göra sig till talesman för alla dessa och säga, att de ha den meningen, att man inte får öka kronans värde för jordbruket. Det finns jordbrukare i Norrland, som hava annan mening. Dess numerär blir allt större och större. »Ett mene tekel» för både herr Rosén och finansministern. Visst hava Norrlands jordbrukare det också svårt. Men de jordbrukare som arbeta vid industrien där eller på skogen ha dock den högre kronans värde att tillgå, den som det här gäller att giva även åt andra landsdelars jordbrukare. Herr finansministern upplyste strax därpå, att av det bidrag på 8,500,000 kronor, som kommunerna fingo, hade Norrland fått 3,500,000 kronor och Norrbottens län, vill jag minnas, 1,500,000 kronor. Och så tillade han, att de södra landskapen inte fått något vidare av detta skatteutjämningsbidrag för kommunerna. Då säger ju herr finansministern själv, att just dessa bönder i Norrland även på detta sätt fått ersättning söderifrån. Den ovänskap finansministern vill odla mellan bönderna i Norrland och rikets övriga bör icke kunna lyckas. På den har finansministern levat alldeles för länge.

Jag uppläste en tidningsuppsats om jordbrukskrisen. Om denna tidningsuppsats är sann, förstår jag inte, hur landshövdingen i Malmöhus län ett ögonblick längre vill sitta kvar i denna regering. Som sista ord till regeringen skulle jag vilja säga, att visserligen kan alla klasser bringas till undergång genom bristande intresse, men historiens Clio kommer även att rista in underlåtenhetssynder. Dess griffel rör sig icke enbart för överträdelsesynder.

Herr Bergman: Herr talman, mina herrar! Vid ett sådant tillfälle som detta, då landets regering på ett alldeles särskilt sätt konfronteras med folk-

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

representationen, är det ju på sin plats, att förhållandet mellan regeringen och representationen, den rent parlamentariska ställningen, diskuteras, och det är ju heller icke ovanligt, att så sker, ehuru det i dag i mycket ringa grad förekommit, åtminstone vad denna kammare beträffar.

Enligt min mening borde i nuvarande krisläge en samlingsregering vara det naturligaste. Jag menar därmed icke en s. k. borgerlig samling. Socialdemokraterna måste vara med. Man kan då fråga, om det finnes någon möjlighet att vinna en enhetsfront från den moderatäre högern till socialdemokraterna. Under vanliga förhållanden vore detta säkerligen både olämpligt och omöjligt, men i ett sådant ögonblick av en nations liv, då nationen befinner sig i en svår kris, av vilken alla samhällsklasser lida och ur vilken alla äro angelägna att snarast möjligt komma ut, ha vi alla ett gemensamt intresse, som indicerar en tillfällig samling för detta aktuella mål, efter vars uppnående ett sådant regeringssamarbete givetvis borde upphöra. Så har man resonerat och handlat i andra länder, liksom även vid analoga tillfällen i vårt eget land, t. ex. 1905. Då voro ju socialdemokraterna inte så starka som nu, men då var det den borgerliga vänstern, som med den dåvarande högern deltog i en sådan kortvarig krisministär. Att de extremaste ytterlighetsmomenten både till höger och vänster varken vilja eller bära samarbete är givet, men en mycket utbredd allmän opinion skulle säkert med tillfredsställelse se en samling av alla övriga, som ha en positiv vilja att komma till rätta med den nuvarande ekonomiska krisen i den mån det är möjligt och i den mån vissa positiva riktlinjer för dess lösning kunna finnas. Det vore ett fattigdomsbevis för den politiska intelligensen och ansvarskänslan om sådana riktlinjer ej skulle kunna utformas. Att ledningen av en sådan samlingsregering borde tillhöra mitten, politiskt sett, förefaller väl också självklart.

Med vad jag nu sagt åsyftar jag icke något omedelbart consilium abeundi åt den nuvarande regeringen. Så länge inom andra partier ingen starkare önskan och på vissa håll kanske rent av ingen villighet föreligger, är det ju knappast påkallat att begära, att den nuvarande regeringen skulle springa ifrån sitt ansvar. I stort sett tror jag nog för övrigt, att man ute i landet rätt allmänt har den meningen, att den nu sittande regeringen redbart bemödat sig om att vara en verklig riksregering, en framstegsvänlig riksregering. Men, detta erkänt, är det i alla fall ett faktum, att den politiskt sett icke motsvarar det parlamentariska läget. Det är ett faktum, som även i år måste med beklagande konstateras.

Jag skall nu övergå att säga några ord om statsverkspropositionen och regeringens övriga tillkännagivna planer. Vad först finansplanen beträffar, synes mig ingenting vara att anmärka mot att en extra krisskatt åsyftas, som drabbar de högre inkomsterna. Alla samhällets medborgare, böra, var och en efter sin bärkraft, få bidra att bära samhällets bördor. Det goda exempel på offervilja och samhällssolidaritet, som givits från allra högsta ort, kunde förresten gärna ha föranlett regeringen att icke blott hemställa till oss riksdagsmän att avstå en del av våra arvoden — vilket vi för vår del borde finna oss i under en sådan situation som den nuvarande — utan också att själv avstå något av sina egna ekonomiska ämbetsförmåner. Det skulle ha stärkt dess auktoritet, tror jag, inför de nödställda samhällsklasserna i en tid, då man bjuder och enligt min mening tyvärr i vissa fall måste bjuda kroppsarbetarna sänkta arbetslöner och då de mindre jordbrukarnas utkomstmöjligheter katastrofalt försämrats.

Men när herr finansministern på förmiddagen på tal om dessa saker jämförde den höjning, som ägt rum på många punkter med avseende på löner o. s. v. med förhållandena 1856, hade jag verkligen svårt att följa med hans resonemang. Man kan inte jämföra nutiden med ställningen och förhållanden

1856 under ett helt annat penningvärde, helt andra hyresvärden, helt andra livsmedelsvärden o. s. v. Skillnaden är så oerhört stor, att en jämförelse av den arten omöjlig kan bli fruktbar i dagens diskussion.

Med rätta har regeringen, när det gäller att anskaffa medel i denna kritiska tid, vänt blickarna till den onödiga och skadliga konsumtionen av bl. a. alkohol och tobak ur synpunkten av vikten att minska onödig import och för övrigt med hänsyn även till det folkhygieniska intresse som professor Holmgren såsom sakkunnig auktoritet på detta område hänvisade till. Ur denna sistnämnda synpunkt skulle icke heller jag ha något att invända, om man tillgrepe restriktiva åtgärder i beskattningsväg även mot kaffet. Det vore ur alla synpunkter önskvärt, att man allmänt överginge till s. k. råg- och kornkaffe eller åtminstone uppblandade det för hälsan mindre fördelaktiga kaffet med hälso-sammare beståndsdelar. Riksdagen kan — och bör enligt min mening — genom att starkt beskatta allmänna lyxartiklar, som äro av mer eller mindre skadlig beskaffenhet, så till vida påverka den ekonomiska utvecklingen, att folk sparar in en icke oväsentlig del onödiga utgifter och att import utifrån av dylika varor i möjligaste mån inskränkes till förbättrande av vår handelsbalans och därmed även vår valuta. Men åsyftar man detta, så skall man också taga till så pass, att det verkligen uppstår en sådan besparing av folkets onödiga och skadliga konsumtion. Det gäller i all synnerhet alkoholen och tobaken.

Det förefaller av den framlagda statsverkpropositionen, som om finansministern på denna punkt skulle varit så rädd för att konsumtionen skulle sjunka och därigenom inkomsterna till staten äventyras, att han icke vågat taga väsentlig hänsyn till några andra synpunkter. Jag tror för min del, att det är möjligt att vinna bägge syftena: både att sänka konsumtionen och att höja statsinkomsten. Vad statens inkomster av rusdrycksmedel beträffar, har jag alltså den mening, att dessa icke böra användas till permanenta budgetbehov, men jag kan icke se något hinder för att ett tillfälligt uppträdande socialt nödläge i en eller annan form bör kunna avhjälpas med bidrag av sådana medel. Men det skall då vara bestämda, fixerade ändamål, och det måste göras en ordentlig utredning om dessa saker. Beträffande den normala användningen av särskilt alkoholinkomsterna väntar man just på en sådan utredning. Förra året begärde riksdagens bägge nykterhetsgrupper en sådan utredning, men den har ännu icke kommit till stånd, och därför kommer en liknande begäran att upprepas i år. Vad som i avseende på användningen av spritmedlen i statsverkspropositionen ställts i utsikt, betecknas av regeringen själv såsom ett provisorium, och jag skall senare komma tillbaka till den saken.

Jag tror emellertid, som jag nyss antydde, att det skulle vara möjligt att mycket starkare än vad finansministern beödar beskatta dessa lyxartiklar och skadliga varor och därigenom åstadkomma en sänkning av konsumtionen med därav följande fördelaktiga verkningar för folkhälsan och den enskildes ekonomi på samma gång som statsverket icke desto mindre skulle få ökade inkomster, tack vare en högre skattesats.

Se på England och Danmark i det avseendet! I Danmark har skatthöjningen på spritdrycker i vissa fall gått upp ända till det tjugufemdubbla från tiden före kriget. För vanliga ölsorter har skatten mer än fyrdubblats och vinskatten har tre- till femdubblats. I England utgjorde skatten på spritdrycker vid krigsutbrottet beräknad efter liter av 50 % alkohol — denna beräkning gjordes innan svenska valutan fick sin nuvarande depreciering — i svenskt mynt omkring 2 kronor 60 öre per liter. Man mäter ju ej med litermått i England, man räknar där med flaskor på ungefär $\frac{3}{4}$ liter, men reducerad till svenskt mynt och svenska mått var skatten, såsom sagt, cirka 2 kronor 60 öre per liter. 1920 höjdes den, och den håller sig alltså på samma höjd till och med litet högre och belastar nu med cirka 12 kronor 70 öre

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

en liter engelskt brännvin. Detta är någonting helt annat än det som finansministern här föreslår, nämligen ett tillägg av endast 60 öre till vad vi ha förut, d. v. s. i det hela ett par kronor. Vid krigsutbrottet var ölskatten i England cirka 4 öre per liter. Hos oss är pilsnerskatten för närvarande omkring 11 öre per liter, men i England har ölskatten gång på gång höjts och motsvarar nu ungefär 46 öre per liter i svenskt mynt. Den är sålunda i England mer än fyradubbelt högre än här i Sverige. På samma sätt är ölskatten i Danmark mycket högre än i Sverige, fastän den inte är så hög som i England. Här föreslår finansministern en så oerhört lindrig beskattning av öl, att det skulle bli endast 1 öres höjning per tredjedels liter, vilken höjning konsumenterna till på köpet skulle slippa att betala, ty bryggerierna skola betala den. Ja, det är gott och väl: jag unnar gärna bryggerierna att få betala denna höjning, bryggerierna kunna betala mycket mera, ty de ha ju kolossala dividender och orka gott med denna lilla beskärning, men å andra sidan unnar jag också konsumenterna den förbättring av deras hälsa och ekonomi, som kan ligga i en fördyring av ölet. Det finns god tillgång till andra drycker, det extraktrika maltdrickat och ett numera förbättrat svagdricka, för att icke tala om de rent alkoholfria dryckerna, framför allt mjölk. Det skulle vara önskvärt för lantmännen i deras nuvarande läge, om folk mera begagnade sig av denna sistnämnda dryck. I Amerika har efter förbudets införande en mycket stark stegring av mjölkkonsumtionen ägt rum.

Vinskatten i England har länge varit låg, men för någon tid sedan höjdes den, ehuru jag icke för närvarande kan uppgiva exakta beloppet. Huru är det nu i vårt land? Huru ha Tyskland och Frankrike på sista tiden behandlat oss i tullhänseende? De ha pålagt restriktioner på viktiga svenska importvaror på ett sätt som gör att vi ha alla skäl att vidtaga några demarcher med avseende å importen av åtminstone rena överflödsvaror från dessa länder. Det förefaller av statsverkspropositionen som om finansministern icke tagit någon synnerlig hänsyn till denna viktiga synpunkt.

Huru har nu den engelska och danska höga alkoholbeskattningen verkat i dessa länder? Det kan måhända vara intressant att höra. Jag vill då nämna, att medan konsumtionen av spritdrycker i Sverige nedgått med cirka 30 % jämfört med tiden närmast före kriget — på grund av de hos oss gällande restriktionerna — har motsvarande konsumtion av spritdrycker i England nedgått med icke mindre än 60 %, således dubbelt så mycket som i Sverige. I vårt grannland Danmark har samma konsumtion nedgått ända till 87 procent mot vad den var före kriget. Detta gäller egentliga spritdrycker. Ölkonsumtionen har dock inte gått ned. Tvärtom har den ökat något. Man har höjt priset på öl, dock icke tillräckligt — om man hade höjt priset mera skulle det givetvis ha blivit nedgång i konsumtionen av öl också — men hade man icke höjt priset, hade följden säkert blivit en enorm ökning i ölförbrukningen efter brännvinets tillbakaträngande.

De beivrade fylleriförseelserna i Sverige ha nedgått — detta har man ju ofta framhållit såsom en speciell förtjänst för Brattssystemet — med cirka 50 %. I England ha motsvarande förseelser tack vare skattehöjningen och tack vare även inskränkningarna av försäljningstiden, alltså genom mycket enkla, men dock högst verksamma generella restriktioner gått ned med ej mindre än 74 %. I Danmark har de gått ned med ungefär 60 %. Det bör anmärkas, att de danska siffrorna på denna punkt dock icke äro fullt exakta. Man har nämligen ingen fullständig statistik i Danmark över fylleriförseelserna i hela riket. Siffran beror på sannolikhetsberäkningar. Att fylleriförseelserna dock sannolikt icke gått ned mera än 60 %, då konsumtionen av spritdrycker gått ned med 87 %, är att tillskriva det förhållandet att man i Danmark ännu står på status quo eller

litet högre i avseende å ölkonsumtionen. En sådan beskattning som den engelska och danska är i alla fall effektiv med hänsyn till sin nykterhetsverkan: det skulle även kunna anföras siffror från andra kategorier av alkoholens skadeverkningar, vilka skulle ytterligare styrka min bevisföring.

Nu brukar man dock göra två invändningar mot förslag om prohibitiv alkoholbeskattning. Dels säger man, att en hög skatt på allmänna konsumtionsartiklar får en förhatlig klasslagskaraktär, och dels säger man: Ju högre priset blir på den lagliga spriten, desto gynnsammare blir läget för den olaga handteringen, för smuggling och hembränning.

Vad den första invändningen angår, klasslagskaraktären, vill jag anförä ett yttrande i den frågan av Englands socialdemokratiska primärminister Mac Donald. Yttrandet fälldes för några år sedan, på en tid då Mac Donald åtnjöt hela Labour party's fulla förtroende. »Demokratien», sade han, »bör icke resonera så, att då *en* klass har de och de rättigheterna, böra *alla* klasser kräva samma rättigheter. Det är fåvitskt. Låt oss i stället se till, att de rättigheter, demokratien kräver, äro rättigheter värda att äga och icke rättigheter med sjukdom, fördärv och last i följe. Rätten att gå under, att gå till botten, att gå vilse — den rätten avstå vi åt första bästa, som vill ha den.»

Detta är manliga ord av en representant för den engelska arbetarklassen, och de applåderades också England runt. Det var för övrigt under medverkan av arbetarpartiet som den höga alkoholbeskattningen infördes i England.

Jag vill också nämna vad Danmarks nuvarande socialdemokratiska statsminister Stauning för ej länge sedan yttrade till representanter för en svensk kommitté som var i Danmark och undersökte förhållandena: »I den mån det förekommit någon opposition mot den danska alkoholbeskattningen har den väsentligen kommit från lager *under* arbetarklassen.» Och den Stauningska ministärens handelsminister, Hauge, yttrade i fjol, när det var någon som kom med den demogagiska frasen om »den menige Mands Snaps», som ej borde missunnas honom, att »den menige Mands Snaps» var »den menige Mands Fjende». Och helt nyligen, det var vid ett handelsidkaremöte på Fyen betecknade han det danska beskattningssystemet såsom det bästa systemet i världen att bemästra de av alkoholen vållade svårigheterna.

Invändningarna ur klassmotsatsernas synpunkt kunna kanske härmed vara tillräckligt bemötta för i afton. Jag måste fatta mig kort och vill endast tillägga att i Sverige, där vi ju ha en maximering av de försålda kvantiteterna, där alltså var och en, huru rik han än är, måste hålla sig inom föreskrivna, lagliga gränser, ha vi ett korrektiv mot klasskaraktären, under det att i länder, där spritkonsumtionen är fullkomligt fri, där man får köpa så mycket man behagar bara man har pengar, det med större fog skulle kunna talas om klasslagskaraktär.

Allvarligare är då invändningen om faran för smuggling och hembränning. Men jag får säga att, då vi voro i Danmark för att undersöka förhållandena, blevo vi ganska överraskade, när vi, på framställda frågor till alla slags experter, från polisen och juristerna till Den personlige Frihets Vern, från nykterhetsorganisationernas målsmän till spritfabriksledarna, nästan enhälligt överallt fingo, mer eller mindre starkt betonat, det svaret, att hembränningen praktiskt taget vore okänd i Danmark och att smuggling visserligen förekommer, men i så ringa utsträckning, att den är praktiskt taget betydelselös. Det i Danmark under senare åren införda s. k. banderolesystemet har också bidragit till att minska smugglingen.

Nu bör man emellertid ej tillsluta ögonen för att förhållandena i det lilla, lättare bevakade Danmark, som i stort sett saknar skärgård, äro mycket olika mot vad vi ha att räkna med i vårt vidsträckta land med dess oräkneliga öar

Statsverkspropositionen. och vikar. Det heter ju i en gammal isländsk urkund, att »Heimskringla är mycket vikskuren» och Snorre torde därvid framför allt hava tänkt på Sveriges och Norges »vikskurenhet».

(Forts.)

Vad England beträffar har man praktiskt sett föga kännning av smuggligen och hembränningen lär där vara nästan okänd. Englands kuster äro dock vida svårare att bevaka än Danmarks, men kanske lättare än Sveriges.

Emellertid tror jag ej, att man vare sig kan eller bör bekämpa smuggligen genom affärskonkurrens med laglig sprit. Skall man göra det, måste man tillhandahålla spriten nära nog till självkostnadspris. Den metoden tror jag icke är användbar. Smuggling, hembränning och olaga hantering böra bekämpas med samhällets och lagens maktmedel; om samhället verkligen vill, om opinionen är tillräckligt stark och ansvarsmedveten, kunna de också bekämpas, det har visat sig i andra länder. Just nu pågår ju i Sverige en kraftig upplysningsverksamhet i detta avseende. Den vinner terräng dag för dag mer och mer, och den bör uppmuntras, varefter samhället bör med stöd av denna opinion använda sina maktresurser utan krus och flathet.

Jag tycker verkligen, att man borde ha kunnat vänta något mera av beslutshetens friska hy hos den nuvarande regeringen. Det är också vad man väntat ute i landet bland vidsträckta samhällsgrupper. Men det synes som om nykterhetsintresset icke för regeringen hade spelat någon förstahands roll, utan i stället omsorgen om att gå så varsamt till väga, att för all del icke någon större minskning i konsumtionen skulle äga rum. Jag tror dock, som jag nyss sade, att man får in pengar i alla fall även om man tar till skatten kraftigare. I Danmark utgjorde skatt och tull å alkohol år 1913 omkring 16,5 miljoner kronor. År 1929 gick det till cirka 64 miljoner kronor. Konsumtionen hade tack vare den höga skatten sjunkit alldeles oerhört, men statsinkomsten hade i alla fall blivit nästan fyrdubblad.

Nu frågar man väl från vissa håll — den frågan intresserar dock kanske knappast de flesta här närvarande och jag skall därför ej länge uppehålla mig vid den: huru går det med principen om statens oberoende av rusdrycksmedlen? Ja, den principen har vår nuvarande regering helt och hållet givit på båten, men råfst- och rättaretinget om den saken få vi väl spara till våra privata partikonferenser. Jag vill blott säga, att hög skatt är *en* sak och sättet för de inflytande medlens användning *en annan*. I fall man läser den nuvarande statsministerns yttrande för några år sedan, då denna fråga även förelåg, finner man, att han nu frångått sina då deklarerade principer på ett högst eklatant sätt. Det var en likadan situation då som nu. Det var den socialdemokratiska finansministern Thorson som då hade föreslagit, att alkoholinkomsterna skulle ingå i budgeten alldeles som herr Hamrin nu gör. Då yttrade i denna kammare dess dåvarande ledamot herr C. G. Ekman: »Vad därefter vidkommer det sätt, varpå regeringen erhållit de efter sina egna beräkningar erforderliga inkomsterna, så torde nog åtskilliga vänta på ett omdöme därom från min sida. Säkerligen emotse dock regeringsledamöterna detta uttalande med än mera ro än beträffande vad jag i övrigt kan ha att anföra. Regeringen vet nämligen, att den har bakom sig, utom sitt eget parti, högern nästan obruten och en majoritet bland bondeförbundarna samt dessutom även en inflytelserik del av mina egna meningsfränder. Men denna omständighet gör enligt min åsikt den valda vägen icke mindre förkastlig. Lika ohållbar som den förutsättning var, under vilken det första lilla ingreppet på rusdrycksmedelsfonden skedde, nämligen att det gällde endast den gången och att det icke komme att upprepas, lika felaktigt är hela det betraktelsesätt, som regeringen på denna punkt gjort till sitt.»

Jag skall icke gå vidare i hans ganska pepprade filippik. Vad han klandrade var precis detsamma som den nuvarande finansministern under hans egna

auspicier nu gör, och man kunde ord för ord använda samma kritik mot den nuvarande finansministern som herr Ekman då anförde mot herr Thorson.

En arbetarrepresentant uttalade i samma debatt följande: »Den egendomsliga omständigheten att det är en arbetarregering och därtill en sådan dess medlem, som, såvitt jag vet, fortfarande är nykterhetsvän, vilken nu vidtagit den åtgärden att icke ens uppehålla skenet av att fondera rusdrycksmedlen för att ha dem för särskilda ändamål i framtiden, utan bryter med den gamla kutymen och uppför dem utan vidare i budgeten, är ett bevis bland många för hur ofantligt nyttigt det kan vara att ha en socialdemokratisk regering som kommer fram med en del förslag — nyttigt för vissa intressen nämligen. Den har möjlighet att genomdriva förslag, vilkas genomförande aldrig skulle lyckas för en borgerlig regering.»

Denna kritik gällde herr Thorsson. Om man ändrar »socialdemokratisk» till »frisinnad» och »borgerlig» till »annan», så kan man ord för ord rikta detta yttrande mot den nuvarande finansministern. Detta är onekligen en högst besynnerlig situation.

En annan besynnerlig situation som i dag också påtalats av en talare ur det socialdemokratiska partiet, är, att man högst väsentligt knappat in på själva nykterhetsanslagen. Det är svårt att begripa anledningen varför man har gjort det. Det kan icke vara av den anledningen, att man vill spara skattebetalarnas pengar, ty dessa anslag gå ut från den redan samlade rusdrycksmedelsfonden och inverka således icke på beskattningen. Under sådana förhållanden är det högst märkvärdigt, att man ansett sig behöva knappa in på dessa välbehövliga anslag. Vad är det fråga om? Jo, om folkupplysning i syfte att avhålla människor från bruket av rusdrycker. Om någon för bara ett år sedan skulle antytt, att den nuvarande regeringen kunde tänkas komma med sådana förslag till kraftig beskärning av anslagen till just denna verksamhet, skulle man väl ha ansett det nästan som en ärekränkning, men nu har det otroliga och oanade i alla fall faktiskt inträffat. Nykterhetsrörelsens skaror ute i landet stå inför detta i sanning undrande och spörjande.

Jag skulle bland de olika punkterna i fråga om nykterhetens främjande särskilt vilja påpeka punkten om den internationella byrån i Lausanne. Den har anslag från 15 europeiska stater och däribland Sverige. På grund av den för flera år sedan inträdda valutadeprecieringen i vissa länder och annat hava svårigheter uppstått för densamma, den har fått sina inkomster avsevärt minskade. Detta har gjort, att man vänt sig till nykterhetsföreningarna och bett dem om ökade bidrag, och det ha de i mån av sina krafter villigt givit. Men de bestå ju i regeln av småfolk med ringa resurser. Man har även gjort framställningar till regeringarna i stater, om vilka man vetat att de ha intresse och gagn av byråns verksamhet, och vilka ha en sådan finansiell ställning att man kunnat ifrågasätta att de skulle vilja något höja sitt anslag. Man har sålunda föreslagit, att det svenska anslaget måtte höjas från nuvarande 2,500 kronor med 1,000 kronor till 3,500 kronor. Detta förslag har passerat alla prövningsinstanser och blivit tillstyrkt av dem. Den mot nykterhetsanslagen i flera avseenden kritiska skolöverstyrelsen har i detta fall varmt tillstyrkt höjningen och förklarat att byrån är mycket objektivt skött och av stort värde för oss. I avseende å denna sak vill jag tillägga, att även om skäl skulle kunna anföras för vissa övriga indragningar, så befinner man sig här inför en situation av alldeles säregen art. Detta lilla anslag utgår till en institution med säte i Schweiz och utbetalas sålunda i schweiziska francs. Den svenska kronan ger nu som bekant åtskilligt mindre i schweiziska francs än förr. Det är således icke nog med att byrån icke får en av alla erkänt välbehövlig höjning av sitt anslag, utan den får en faktisk och icke obetydlig

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

minskning; därför anser jag att en justering ovillkorligen måste ske på den punkten, om icke så långt som man begärt och som skolöverstyrelsen tillstyrkt från de nuvarande 2,500 kronor till 3,500 kronor, så åtminstone till 3,200 kronor, vilket ungefär skulle täcka det deficit som uppstår genom valutaför-lusten.

Det är åtskilligt mera i fråga om 8:e huvudtiteln som jag skulle vara hå-gad att säga, men tiden är långt framskriden och jag skall därför till sist en-dast instämma med vad ett par föregående talare uttalat angående vissa in-dragningar på universitetens stat i fråga om biblioteken. Deras krav lågo redan förut lågt, och det de ha fått var så ofantligt mycket mindre än vad de enligt i underkant hållna beräkningar absolut behövde, att man kan säga att de lågo på den andliga svältgränsen. Nu nedsätter man detta anslag ytter-ligare med 10,000 kronor för vardera universitetet. Vad betyda dessa 10,000 kronor i denna stora budget? En sådan punkt som denna är mycket känslig. Det är fråga om Sveriges medverkan i den aktuella vetenskapliga forskningen och där kan dessa 10,000 kronors minskning i anskaffningen av vetenskapliga hjälpmedel betyda mycket, under det att beloppet med hänsyn till budgetens slutsumma betyder ofantligt litet.

Vill man för övrigt spara in den lilla summa som det nu gäller finns det annat som man skulle kunna spara in på. Nog finns det en del skrивerier och statistik som det kunde dragas in på, rörande saker som visserligen kunna va-ra intressanta att se på detta sätt belysta, men som dock icke alldeles nöd-vändigt kräva det. Man erinrar sig inför alla dessa pappersluntor och siffer-massor ett yttrande, som fällts av Esaias Tegnér. Han var ju ledamot av riksdagen på 30—40-talet — biskoparna voro, som vi veta, på den tiden själv-skrivna ledamöter av riksdagen. Han yttrade vid ett tillfälle, då han tyckte, att kraven på skriftligt handläggande av en del ärenden gick för långt, redan då: »Allt är nu kontroll eller kontrollerat, allt måste avhandlas skriftligen liksom om människosläktet blivit dövstumt. Det borgerliga livet antager allt mer formen av ett fortgående protokollsutdrag.»

Jag tror att detta omdöme om en del av statsverksamheten har sin giltighet än i dag och nu ännu mer än på Tegnér's tid. Det finnes punkter på vilka man med större fördel kan spara än på sådana, om vilka jag tillåtit mig att an-mäla en annan mening än de herrar som stå för årets statsverksproposition.

Med vad jag nu sagt har jag naturligtvis icke åsyftat att komma den rege-ring till livs som representerar det parti, som jag själv har äran att tillhöra, men vi kunna ju icke tiga när så uppenbara avvikelser skett ej blott från vad vi anse vara rätt och riktigt, utan även från vad regeringens medlemmar en-dast för kort tid sedan kritiserat andra regeringar för att de ej beaktat. Jag anser att jag icke hade gjort min plikt mot valmännen, om jag icke sagt dessa uppriktiga ord.

Herr von Heland: Herr talman, mina herrar! Finansministern inledde i dag sitt anförande med att påpeka, huru dagens tre första talare framställ-de krav på staten, och att genomförandet av krav från en viss samhällsgrupp alltid måste bli på de övriga samhällsgruppernas bekostnad. Det måste dock vara riktigt, att dylika krav framläggas just för Sveriges riksdag, som ju närmast har den svåra uppgiften att avväga, så att de olika samhällsgrup-perna få så rättvisa arbets- och existensmöjligheter som möjligt.

Av den anledningen är det också, som vi jordbrukare särskilt framhålla jordbruksproblemen, ty vi anse nog med rätta, att vi sedan många år till-baka haft att bära ett större tryck än övriga samhällsgrupper. Därför kom-mer även jag att huvudsakligast beröra jordbruksfrågan.

För att inte mitt anförande helt och hållet skall missförstås, vill jag nämna, att jag anser, att man i längden ej kan förbättra en handelsbalans genom enbart protektionistiska åtgärder, men att i en tillfällig krissituation som den nuvarande dylika åtgärder måste få stor effektivitet.

Med förvåning åhörde jag i dag finansministerns försvar för regeringens ringa intresse för jordbrukets produktionsmöjligheter, nämligen den uttraggade tesen: »att man inte kan stödja jordbruksproduktionen, då risk finnes, att man härigenom kan gynna de jordbrukare, som ha goda åkermarker på de sämre lottade jordbrukarnas bekostnad». Jag vill då förmämligast stanna vid en produktionsgren, och den viktigaste, vars räntabilitet berör så gott som alla jordbrukare i vårt avlånga land.

Till att börja med vill jag beklaga, att statsmakterna under de senaste åren icke tillmötesgått de önskemål, som förts fram från jordbrukarhåll, nämligen att effektivt slå vakt om landets näringar, framför allt då vår mest arbetskrävande och största, det vill säga jordbruksnäringen. Hade statsmakterna gått in för att skydda landets egna arbetsmöjligheter, hade vi, med den ekonomiska utveckling, som ägt, äger och säkerligen kommer att äga rum inom de olika nationerna världen runt, helt säkert nu haft mindre arbetslöshet och en bättre handelsbalans. Vi kunna i år se huru betydelsefullt ur denna synpunkt det enda stöd man givit åt jordbruket, nämligen inmalningstvånget, blivit för vårt land. Dock är spannmålsodlingen procentuellt av mindre betydelse än animalieproduktionen, ty det är den sistnämnda produktionen, som till över 80 % bestämmer jordbrukets räntabilitet. Under föregående års riksdagar har särskilt från bondeförbundshåll framlagts olika förslag avseende att stödja den så betydelsefulla animalieproduktionen, men riksdagen har tyvärr ej hittills velat gå med på åtgärder, som effektivt kunnat förbättra denna produktions räntabilitet. Detta är särskilt beklagligt av den anledningen, att animalieproduktionen torde vara den produktion, som kan bereda relativt största antalet arbetstillfällen.

Socialdemokratiska partiets inställning till frågan har varit särskilt märklig, då detta parti, som säger sig vilja föra småfolkets talan, ej tar hänsyn till att det just är de mindre jordbrukarna, som få sitt huvudsakliga levebröd från animalieproduktionen. Då jag i dag åhörde herr Möller, blev jag emellertid förhoppningsfull. Och kan den känsla för solidaritet och samarbete, som i dag uttalats från olika partier, även omsättas i praktiken, kunna vi jordbrukare känna oss lugna för framtiden.

Det enda positiva till effektivt stöd för animalieproduktionen i årets statsverksproposition tycks vara ett kommande förslag till ny margarinlagstiftning. Denna proposition kan med lämplig avfattning bliva synnerligen värdefull, men man hade kunnat vänta, att i denna för jordbrukarna katastrofartade tid från regeringshåll skulle framläggas några flera positiva förslag till stöd för den för jordbruksnäringen och hela landet så betydelsefulla animalieodlingen. Då så inte är fallet, får man i alla fall hoppas, att riksdagen kommer att stödja de motioner, som komma att väckas till stöd för denna produktion. Särskilt vill jag redan nu fästa kammarens uppmärksamhet på det förhållandet, att vi i Sverige genom margarinproduktionen, vars råmaterial, växtoljor, produceras med tillhjälp av billig färgad arbetskraft, undanträngt det svenska smöret inom landet, vilket gör, att svenskt smör måste på en överfylld exportmarknad säljas till priser under produktionskostnaderna. I dag är partipriset på smör 1 krona 71 öre. Omräknas detta i mjölkpris, så motsvarar det ungefär 7 öre per liter. Samtidigt vet man, att enbart foderkostnaden för en liter mjölk också är omkring 7 öre. Jag tror, att alla här i kammaren med dessa siffror för ögonen skola förstå, under vilka svårigheter våra jordbrukare för närvarande arbeta.

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Även om vi genom att importera billiga margarinprodukter och genom att exportera vårt smör till ett något högre pris skenbart förbättra vår handelsbalans, torde denna import av växtoljor, särskilt med hänsyn till möjliga arbetstillfällen, ej kunna betecknas som nationalekonomiskt klok. Jordbrukarna kunna i alla händelser ej i längden fortsätta med en produktion, som ger förlust, och vad vilja herrarna då, att vi skola skaffa oss för arbets- och existensmöjligheter? Med liknande svårigheter kämpa även trädgårdsodlarna, fiskarna och skogsproducenterna, och även om man genom statsverkspropositionen tyvärr ej kan klart se, hur regeringen effektivt ämnar slå vakt om dessa samhällsgrupper, måste man hoppas, att årets riksdag går in för ett verksamt stöd till bevarande av goda arbetsmöjligheter även inom dessa näringsgrenar.

Mest beroende på osedvanligt höga och oböjliga priser för utförda arbetsprestationer inom vissa industrier, detta särskilt vid jämförelse med förhållandena på landsbygden, har arbetslösheten hittills huvudsakligast berört industriarbetare och med dem likställda. Men genom statsmakternas negativa inställning till jordbruket och dess binärningar, har även arbetslösheten under senaste året i större omfattning drabbat särskilt våra lant- och skogsarbetare. Jag finner det synnerligen egendomligt, att man ej genom stöd åt våra mest arbetskrävande näringar försöker att i största möjliga omfattning bereda produktiva arbetsmöjligheter, utan i stället genom statliga och kommunala subsidier, vilka hårt måste drabba hela vårt näringsliv, försöker att stilla en uppagerad klassopinion med understöd åt dem, som icke arbeta, och relativt höga löner för improduktivt nödhjälpsarbete. Finansministern beräknade i ett anförande i andra kammaren förra året, att 1931 års riksdag beviljat ett sammanlagt belopp av nära 42 miljoner kronor till direkt eller indirekt arbetslöshetshjälp, och om jag kan tyda årets statsverksproposition rätt, torde detta belopp i år komma att avsevärt stegras. Jag har sagt detta med full övertygelse, att något måste göras för att lindra den nöd, som uppstått genom arbetslösheten.

Under den svåra kris, som nu råder över hela världen, måste vi allvarligt gå in för att handelspolitiskt försvara vårt land och vårt folk. Frihandelsvänliga dogmer eller andra liberala doktriner få ej lägga hinder i vägen för att vi i likhet med andra länder gå in för att slå vakt om våra egna näringar och våra egna arbetsmöjligheter.

Man måste lära sig inse faran av jordbrukarnas försvagade köpkraft, och man borde ej längre hänge sig åt den ensidiga politiken: ju billigare livsmedel åt konsumenterna, desto bättre.

Ett medel att skapa bättre och rättvisare förhållanden inom landet torde statsmakterna ha i en klok valutapolitik. Dessutom borde en aktiv handelspolitik mot andra länder tillämpas, och jag vill uttala min förvåning över, att regeringen ännu inte vidtagit några synbara åtgärder i detta avseende.

Det har påståtts, att den svenska kronan sedan september förra året avsevärt sjunkit i värde. Vad som i verkligheten inträffat är emellertid, att den svenska kronan, om man ser till dess inre köpkraft, sedan denna tidpunkt icke alls sjunkit utan tvärtom stigit något enligt socialstyrelsens senast publicerade levnadskostnadsindex. För närvarande är dess värde mycket större än vid guldmyntfotens återinförande 1924. Det blir under dylika omständigheter en hänsynslöshet mot oss jordbrukare att nu vilja återknyta kronan till det gamla guldvärdet eller att söka upprätthålla kronans nuvarande inre köpkraft åtminstone vad beträffar jordbruksprodukter. Särskilt hårt drabbar en dylik valutapolitik jordbrukarna, om man som medel använder ett högt diskonto.

En lättnad i de nu gällande hårda kreditrestriktionerna är för jordbruket en tvingande nödvändighet. Jordbrukets i jämförelse med andra näringar

synnerligen stora kreditbehov medför, att en diskriminering av räntesatserna till dess förmån skulle vara gagnelig för hela vårt land.

Jag vill även uttrycka mitt beklagande över den valutapolitik, som förts under de senaste månaderna, varvid man även kan uttrycka sin förvåning över, att riksbanksledningen efter guldmyntfotens övergivande vidtagit två så uppseendeväckande åtgärder som 8-procentdiskontot och det misslyckade försöket att anknyta kronan till pundet, detta enligt uppgift utan kontakt med regeringen eller affärsbankerna.

I detta sammanhang vill jag beklaga, att det inte finns någon verklig jordbrukare i riksbanksledningen och överhuvud taget, att man vid tillsättandet av riksbanksfullmäktige ej ser till, att man väljer personer, som representera olika närings- och yrkesgrupper. Man torde härvid kunna ifrågasätta, om det inte skulle vara ändamålsenligt att, i enlighet med vad som framkommit under senaste månaders diskussion, riksbanksledningen bragtes i kontakt med näringslivet genom inrättandet av ett ekonomiskt råd, sammansatt av representanter för de stora yrkes- och näringsorganisationerna.

Till slut skulle jag ännu en gång vilja understryka, att under nuvarande svåra kris, när, vart man blickar, alla stater söka skydda sitt näringsliv, tämligen obekymrade om medlen, även vi i Sverige måste följa satsen: Envar är sig själv närmast. Av den anledningen vill jag med skärpa framhålla, att vi jordbrukare allvarligt hoppas, att årets riksdag beslutar åtgärder, som effektivt kunna skydda och stödja jordbruket samt andra viktiga och arbetskrävande näringar.

Herr statsrådet von Stockenström: Herr talman! Jag föranleddes närmast att begära ordet av vissa uttalanden, som gjordes av herr Pålsson i Anderslöv. Jag vill då till en början säga, att jag inte är alldeles säker på, om jag rätt uppfattade herr Pålsson, då herr Pålsson talade om dyrtidstilläggen för statslänstemän och de grunder, efter vilka dessa utgå. Jag fick den uppfattningen, att herr Pålsson trodde, att när levnadskostnadsindexen fastställdes till den nuvarande siffran 158, så utgick ett tillägg på den ordinarie lönen med 58 procent. Det var åtminstone ett uttalande av herr Pålsson om lönebeloppets storlek i kronor räknat, som tydde på, att något dylikt var herr Pålssons uppfattning. Jag hoppas, att jag inte hörde rätt, och att jag alltså misstar mig i fråga om vad herr Pålsson sade. I själva verket förhåller det sig så, att vid ett indextal på 158 utgår ett faktiskt tillägg vid reglerade verk med hälften av 58, lika med 29, minus 18, alltså 11 procent på grundlönen. Vid index 158 är tillägget 11 procent, och därtill kommer, att beträffande högre löntagare utgör tillägget ett ännu lägre belopp, 7 procent och mindre än det. Jag är inte säker på, om herr Pålsson verkligen trodde, att tillägget är 58 procent. I så fall skulle det förvåna mig, och jag antar även kammarens ledamöter, på det allra högsta, att en ledamot av denna kammare, som i flera år tillhört statsutskottet, inte har bättre reda på, hur dyrtidstilläggen utgå och beräknas.

Vad angår herr Pålssons anförande i övrigt, så gick det ju till stor del ut på att visa, hur illa ställt det är på den svenska landsbygden. Jag kan försäkra herr Pålsson, att både jag och mina kolleger i regeringen ha kännedom om, att en stor del, kanske större delen av Sveriges jordbrukare, både större och mindre, arbeta under svåra och delvis mycket svåra förhållanden. Herr Pålsson anförde i detta sammanhang ett utdrag ur en skånsk tidning, om jag uppfattade honom rätt, som angav att inom en viss del av Skåne, på Söderslätt, det försiggick en del exekutiva auktioner, utmätningar och dylikt. Jag har nu inte haft tillfälle att närmare kontrollera och verifiera uppgiften från det hållet, men jag vill säga herr Pålsson, att till regeringen inkom strax före jul en omfattande officiell utredning från jordbruksutredningen, som just berörde läget

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

på landsbygden, närmast med hänsyn till jordbrukets och jordbrukarnas ekonomiska förhållanden. Denna utredning tillkom genom hänvändelser till hushållningssällskap, sparbanker, jordbrukskassor, hypoteksföreningar och liknande organ, och man får av denna, såvitt jag förstår, en nog så belysande bild av hur läget är. Det kanske inte är en fullt enhetlig bild, som där visas. I vissa delar av landet förefaller det, som om förhållandena vore kanske något mer gynnsamma. I andra, och jag medger kanske just på de bättre jordarna, torde förhållandena vara på det hela taget sämre. Jordbruksutredningen har, som jag nämnde, lämnat denna ingående framställning av läget med angivande bl. a. av svårigheten att indriva förfallna räntor och amorteringar, förekomsten av utmätningar och exekutiva förfaranden, och kommittén slutar med att göra det uttalandet, att åtgärder äro önskvärda för att hjälpa jordbrukarna i deras kreditvärigheter. Emellertid har inte jordbruksutredningen i detta hänseende utformat några närmare förslag. Man har visserligen antytt några vägar, varpå hjälp skulle kunna bringas, men man har inte utarbetat några närmare förslag och planer i den riktningen. Det har därför från regeringens sida ansetts, att för att kunna bedöma möjligheterna att göra något och göra något verkligt effektivt i detta avseende vore det önskvärdt, att man fick framlagda några närmare utformade förslag, eventuellt alternativa förslag till åtgärder. Jordbruksutredningen bemyndigades därför att för detta ändamål rådföra sig med särskilda experter. En överläggning kommer just i dagarna att äga rum, därvid man särskilt kommer att ta upp frågan om hur man skall finna några lämpliga utvägar. Jag medger, att det inte är så alldeles lätt att finna något sätt att bringa hjälp, som verkligen kan bli till nytta. Kredit lämnas ju i stort sett genom enskilda inrättningar, genom banker och sparbanker, genom hypoteksföreningar och jordbrukskassor, och flertalet av dessa äro ju helt fristående enskilda inrättningar. Det gäller emellertid att undersöka, huruvida det från det allmännas sida finns möjligheter att på ett eller annat sätt bringa hjälp i ekonomiskt hänseende. Det lät på herr Pålssons uttalande, som om han trodde, att regeringen skrinlagt hela denna fråga till nästa år. Det är inte förhållandet. Utredning om saken pågår, men vi kunna inte komma med ett förslag, som inte är noga genomtänkt och verkligen kan bringa hjälp, och för att bedöma, om detta är möjligt, måste man närmare pröva saken.

Nu vill jag gärna medge, att hela denna fråga om jordbrukets kreditangelägenheter står givetvis i mycket nära samband med ränteläget i allmänhet, med de allmänna räntesatser, som tillämpas av bankerna, och i sista hand i nära samband med det officiella diskontot. Det föreföll mig, då jag hörde herr Pålsson, som om herr Pålsson trodde, att regeringen hade befogenhet och rätt att inverka på riksbankens skötsel, på diskontot och allt vad därmed sammanhänger. En riksdagsman borde väl veta, att bankofullmäktige äro ansvariga enbart inför dem som valt dem, nämligen riksdagen, och att regeringen har varken befogenhet eller rätt att ingripa i riksbankens skötsel. Det har gjorts uttalanden här från några håll och senast av herr Pålsson, som häntyda på, att man menar, att de diskontosatser, som blivit fastställda vid olika tillfällen och som man tydligen anser vara alldeles för höga, tillkommit efter samråd med och kanske rent av efter påtryckning från regeringens sida. Jag är i tillfälle att kategoriskt förklara, att riksbanken härvidlag handlat, jämlikt grundlagens bud, fullt självständigt. Vid ett tillfälle framfördes till och med — det gällde då det av bankofullmäktige fattade beslutet om höjning av diskontot till 8 procent — såväl från finansministern som från flera andra ledamöter av regeringen allvarliga betänkligheter mot en diskontohöjning till en så hög nivå, vilket inte ansågs påkallat av de förhållanden, som kunde väntas inträda efter guldmyntfotens upphävande. Jag har i min hand ett papper,

undertecknat av riksbankschefen, vari han betygar, att så varit förhållandet. Jag har ansett mig skyldig att erinra om dessa saker, då det förefaller, som om det alltjämt på vissa håll föreläge en missuppfattning i detta avseende.

Jag övergår nu till att tala om några andra frågor beträffande jordbruksproduktionen, som berördes av herr Pålsson. Herr Pålsson nämnde något om spannmålspriset och ansåg att de pris som sattes av regeringen förra hösten och ännu gälla för den spannmål, som skall inlevereras kommande sommar, vore för låga. Vi hade i detta avseende endast att hålla oss till det uttalande, som gjordes av riksdagen förra året. Sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet uttalade då, att de pris, som lämpligen kunde ifrågakomma och som i den kungl. propositionen angivits för vete till 17: 50 å 18:— krönor och för råg till 15:— å 15: 50, lågo i underkant och kanske något kunde höjas. Då vi fastställde inlämningspriset, hade vi givetvis att närmast utgå från dessa uttalanden, som vunnit riksdagens godkännande, och vi satte därför vetepriset 50 öre per 100 kg och rågpriset 1 krona per 100 kg över vad som angivits av riksdagen. Vid det tillfälle då prissättningen skedde, det var i slutet av augusti, kostade utländskt vete omkring 13:— förtullat och utländsk råg kostade inte mer än mellan 10:— och 11:— kronor. Det var alltså ett utomordentligt lågt pris, som gällde på världsmarknaden, och vi ansågo oss vid det tillfället knappast ha befogenhet att gå högre än vad vi gjorde, då vi i alla fall höjde med 50 öre å 1:— utöver de i riksdagen diskuterade priserna. Samtidigt som världsmarknadspriset var i starkt och oavbrutet sjunkande. Sedan ha ju förhållanden inträtt, som vi då inte kunde förutse. Genom förskjutningen av valutan har den utländska spannmålen stigit i pris, så att utländsk såväl råg som vete står i nära nog samma pris som svensk vara.

Det har vidare, dels av herr Pålsson och dels särskilt av den senaste ärade talaren, erinrats om svårigheterna för den animaliska produktionen. Jag är den förste att erkänna, att just dessa viktiga grenar av jordbruksnäringen ha att kämpa med stora svårigheter, beroende på det starka prisfall som inträffat, särskilt under det senast gångna året. Beträffande den animaliska produktionen — jag tänker då särskilt på produktionen av smör och fläsk — äro ju förhållandena helt och hållet olika dem som gälla beträffande spannmålsodlingen, där vi alltjämt äro nödsakade att importera en hel del. Av såväl smör som fläsk producera vi ju så avsevärt mycket mer, än vad vi själva kunna konsumera. Vi ha ju en export av animaliska produkter, vars värde uppgår till inte långt ifrån 100 miljoner kronor om året. Det har därför givetvis inte kunnat undvikas, att det har varit de priser, som gällt ute på världsmarknaden, som ha blivit, i stort sett åtminstone, bestämmande för priserna även inom landet på smör, mjölk och fläsk. Nu antydes det särskilt av herr von Heland, att man då hellre borde minska produktionen och inte producera mer, än vad man kunde förbruka själv. Man skulle då kunna hålla uppe ett bättre pris inom landet. Jag antar, att detta var tankegången. Ja, jag får ju säga, att det är möjligt, att utvecklingen går i den riktningen, att vi inte skola producera så mycket, som vi hittills ha gjort, och jag vill också säga, att utvecklingen under år 1931 har just beträffande smör gått i den riktningen. Smörexporten, som 1930 utgjorde inte långt ifrån 27,000 ton, utgjorde förra året endast mellan 19,000 och 20,000 ton. Det är alltså en minskning med nära en fjärdedel. Samtidigt har jag fått in uppgifter om att förbrukningen av smör inom landet har högst väsentligt ökats. Det uppges från vissa städer och samhällen, att avsättningen inom dessa har ökats med kanske 20 å 30 %. Jag har till och med hört än högre procenttal nämnas. Det är ju också möjligt, att genom den prisstegring, som just under de senaste månaderna har inträffat på importerat kraftfoder, produktionen av smör och kanske även av

Statsverks-
propositionen.
(Forts.)

fläsk kommer att nedgå. Produktionen av fläsk har nog sista året varit synnerligen stor, och vi uppnådde under år 1931 den största exportmängd, som någonsin har förekommit i vårt land. Det exporterades över 29,000 ton fläsk förra året.

Se vi på importen av kraftfodermedel, finna vi, att den varit alldeles enastående stor förra året. Jag kan endast nämna ett par siffror. Importen av majs utgjorde år 1929 76,000 ton, under 1931 var den inte mindre än 317,000 ton. Det importerades alltså år 1931 fyra gånger så mycket majs som två år tidigare, och även importen av kli var ungefär dubbelt så stor 1931 som den var 1929.

Nu talade herr Pålsson om att man inte hade foder till djuren nere på Söder-slätt, och att man slaktade sina djur. Ja, det är möjligt, att sådant förekommer i vissa fall, men jag vill samtidigt erinra om att importen av kraftfodermedel, som ju bestämmes av jordbrukarna själva och betalas av dem, har under år 1931 nått sådana dimensioner, att man nästan häpnar över att så stora mängder ha importerats. Sannolikt kommer väl en nedgång att ske, sedan priserna på kraftfoder så avsevärt ökats.

Herr Pålsson sade, att han önskade en höjning av produktpriserna. Ja, jag får säga, att det är väl just det, som alla jordbrukare hoppas på, att priset på särskilt smör och fläsk och även andra animaliska produkter skall inte bara avstanna utan också att priserna skola återgå till en mera normal nivå med hänsyn till produktionskostnaderna. Men jag vill fråga herr Pålsson och även herr von Heland, om de tro, att det kan vara möjligt, att man hastigt och genom några statliga medel skall kunna åstadkomma en sådan förhöjning. Jag är för egen del gärna med på att diskutera alla utvägar, alla uppslag, som kunna vara tänkbara, då det gäller att förbättra förutsättningarna och betingelserna för den animaliska produktionen och, vad som även är önskligt, att ernå ett prisläge, som är gynnsammare för producenterna och står i en mera rimlig proportion till produktionskostnaderna. Jag skulle tro, att vi måste kalkylera noggrannare än förut, då det gäller att planlägga produktionen. Jag tror, att vi få litet var, vi jordbrukare, försöka att basera vår produktion på hemmaproducerade fodermedel. Jag tror, att vi ha stora möjligheter att taga till vara i våra betesmarker och även i de nya metoderna för konservering av foder, som blivit utexperimenterade, och jag tror, att det är möjligt för oss att så småningom mer och mer frigöra oss från beroendet av dyrbara, importerade fodermedel och att det skall bli oss möjligt att, om vi basera produktionen på hemmaproducerade fodermedel, kunna få densamma mera rän-tabel.

En annan sida av saken gäller själva avsättningsförhållandena, och därvidlag vill jag rätta en missuppfattning, som jag tyckte herr von Heland gjorde sig skyldig till, då han talade om att man från riksdagens och statsmakternas sida inte hade visat något intresse för den animaliska produktionen. Vi, som voro med vid 1930 års riksdag, erinra oss väl ändå, att det framlades av den dåvarande regeringen och efter förslag från jordbruksutredningen en hel serie förslag till åtgärder. Det gällde anställandet av ett ökat antal mejerikonsulenter, det gällde anslag för kvalitetsbedömning av mjölk, det gällde anslag till mjölkpropaganda, det gällde anslag för en effektivare smörexportkontroll, och det gällde inte minst upprättandet av den stora statliga lånefonden för mejeridrift. Det anvisades för sistnämnda ändamål 2 miljoner kronor av 1930 års riksdag, och år 1931 blev denna mejerilånefond ytterligare ökad med 2 miljoner kronor. Jag kan också betyga, att efterfrågan på dessa mejerilån har varit livlig, och det har gjort sig gällande ett mycket starkt ökat intresse för att rationalisera och modernisera mejeridriften. Därtill kommer, att vid 1930 års riksdag anvisades på grund av enskilda motioner ett anslag på inte mindre 200,000 kro-

nor enbart för organisationssträvandena på detta område. Och det anslaget blev förra året efter en kunglig proposition i ärendet ytterligare utökad med 150,000 kronor. Det har alltså varit ganska avsevärda belopp, som av statsmakterna ha ställts till förfogande för organisationsarbetet på detta område, och jag tror, att just dessa strävanden hålla på att bära frukt. Det arbetas intensivt över hela landet på att förbättra organisationen av vår mjölkhushållning och mejerihantering genom sammanslutningar i mejeriförbund och föreningar av skilda slag, och man arbetar på att genomföra en mera planmässig och rationell försäljning av dessa varor. Jag tror, att det skall bliva oss möjligt att genom en förbilligad produktion och genom rationellare avsättningsförhållanden kunna få även den animaliska produktionen, i vad det nu närmast gäller mjölkhushållningen och mejerihanteringen, mera räntabel, än nu är fallet. Jag tror, att det där finns ännu en hel del att vinna. Det har på senaste tiden framförts ytterligare några uppslag, som jag inte har anledning att vid detta tillfälle närmare gå in på, men som äro föremål för prövning inom jordbruksdepartementet.

Då jag hörde herr Pålsson tala, väntade jag verkligen hela tiden på att herr Pålsson skulle framlägga något positivt förslag, huru man skulle bära sig åt för att höja dessa produktpriser. Herr Pålsson jämrade sig över det svåra läget, och jag medger, att det är svårt och bekymmersamt, men jag väntade hela tiden på att herr Pålsson skulle lägga fram — jag kan ju säga — det liberala programmet för stödåtgärder i detta hänseende, att herr Pålsson skulle ange, vad han och hans meningsfränder hade att komma med. då det gällde att hastigt och lustigt kunna höja produktpriserna, närmast på smör och fläsk. Jag lyssnade med uppmärksamhet, men jag kunde inte höra något i det hänseendet. Jag vill emellertid säga, att, vad på mig ankommer, jag givetvis är beredd att diskutera och överväga alla förslag, som framläggas i denna sak.

I fråga om botemedel för jordbrukskrisen vill jag till sist säga, att det är väl knappast troligt, att vi kunna med några få patentmedel, några få patentmediciner komma till rätta med de svårigheter, som råda. Det är ju så, att jordbrukskrisen liksom den ekonomiska krisen bottnar i allvarliga rubbningar i förhållandet mellan produktion och konsumtion, i allvarliga rubbningar i fråga om handel och avsättning, och det inte bara inom de enskilda länderna, utan också mellan de olika länderna och de olika världsdelarna. Ett program, som verkligen skulle kunna rätta till det hela, skulle nog få taga sikte på förhållandena inte bara i ett land, utan nära nog över hela världen. Vad vi böra göra är ju emellertid att sträva efter att var och en i sin stad göra vårt bästa, att söka förbilliga produktionen och ordna avsättningen på bästa och mest planmässiga sätt. Jag tror, att då det gäller att vinna framgång i dessa strävanden, påkallas i flera hänseenden stöd och hjälp från statens och det allmännas sida, men det erfordras givetvis även samverkan och sammanhållning mellan lantmännen, oberoende av om de ha större eller mindre jordbruk, om de ha få eller många tunnland, och också oberoende av, vilka åsikter de i politiskt och annat avseende må hysa.

Då tiden nu var långt framskriden och många talare funnos anmälda, beslöts, på hemställan av herr talmannen, att den fortsatta överläggningen i förvarande ärende skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Avsågos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 23, av herr *Ekman*, om skrivelse till Konungen angående meddelande av närmare bestämmelser angående en praktisk och enhetlig tillämpning av strafflagens stadganden om dagsböter; samt

nr 24, av herr *Nylander* m. fl., angående lättnad i skattehänseende för s. k. bärgningsautomobiler.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 11.34 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
